

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

ÜSTÜN ZEKALİ VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA
ALGILANAN SOSYAL DESTEK DÜZEYİNİN BENLİK SAYGISINA
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nurcan ALBAYRAK DENGİZ

Antalya
Haziran, 2014

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**ÜSTÜN ZEKALİ VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA
ALGILANAN SOSYAL DESTEK DÜZEYİNİN BENLİK SAYGISINA
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nurcan ALBAYRAK DENGİZ**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Defne YILMAZ**

**Antalya
Haziran, 2014**

Akdeniz Üniversitesi

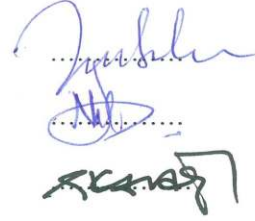
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nurcan ALBAYRAK DENGİZ'in bu çalışması, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Demet SEBAN

Üye (Danışman) : Yrd. Doç. Dr. Defne YILMAZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Süleyman KARATAŞ

Tez Konusu: Üstün Zekalı Ve Üstün Yetenekli Çocuklarda Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: 16/ 06/2014

Mezuniyet Tarihi : .../.../.....

Doç. Dr. Selçuk UYGUN

Enstitü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans / Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışmada alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

16/06/2014

Nurcan ALBAYRAK DENGİZ

ÖNSÖZ

Çalışmam boyunca alandaki birikimleriyle, hoşgörülü, yapıcı, yardımsever ve olumlu yaklaşımıyla her zaman yanımda olan ve bana yol gösteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Defne YILMAZ'a; yardımlarından ve bu tezin tamamlanmasında gösterdiği titiz çalışmalarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımnda bana akademik anlamda her konuda destek sağlayan, bilgisini, hoşgörüsünü ve güler yüzünü hiç eksik etmeyen, samimiyetiyle bana her zaman destek olan, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. S.Gülfem ÇAKIR'a; yüksek lisans eğitimim sırasında kendimi geliştirmeme yardımcı olan değerli hocalarım; Prof.Dr. Nihal ÖREN ve Doç.Dr. Demet EROL' a teşekkür ederim.

Antalya Bilim Sanat Merkezi yöneticilerine ve öğretmenlerine; ölçek uygulamalarında bana yardımcı olan öğrencilerine çok teşekkür ederim.

Manevi desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen eşim Mustafa DENGİZ'e sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

ÜSTÜN ZEKALİ VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA ALGILANAN SOSYAL DESTEK DÜZEYİNİN BENLİK SAYGISINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Albayrak Dengiz, Nurcan

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç.Dr. Defne Yılmaz

Haziran 2014, XV + 96 Sayfa

Bu çalışmanın amacı ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Antalya Bilim Sanat Eğitim Merkezi (BİL-SEM) uygulama ve yönetmelikleri kapsamında üstün zekalı ve üstün yetenekli tanısı konmuş ve BİL-SEM'e devam eden 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyinin, benlik saygısına etkisini incelemektir. Araştırmaya 2012- 2013 eğitim öğretim yılında Antalya Bilim Sanat Merkezinde 3, 4. ve 5. sınıflarda öğrenimine devam 73 öğrenci (32 kız, 41 erkek) katılmıştır. Araştırmada, Morris Rosenberg (1963) tarafından geliştirilen ve Türkçe 'ye uyarlama çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılan Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin Benlik Saygısı Alt Ölçeği ve Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde istatistik paket programlarından SPSS' in 17.0 sürümü kullanılmıştır. Araştırmada Antalya Bilim Sanat Merkezinde 3, 4. ve 5. Sınıflarda eğitim gören üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek puanlarının, benlik saygısı düzeylerini yordayıp yordamadığı regresyon ve varyans analizleri ile test edilmiştir.

Araştırma sonucunda üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algılanan sosyal destek puanları ile genel sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu ($p<0.03$, $p<0.04$), ancak arkadaşan ve

öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı ($p>0.07$, $p>0.97$) görülmüştür. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek (aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel) düzeyleri kontrol edilerek cinsiyet, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumunun benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon ve varyans analizleri sonuçlarına göre, aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılık olmadığı ($p>0.48$, $p>0.55$, $p>0.45$, $p>0.74$); aileden, arkadaştan ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında annenin eğitim durumu açısından anlamlı farklılık olduğu ($p<0.00$, $p<0.00$, $p<0.04$), öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında annenin eğitim durumu açısından anlamlı farklılık olmadığı ($p>0.36$); aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında babanın eğitim durumu açısından anlamlı farklılık olmadığı ($p>0.55$, $p>0.27$, $p>0.71$, $p>0.85$); aileden, arkadaştan ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında ailenin ekonomik durumunu açısından anlamlı farklılık olduğu ($p<0.03$, $p<0.01$, $p<0.03$), öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında ailenin ekonomik durumunu açısından anlamlı farklılık olmadığı ($p>0.15$) bulguları elde edilmiştir.

Sonuç olarak, aileden algılanan sosyal destek düzeyinin benlik saygısını etkilediği, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyinin benlik saygısını etkilemediği, annenin eğitim durumunun ve ailenin sosyo ekonomik durumunun benlik saygısını etkilediği, cinsiyetin ve babanın eğitim durumunun benlik saygısını etkilemediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üstün Zeka, Üstün Yetenek, Algılanan Sosyal Destek, Benlik Saygısı

ABSTRACT

THE EFFECT OF THE PERCEIVED SOCIAL SUPPORT LEVEL ON SELF-ESTEEM IN GIFTED AND TALENTED CHILDREN

Albayrak Dengiz, Nurcan

Master Thesis, Guidance and Psychological Counseling Department

Thesis Instructor: Yrd. Doç.Dr. Defne Yılmaz

June 2014, XV + 96 Pages

The aim of this study was to analyze the effect of the perceived social support level on self-esteem in 3th, 4th and 5th grade students who were identified as gifted and talented in accordance with the executions and regulations of Science and Art Education Centres (BİLSEM) of Ministry of National Education and who were attending to Antalya Science and Art Education Centre. 73 pupils (32 girls and 41 boys), attending to the 3th, 4th and 5th grades of Antalya BİLSEM during 2012-2013 academic year, participated in the research. Self Esteem Lower Scale of Rosenberg Self Esteem Inventory which was developed by Morris Rosenberg (1963) and was adapted to Turkish by Çuhadaroglu (1986), Perceived Social Support Scale developed by Yıldırım (2004) and Personal Information Form developed by the researcher were used to collect the data. SPSS 17.00 was used for the statistical analysis of the data. Whether the perceived social support scores of the students affected their self-esteem level or not was tested through regression and variance analysis.

It was understood that there was a significant difference between self-esteem levels of the gifted and talented students related to the general social support scores and social support scores perceived from the parents ($p>0.03$, $p>0.04$). There was no significant difference between self-esteem levels related to the Social Support Points perceived from the friends and from the teacher ($p>0.07$, $p>0.97$). According to the

results of the regression and variance analysis which was applied to analyze the effects of sex, parents' education levels and the financial situation of the family on self-esteem by checking the gifted and talented students' social support levels perceived from the parents, friends, teacher and perceived general social support, the following findings was obtained: There was no significant difference between self-esteem levels related to the sex according to the social support scores perceived from parents, friends, teachers and perceived general social support ($p>0.45$, $p>0.55$, $p>0.45$, $p>0.74$). On the other hand, there was a significant difference between self-esteem levels related to mother's education level according to the social support scores perceived from parents, friends and perceived general social support ($p<0.00$, $p<0.00$, $p<0.04$) while there was no significant difference between self-esteem levels related to mother's education level according to the social support points perceived from teacher ($p>0.36$). There was no significant difference between self-esteem levels related to father's education level according to the social support points perceived from parents, friends, teachers and perceived general social support ($p>0.55$, $p>0.27$, $p>0.71$, $p>0.85$); There was a significant difference between self-esteem levels related to the financial situation of the family according to the social support scores perceived from parents, friends and perceived general social support ($p<0.03$, $p<0.01$, $p<0.03$) while there was no significant difference between self-esteem levels related to financial situation of the family according to the social support scores perceived from teachers ($p>0.15$).

As a result, self-esteem levels of the gifted and talented students were effected by the social support scores perceived from the parents while they were not effected by the social support scores perceived from the friends and from the teachers. Also, the self-esteem levels of these gifted and talented children were effected by their mothers' education levels and financial situation of the families. It was seen that fathers' education levels and the sex did not effect the self-esteem levels of the gifted and talented students.

Key Words: Gifted, talented, perceived social support, self-esteem.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 .Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırma Sorusu.....	3
1.3.1. Alt Sorular	3
1.4. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	5
1.5. Sayıtlılar	7
1.6. Sınırlılıklar	7
1.7. Tanımlar	7

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Kavramlar ve Tanımlar	9
2.2. Üstün Yeteneklilik Alanları	11
2.2.1. Genel Zihinsel Yetenek	12
2.2.2. Özel Akademik Yetenek.....	12
2.2.3. Yaratıcı veya Üretken Düşünce	12
2.2.4. Liderlik Alanında Üstün Yetenek.....	13

2.2.5. Üstün Psikomotor Yetenek	13
2.2.6. Güzel Sanatlarda Üstün Yetenek	13
2.3.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ayırt Edici Özellikleri	14
2.3.1. Fiziksel Gelişim Özellikleri	16
2.3.2. Bilişsel Gelişim Özellikleri.....	16
2.3.3. Sosyal Duygusal Gelişim Özellikleri.....	18
2.3.4. Kişilik Özellikleri	22
2.3.5. Dil Gelişim Özellikleri	23
2.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması.....	25
2.5. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimleri	26
2.6. Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı.....	31
2.7. Benlik Algısını Etkileyen Faktörler	34
2.8.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuklarda Benlik Saygısı	39
2.9. Algılanan Sosyal Destek	43
2.10. İlgili Araştırmalar.....	47
2.10.1.Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	47
2.10.2.Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Deseni.....	54
3.2. Evren ve Örneklem	54
3.3.Veritoplama Araçları	55
3.3.1. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri - Benlik Saygısı Alt Ölçeği.....	55
3.3.2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	55
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	56
3.4.Verilerin Toplanması	56
3.5.Verilerin Analiz Edilmesi	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4. 1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	58
4.1.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	58
4.1.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	58
4.1.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	59
4.1.4.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	60
4.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?.....	60
4.2.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?.....	60
4.2.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?.....	61
4.2.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?.....	61
4.2.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?.....	62
4.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	63
4.3.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	63
4.3.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	63

4.3.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	64
4.3.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	65
4.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	65
4.4.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	65
4.4.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	66
4.4.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	67
4.4.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	67
4.5. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	68
4.5.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	68
4.5.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	69
4.5.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	69
4.5.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?	70

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	71
5.2. Tartışma.....	72
5.3. Öneriler	78
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	91
Ek 1. Rosenberg Benlik saygısı Envanteri - Benlik Saygısı Alt Ölçeği	91
Ek 2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	92
Ek 3. Kişisel Bilgi Formu	93
Ek 4. Araştırma İzin Onayı	94
Ek 5. Özgeçmiş	95
Ek 6. Bildirim	96

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3.1. Çalışma Grubundaki Öğrenci Sayıları.....	54
Tablo 4.1.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	58
Tablo 4.1.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	59
Tablo 4.1.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	59
Tablo 4.1.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	60
Tablo 4.2.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	60
Tablo 4.2.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	61
Tablo 4.2.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	62
Tablo 4.2.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri.....	62
Tablo 4.3.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	63
Tablo 4.3.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	64
Tablo 4.3.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	64
Tablo 4.3.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	65
Tablo 4.4.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	66
Tablo 4.4.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	66

Tablo 4.4.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	67
Tablo 4.4.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	68
Tablo 4.5.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	68
Tablo 4.5.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	69
Tablo 4.5.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	70
Tablo 4.5.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	70

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Statistical Packages for Social Sciences

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

BİLSEM: Bilim Sanat Eğitim Merkezi

ASDÖ: Algılanan Sosyal destek Ölçeği

AİD: Aile Desteği

ARD: Arkadaş Desteği

ÖĞD: Öğretmen Desteği

RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezi

B: Regresyon Katsayıları

P: Anlamlılık katsayısı

R^2 : Regresyon Belirleme Katsayısı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüz eğitim sistemlerinde bireysel farklılıklara göre eğitim anlayışı giderek önem kazanmaktadır. Bireysel farklılıklardan biri ise üstün zeka ve üstün yetenektir. Özellikle ülkemizde üstün zekalı ve üstün yeteneklilerin ihtiyaç duydukları eğitim olanaklarına ne kadar sahip olduklarını, bu olanakları ne kadar verimli kullandıklarını, psikolojik ve sosyal destek ihtiyaçlarını bilmek bu alanda yapılan eğitim çalışmalarına katkı sunacaktır.

Eğitimin ana görevi bireysel farklılıklara uygun olarak düzenlenmiş bir eğitim-öğretim hizmeti sunarak bireylerin toplum içinde uyumlu, yararlı ve mutlu olmalarını sağlamaktır. Yeteneklerini kullanabilen kendini gerçekleştirmiş bireyler hem toplumun gelişmesine imkan sağlarlar hem de üretken ve mutlu olurlar. Üstün zekalı ve üstün yetenekli bireyler yaratıcılık, motivasyon ve zihinsel özellikler bakımından yaşıtlarından daha üst ve özel yeteneklere sahip olan bireyler olarak ifade edilmektedir.

Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılayabilmek için öncelikle onların özelliklerinin hem aile hem de okul tarafından iyi bilinmesi gerekmektedir. Özellikle de öğrenmelerine ilişkin özellikler ile kişilik gelişimine ilişkin özellikler üstün yetenekli öğrencilerin nasıl bir eğitim alacağı ile doğrudan ilişkilidir.

1.1.PROBLEM DURUMU

Toplumların en önemli görevlerinden biri eğitim yoluyla her bireyin performansını en üst düzeye çıkarması için fırsatlar sunmaktır. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların ihtiyaç duydukları eğitim olanaklarından yararlandırılmaları, onların yeteneklerini en üst düzeyde kullanan, kendini gerçekleştirmiş ve mutlu bireyler olmalarına katkıda bulunacaktır.

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların var olan yeteneklerini anlama ve kabul etmelerinde, yetenekleri çerçevesinde sağlıklı bir benlik kavramı geliştirmelerine olanak tanımak onların yeteneklerini en üst düzeyde kullanabilen, kendilerini gerçekleştirmiş ve mutlu bir birey olarak topluma katılmalarında önem kazanmaktadır.

Üstün yeteneklilerin, yeteneklerinin herkes tarafından görülebilen başarılarla dönüşmesi üstün yetenekliler üzerinde olumlu bir etki yaratmakta, ayrıca sahip oldukları yüksek bilişsel gizilgüçleri sayesinde karşılaştıkları olumsuzluklarla daha kolay baş edebilmekte ve böylece üstün yeteneklilerin benlik kavramları normallerden daha yüksek olmaktadır (Hoge ve Renzulli, 1993; McCoach ve Siegle, 2003). Bireyin üstün zekalı ve üstün yetenekli olarak tanılanmış olması çevrenin ondan daha fazla beklenti içerisine girmesine neden olur. Birey bu beklentileri karşılayamadığında kendini başarısız hissedebilir ve olumsuz benlik algısı geliştirebilir (Buescher, 1991). Diğer yandan, üstün zekalı ve üstün yetenekli birey daha kolay ve daha etkili savunma mekanizmaları geliştirebilmektedir. Geliştirdikleri bu savunma mekanizmaları sayesinde olumsuzlukların üstesinden kolay gelebilmekte ve böylece daha olumlu benlik kavramı geliştirebilmektedirler (Ataman, 1984).

Erken çocukluk dönemlerinden itibaren gelişmeye başlayan benlik kavramında hem içsel hem de dışsal (sosyal) karşılaştırmalar önemli rol oynar (Woolfolk, 1998). Bu süreçte sürekli olarak kendi performanslarını hem kendi içlerinde hem de akranları ile karşılaştırma çabasında olan bireyler, kendileri için önemli olan kişilerden (ebeveyn, arkadaş, öğretmen vb.) aldıkları geri bildirimlerle kendileri hakkında bazı fikirlere sahip olmaktadır (Bong ve Skaalvik, 2003). Okul eğitimi ile olumlu yönde ilişkili olan benlik algısı, derslerde başarılı olma, arkadaş grubu içinde aranan ve tercih edilen biri olma, öğretmen tarafından takdir edilme gibi durumlarla güçlenir (Schunk, 2009).

Aile içindeki sağlıklı anne- baba çocuk ilişkisi, aile bireylerinin birbirlerine karşılıklı destek vermesi çocuğun benlik saygısının gelişiminde önemli bir role sahiptir. Aile bireylerinin birbirlerine bağlılık düzeyi çocuğun genel uyum düzeyini, bilişsel gelişimini ve okul başarısını etkilemektedir. Aile içi bağlılık ile yüksek benlik saygısı arasında pozitif bir ilişki vardır (Cornell ve Grossberg, 1997).

Sosyal desteğin bireyin yaşantısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan pek çok araştırmada çevresinde yakın ilişkiler kurabilecek birilerinin olmasının bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığını olumlu etkilediği bulunmuştur (Rak ve Patterson, 1996, Uchino, Cacioppo ve Kiecolt-Glaser, 1996, Akt: Sarı ve Cenkseven, 2008).

Bireylerin yapıcı, yaratıcı, kendisi ve çevresi ile uyumlu, sorun çözebilen ve topluma yararlı kişiler olabilmeleri için, olumlu bir benlik algısı geliştirmeleri gerekmektedir. Algılanan

sosyal destek bireylerin yaşantısında önemli bir etkiye sahiptir ve bireylerin olumlu bir benlik algısı geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Eğitim sistemlerinde bireysel farklılıklara göre eğitim anlayışı giderek önem kazanmaktadır. Bireysel farklılıklardan biri ise üstün zeka ve üstün yetenektir. Ancak ülkemizde üstün yeteneklilerin eğitime yönelik çalışmalar diğer özel eğitim gerektiren bireylerle kıyaslandığında çok geç başlamıştır. Oysa apaçık görölmektedir ki üstün yetenekli çocuklar ayrı bir eğitim ve uygulama alanı olarak bilişsel, psikolojik ve sosyal özellikleri iyi bilinmeli, bilişsel ve psikososyal gelişimleri desteklenmelidir.

1.2.ARAşTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Bilim Sanat Eğitim Merkezi (BİL-SEM) uygulama ve yönetmelikleri kapsamında üstün yetenekli tanısı konmuş ve BİL-SEM'e devam eden 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyinin, benlik saygısına etkisini incelemektir.

1.3. ARAşTIRMA SORUSU

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeyi ile anneden, babadan, öğretmeninden ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve kişisel özellikleri benlik saygısı düzeylerini etkilemekte midir?

1.3.1. Alt Sorular

1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek düzeyleri benlik saygısı düzeylerini etkilemekte midir?

1.1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri benlik saygısı düzeylerini etkilemekte midir?

1.2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri benlik saygısı düzeylerini etkilemekte midir?

1.3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmeninden algıladıkları sosyal destek düzeyleri benlik saygısı düzeylerini etkilemekte midir?

1.4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeyleri benlik saygısı düzeylerini etkilemekte midir?

2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2.1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2.2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2.3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2.4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

3.1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

3.2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

3.3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

3.4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4.1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4.2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4.3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4.4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5.1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5.2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5.3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5.4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.4. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrenciler genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı ve üretken düşünce, liderlik, görsel ve performans sanatları ve psikomotor becerilerle ilgili alanlarda yüksek başarı göstermektedirler (Davis ve Rimm, 2004).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrenciler araştırıp bulmaya, sorgulamaya, üretmeye ve duyularını kullanmaya akranlarına göre daha erken başlamaktadırlar. Bu farklılıklarının görülmesi ve durumlarına özgü eğitim ve psikolojik destek hizmetleri almaları gerekmektedir. Bu nedenle, üstün zekalı ve üstün yetenekli bireylerin olumlu benlik saygısı geliştirmeleri ve çevreleri ile uyumlu bireyler olabilmeleri açısından yetenek ve özelliklerine uygun eğitimi almaları önem kazanmaktadır.

Üstün yetenekliler gizil güçleri ölçüsünde daha etkili yaşayabilmeleri için normal okul programlarının dışında farklı eğitim program ve uygulamalarına gereksinim duyarlar. Ülkemizde üstün yeteneklilerin eğitimine son yıllarda başlanmıştır. İlk olarak fen lisesi daha

sonra anadolu lisesi, güzel sanatlar ve spor lisesi ve sosyal bilimler lisesi kurularak, alanlarında ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencilere eğitim verilmesi amaçlanmıştır (Ataman, 2004). Bu kurumların üstün yetenekli öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı gerekçesi ile 1995 yılında BİLSEM uygulaması başlatılmıştır. Ülkemizde üstün zekalılar ve üstün yetenekliler üzerinde yapılan araştırmaları incelediğimizde, araştırmaların çoğunluğunun ergenlik döneminde yapıldığını ve fen ve anadolu lisesi öğrencilerinin üstün yetenekli olduğu varsayılarak bu grup üzerinde çalışmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu araştırmanın, hem çocukluk döneminde yapılması ve hem de üstün yetenekli oldukları zeka testleriyle belirlenip BİLSEM’de eğitim gören öğrenciler üzerinde yapılması bakımından alana önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde üstün yetenekliler ile ilgi yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun üstün yeteneklilerin akademik başarıları üzerine olduğu görülmektedir. Oysa gelişim bir bütündür ve duygusal boyutlar da ele alınmalıdır. Bu araştırmanın alandaki bu eksikliğe ışık tutacağı düşünülmektedir.

Üstün yetenekli çocukların benlik kavramlarına ilişkin literatürü incelediğimizde iki farklı görüşe rastlamaktayız. Birincisi, üstün yetenekli çocukların normal çocuklara oranla daha olumlu bir benlik kavramına sahip olabilecekleri görüşüdür. Bu görüş, üstün yetenekli çocukların yeteneklerinin herkes tarafından görülebilen başarılarla dönüşmesinin benlik saygısını arttıracak ve üstün yetenekli olarak tanımlanmanın çocuk üzerinde olumlu bir imaj yaratacak ve bunun da benlik saygısını arttıracak temellerine dayandırılmıştır (Karagöllü, 1995). Diğer görüş üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarının referans aldıkları gruba göre değişiklik gösterebileceği yönündedir. Normal öğrenciler arasında sürekli yüksek başarı gösteren üstün yetenekli öğrenciler, oldukça yüksek akademik benlik algısı geliştirirler. Ancak kendileri gibi üstün olanlar arasında her zaman üstün başarı sergileyemedikleri için benlik kavramları olumsuz yönde etkilenir (Coleman ve Fults, 1982).

Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarıyla ilgili literatürdeki bu tartışmalı duruma ilişkin güncel bulgu edinmek araştırmanın çıkış noktalarından biridir. Diğer yandan, ülkemizde üstün zekalılar ve üstün yeteneklilerle ilgili araştırmaların çoğunlukla eğitsel ve mesleki gelişimlerine odaklandığı sosyal-duygusal gereksinimlerin üzerinde çok durulmadığı görülmektedir. Böylece bu araştırmanın gelişimin bütünlüğü dikkate alınarak üstün zekalı ve üstün yetenekli bireylerin kendi gizil güçleri yönünde daha mutlu ve etkin yaşamalarına katkı sağlayacak bir araştırma olması hedeflenmiştir.

Antalya BİL-SEM’de eğitime devam eden 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde algılanan destek düzeyinin, benlik saygısına etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın uygulamadaki eğitimciler, okul psikolojik danışmanları, anne-babalar ve alanda uygulama ve araştırma yapan bilim insanlarının etkinliklerinde ve çalışmalarında yol gösterici bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

1.5. SAYILTILAR

1. Araştırma için oluşturulacak örneklem evreni temsil edecek nitelikte seçilmiştir.
2. Araştırmaya katılacak çocukların ölçeklerin maddelerine içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmiştir.
3. Araştırmaya katılacak çocukların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve ailenin sosyo ekonomik durumu hakkında doğru bilgi verdikleri kabul edilmiştir.

1.6. SINIRLILIKLAR

1. Araştırmanın bulguları 2012-2013 Eğitim Öğretim yılında Antalya BİL-SEM’de 3, 4. ve 5. sınıflara devam eden kız ve erkek öğrencilerine genellenebilir.
2. Çocukların benlik saygısı düzeylerine ilişkin bulgular Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’nin uygulanması ile elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Çocukların algılanan sosyal destek düzeylerine ilişkin bulgular Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nin uygulanması ile elde edilen verilerle sınırlıdır

1.7. TANIMLAR

1.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuk/Öğrenci: Zeka, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından bilimsel süreçlere göre belirlenen çocuk/öğrenci (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2007). Bu araştırmada MEB uzmanları tarafından uygulanan WISC-R testi sonucunda 130 ve üzeri zeka bölümü belirlenmiş olan ve BİLSEM’e devam eden öğrenciler üstün zekalı ve üstün yetenekli olarak tanımlanmıştır.

2.Benlik Saygısı: Kişinin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı kendini beğeni durumudur (Kılıççı, 2000). Bu araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile ölçülebilen kişinin kendini beğeni durumudur.

3.Sosyal Destek: Bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 1997). Bu araştırmada Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile ölçülebilen sosyal ve psikolojik destek durumudur.

4.Bilim Sanat Merkezi (BİL-SEM): Okul öncesi, İlköğretim ve Orta öğretim çağındaki üstün veya özel yetenekli öğrencilerin, bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılan bağımsız özel eğitim kurumudur (MEB, 2007).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde önce üstün zeka ve üstün yetenekliliğin tanımı, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklarla ilgili kavramlar, üstün yeteneklilik tipleri, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların ayırt edici özellikleri ve üstün yeteneklilerin eğitimleri ele alınmıştır. Daha sonra benlik saygısı, üstün yeteneklilerde benlik saygısı ve algılanan sosyal destek ile ilgili kuramsal bilgilere ve bu konularla ilgili olarak ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Kavramlar ve Tanımlar

Üstün zekalı ve üstün yeteneklilerle ilgili tanımlarda farklılıklar görülmektedir. Üstün yetenekliler ile yapılan ilk tanımlar yetenek düzeyini ayırt etmeyi amaçlayan zeka testlerine bağlı tanımlardır. Bu tanımlara göre “güvenilirlik ve geçerliliği olan anlık ölçeklerinde “sürekli olarak 110-130 düzeyinde başarı gösterenlere üstün yetenekli” aynı tür ölçeklerde sürekli olarak 130-200 arasında başarı sağlayabilenlere ise “çok üstün yetenekli” denmektedir (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1987).

Üstün özel yetenekli ise “anlık ölçeklerinde sürekli olarak en az 120 puan sağladıktan sonra müzik, resim, matematik, fen bilimleri gibi özel yetenek alanlarından birinde olağan üstü özel yetenek gösterenlere” denmektedir. Özsoy, Özyürek ve Eripek’e göre üstün yetenek bilim ve teknik alanında yetenekliliğe “üstün zeka”, güzel sanatlar alanında yetenekliliğe ise “üstün özel yetenek” tanımlaması yapılmaktadır. Bu alanda çalışan bazı kişiler her iki grubu da “üstün yetenek” adı altında ele almaktadırlar (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988).

Bu alandaki öncülerden biri olan Terman üstün yetenekli olarak standart zeka testlerinde % 2’lik üst sınırdan puan alan bireyleri ifade etmektedir. Özel beceri ve yeteneklerin kapsama alınmasının değerini fark eden Witty, ‘üstün zekalı ve yetenekli çocukları’ değerli bir alanda performansları fark edilen çocuklar olarak tanımlamıştır (Merrill ve Orlansky, 1984).

Amerika’da 1977 yılında toplumda üstün zekalı ve üstün yetenekli kavramları arasındaki karmaşıklıkları önlemek amacı ile bu alanda yeterli ve yetkili kişilerden oluşan Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Komisyonu (USOE) üstün yetenek tanımı altında bu iki grubu

birleştirmiş ve şu şekilde tanımlamıştır: Üstün yetenekli çocuk, bu alanda yetkin kişiler tarafından farklı yeteneklerinden dolayı yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli olduğu belirlenmiş çocuktur (Enç vd., 1987).

Amerikan federal yasaları üstün yetenekli çocuğu şöyle tanımlamaktadır: Genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcılık, görsel sanatlar ve liderlik kapasitesi alanlarında yüksek performansa sahip olduğunu gösteren ve bu tür yeteneklerini tamamen geliştirmek için özel hizmet veya faaliyetlere ihtiyaç duyan çocuklardır (Merrill ve Orlansky, 1984).

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1991 yılında yapılan Özel Eğitim Konseyi'nde şöyle bir tanım yapılmıştır: Üstün yetenekli çocuk, genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanlar tarafından belirlenmiş çocuklardır (MEB, 1991).

Bir başka ifadeyle, üstün yetenekliler farklı türden insanlar değildir. Sadece bazı özelliklerin dağılımı, zamanlaması, sıklığı ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren insanlardır (Akarsu, 2001).

Renzuli (1986) üstün yetenekliliği “yaratıcılık, motivasyon ve zihinsel üstünlük bakımından akranlarından farklı olarak özel bir şeyler oluşturma yeteneği ve tüm bu özelliklerin birleşimi” olarak ifade etmektedir. Renzuli'nin tanımında üç temel özellik bulunmaktadır. Bunlar:

1. Yetenek

a) Genel Yetenek

b) Özel Yetenek

2. Yaratıcılık

3. Motivasyondur.

Birinci temel özellik olan yetenek içerisinde yer alan **genel yetenek** soyut düşünebilme, uzaysal ilişkiler, sözel ve sayısal akıl yürütme, bellek ve sözcük dağarcığına ilişkin uyum gösterme, yeni durumları şekillendirme, bilgi işlemi otomatikleştirme, yeni bilgilerin hızlı, sağlıklı ve seçici olarak hatırlanmasına ilişkin kapasitedir. **Özel yetenek** ise belirli bir problem, çalışma alanı ve benzerlerine karşı yüksek düzeyde ilgi, hayranlık, heves, bağlılık duyma kapasitesi; sebatkar, sabırlı, azimli, kararlı olma, çok çalışabilme ve kendini belirli bir işe adayabilme kapasitesi; önemli bir işin üstesinden gelebileceğine ilişkin bireylerin kendine olan inancı, güveni, aşağılık duygusundan arınmış olması; belirli alanlardaki önemli sorunları

görebilme ve gelişmelere ayak uydurabilme yeteneği; bireyin çalışmalarında yüksek standartları belirlemesi ve dıştan gelen eleştirilere açık olması; estetiğe dayanan zevk, kalite ve mükemmellik anlayışı ile yaklaşması gibi özelliklerden oluşmaktadır.

Yaratıcılık, düşüncenin akıcılık, özgünlük ve esnekliği; deneyime açık olma, yenilik ve değişikliğe karşı alıcı olma; ayrıntıya, düşünce ve maddelerin estetik niteliklerine duyarlı olma özelliklerini kapsamaktadır.

Motivasyon ise, güçlü bir benliğe ve sezgiye sahip olma, kişisel çekicilik ve cesaret sahibi olma, kendini olumlu algılamadır. Bunlara ek olarak sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyin elverişliliğinin sağlanması, ilgi alanlarının yeterli düzeyde olması, olumlu modellerin bulunması gibi çevresel öğeler de bireyin üstün olma niteliğini kazanmasında etkili olmaktadır (Renzulli, 1986).

Reoper (1982) üstün yetenekliliği, anlama ve algılamada iyi olma ve bunları deneyimlere dönüştürmedeki yetenek, duyarlı olma ve farkındalık sağlamadaki beceri olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Reoper üstün yetenekliliğin parçalardan oluşan bir bütün olduğunu ifade eder. Betts ve Neihart (1988) da, bütüncül bir yaklaşımı savunarak Reoper'i desteklemektedirler. Üstün yeteneklilik çok boyutlu bir kavramdır ve her bir alt boyutu diğer alt boyutlarını etkilemektedir. Üstün yetenekli bireyler onları normal bireylerden ayıran özelliklere sahip olabildikleri gibi aynı zamanda diğer üstün yeteneklilerden farklı özellikleri de sahip olabilirler (Güzel, 2005).

M.E.B. Bilim Sanat Eğitim Merkezi Yönergesinde üstün yetenekli öğrenciler şu şekilde tanımlanmaktadır: “Üstün yetenekli çocuklar özel akademik alanlarda veya zeka, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuklardır” (MEB, 2007).

2.2.Üstün Yeteneklilik Alanları

Üstün yetenekli çocukların yetenekleri birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Yüksek performansa bağlı olarak çocuklar, genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı veya üretken düşünce, liderlik yeteneği, güzel sanatlarda yetenek, psikomotor yetenek alanlarından herhangi birinde veya birkaçında başarı göstermektedirler ve/veya potansiyel

yeteneğe sahiptirler. Ancak bu alanlardan birinde veya birkaçında yetenekli olan çocuğun ilgili alana ait tüm özellikleri göstermeyebileceği de dikkate alınmalıdır (Metin, 1999).

2.2.1.Genel Zihinsel Yetenek

Standart zeka testlerinden 120 veya daha üzerinde zeka bölümüne sahip olan çocuklar “genel zihinsel yetenekli” olarak kabul edilmektedir. Genel zihinsel yeteneğe sahip çocuklar geniş kelime hazinesine ve güçlü bir hafızaya sahip olma, soyut kavramları anlayabilme ve kullanabilme, farklı durumlara çabuk alışabilme, çok çeşitli ilgileri olma, problemleri kolayca çözebilme, okumayı sevmeye, geniş bir bilgi birikimine sahip olma, girişimci ve atak davranma, hızlı ve kolay öğrenme, duygusal olarak güçlü, yaşlıları arasında lider olma, başkalarının kontrolüne yaşlılarına göre daha az ihtiyaç duyma ve amaçlarına ulaşmak için mücadele etme gibi özellikler göstermektedirler (Metin, 1999).

2.2.2.Özel Akademik Yetenek

Özel akademik yetenekli yüksek çocuklar, yetenek ve başarı testlerinde yüksek başarı göstermektedirler. Bu alandaki yeteneklilik matematik veya dil gibi sadece bir alanda üstün yetenekli olmayı içermekte ve diğer alanlarda ortalama düzeyde yetenek gözlenmektedir. Özel akademik yeteneğe sahip çocuklar ilgi alanında uzun bir dikkat süresine sahip olma, ilgi alanında kolay, hızlı ve daha az tekrarla öğrenme, ilgi alanına yönelik konularda çalışmayı sevmeye, geniş bir bakış açısı sergileme, ilgi alanındaki projeler üzerine gönüllü olarak zaman harcama, ilgilendiği alanındaki bilgisini arttırmak için yardım alma ve yetenekli olduğu alanla ilgili fikir sunma gibi özellikler göstermektedirler (Metin, 1999).

2.2.3.Yaratıcı veya Üretken Düşünce

Yaratıcı ve üretken düşünce genellikle “birbirinden bağımsız ya da farklı olarak düşünülen elemanları bir araya getirerek yeni düşünceler veya şekiller üretmek” olarak tanımlanmaktadır (Metin, 1999). Kitano ve Kirby (1986) üstün yaratıcılık özelliğine sahip olan çocukların gösterdikleri özellikleri şu şekilde ifade etmişlerdir: Meraklıdır, işleri kendi yöntemleriyle yapma eğilimindedirler, biriyle birlikte çalışmaktan çok yalnız çalışmayı tercih ederler, deneyimlere açıktır, akıcı ve etkin bir hayal gücüne sahiptirler, bir sorunu çözmek veya bir hedefe ulaşmak için birden çok yol düşünme yetenekleri vardır, beklenmedik zamanlarda zekice ve bilecen cevaplar verme eğilimine sahiptirler, ilginç fikirleri vardır, birbiriyle

bağılantısız gibi görünen fikirler arasında bağlantılar kurarlar, risk almaktan hoşlanırlar, estetik duyarlılığa sahiptirler, ayrıntılarla çok fazla ilgilenirler.

2.2.4.Liderlik Alanında Üstün Yetenek

Liderlik, diğer kişileri etkileme yeteneği olarak ifade edilebilmektedir (Ataman, 2004). Liderlik alanında üstün yetenek gösteren çocuklar, grubu istedikleri gibi yönlendirebilirler ve zor bir durumla karşılaştıklarında bunu kolaylıkla aşabilirler. Genellikle grup lideri olmak isteyen bu çocuklar sınıf ortamında istenen veya onaylanan sosyal davranışların planlayıcısı olan kişilerdir (Metin, 1999). Kitano ve Kirby (1986) üstün liderlik özelliğine sahip olan çocukların gösterdikleri özellikleri şu şekilde ifade etmişlerdir: Akranları ve yetişkinler tarafından aranan kişilerdir, oldukça popülerdirler, sosyal ilişkiler kurma ve sürdürme becerileri gelişmiştir, empatik anlayışla dinlerler, grup ruhu oluşturma ve grup elemanını destekleme becerisine sahiptirler, otoriter olmaktan çok grup içerisinde eşitlikçi olmayı tercih eden bir yaklaşım sergilerler, akranları arasında karar alıcı ve arabulucu olarak görülürler, girişkendirler, sorumluluklarının farkındadırlar ve yeni durumlara kolay uyum sağlarlar, kararlarını objektif bir bakış açısı ile alırlar, başkalarını üretken davranışlara teşvik ederler ve kendini ifade etme konusunda oldukça iyidirler.

2.2.5.Üstün Psikomotor Yetenek

Üstün psikomotor yetenek vücudun bir bölümündeki ya da tümündeki motor kaslarını kullanmada üstün başarı göstermek demektir (Ataman, 2004). Psikomotor alanda üstün yetenek kaba motor becerileri içerdiği gibi, ince motor becerilerindeki üstün başarıyı da kapsamaktadır. Metin (1999) psikomotor alanda üstün yeteneğe sahip çocukların gösterdikleri özellikleri şu şekilde sıralamıştır: Ritmik beceriye sahiptirler, atletik bir yapıya sahiptirler, vücut geliştirmeye uygun yapıları vardır, fiziksel etkinliklerde eş güdüme ve dengeye sahiptirler, oyun oluşturmada ve değiştirmede yaratıcıdırlar, enerjik bir yapıya sahiptirler ve fiziksel oyunlar oynamaktan haz duyarlar.

2.2.6.Güzel Sanatlarda Üstün Yetenek

Resim, müzik, tiyatro, drama ve diğer ilgili alanların bazılarında özel yetenek gösteren çocuklara güzel sanatlarda üstün yetenekli çocuk denmektedir. Bu alandaki üstün yeteneklilik yetenek listeleriyle ve sanat uzmanlarının değerlendirmeleri ile tanımlanabilir (Metin, 1999).

Kitano ve Kirby güzel sanatlar alanında üstün yeteneğe sahip olan çocukların gösterdikleri özellikleri şu şekilde ifade etmişlerdir: Müzik alanında orijinal besteler yaparlar, müzikle ilgili aktivitelerden hoşlanırlar, müzik dinlemekten zevk alırlar, müziğe karşı duyarlıdırlar, melodileri ve ritmi kolay hatırlar ve tekrarlar, sesleri ve notaları kolayca çıkarırlar, bir çalgı aleti çalar veya bir çalgı aleti çalmaya yoğun bir istek duyarlar, duygu ve deneyimlerini ifade etmek için müziği kullanırlar. Drama alanında drama etkinlikleri ile ilgilenirler ve bu etkinliklerde rol almak için gönüllü olurlar, jest ve mimiklerini etkili bir biçimde kullanarak kolaylıkla hikaye anlatırlar, rol oynama, canlandırma ve diğerlerini taklit konusunda uzmandırlar, iyi zamanlama ve duygusal tepkiler uyandırarak izleyici üzerindeki etkiyi arttırırlar. Sanat alanında çizme, boyama gibi etkinliklerine fazladan zaman ayırırlar, normalin üzerinde bir hayal gücü sergilerler, oldukça zengin bir çizim çeşitliliğine sahiptirler, sanat etkinliklerini ciddi bir şekilde ele alırlar, farklı araçlar, materyaller ve teknikler denemeye isteklidirler, sanatsal problemlere alışılmışın dışında farklı çözüm yolları bulurlar, çevresini çok iyi gözlemlene yeteneğine sahiptirler ve diğer çocukların yapmış olduğu sanat etkinlikleriyle ilgilenirler (Kitano ve Kirby, 1986).

2.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ayırt Edici Özellikleri

Üstün yetenekli bireyler fiziksel, zihinsel, sosyal ve kişilik özelliklerinin dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve bu özelliklerin birleşimi açısından normal bireylerden farklılık gösteren bireylerdir. Üstün yetenek kendi başına yalnızca bazı kişilerde gözlenen bir özellik değil, yetenek düzeyi ne olursa olsun tüm bireylerde gözlenen özelliklerin varoluş derecesinde, görülme sıklığında, ortaya çıkış zamanında ve bir araya gelişlerindeki özgünlüktür (Akarsu, 2004).

Üstün yetenekliler konusunda yapılan araştırmaların çoğunda üstün yetenekli çocukların kendilerine özgü özellikleri ele alınmaktadır. Bu çocukları fiziksel ve bilişsel gelişimleri, öğrenme özellikleri, okul başarıları, ilgileri, kişilik ve uyum özellikleri bakımından diğer çocuklardan ayırt edici özellikleri incelenmektedir. Alan yazında, üstün yetenekli çocukların küçük yaştan itibaren gelişim dönemi görevlerini yaşıtlarından daha erken yerine getirdikleri ifade edilmektedir. Ancak üstün yetenekli çocuklar arsında da hızlı ilerleme özelliği açısından farklılıklar görülmektedir. Özel bir alanda yetenekli olan çocuk yalnızca bu alanda

akranlarından daha hızlı ilerleme özelliği gösterir, diğer gelişim alanlarında standart gelişim hızı gösterir (Tuğrul,1994).

Çoğu araştırmacı üstün yetenekli çocukların yüksek zekanın yanı sıra bazı temel alanlarda da üst düzeyde yeterlilik yeteneklere de sahip oldukları konusunda hemfikirdirler:

-Psikomotor

-Akademik

-Yaratıcı

-Sosyal / liderlik (Yılmaz, 1997).

John Welch (1987), üstün yetenekli çocukların genel özelliklerini şu şekilde özetlemiştir:

-Normal çocuklara göre daha hızlı öğrenirler.

-Bellekleri çok daha güçlüdür.

-Daha az sayıda örnekten genel ilkelere ulaşabilirler.

-Pek çok yetişkinin yakalayamadığı bağlantıları görebilirler.

-Seçme şansı verildiğinde, sevdikleri etkinliklere uzun süre odaklanabilirler (John Welch, 1987, Akt: Yılmaz, 1997).

Bir çocuğun üstün yetenekli olarak tanımlanabilmesi için bütün bu özelliklerin hepsini bir arada göstermesi gerekmemektedir. Bazı özellikler daha belirgin iken bazıları daha zayıf olabilmektedir. Normal gelişim gösteren çocuklar arasında bireysel farklılıklar olduğu gibi üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklar arasında da bireysel farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle aynı zeka bölümüne sahip iki üstün yetenekli çocuk arasında üstün yetenekliliğe ait özellikler açısından farklılıklar bulunmaktadır (Metin, 1999).

Uzun yıllar yapılan çalışmalar bize göstermiştir ki üstün yetenekli çocuklar normal gelişim gösteren çocuklardan farklı ve üstün özelliklere sahiptir. Bu özellikler zaman içinde geliştirilen test ve ölçeklerle, bu konuda uzmanlaşmış kişiler tarafından ölçülebilir hale gelmiştir (Çağlar, 2004).

Üstün yetenekli çocukların temel gelişim alanlarındaki gelişimsel özellikleri şu şekilde açıklanabilir:

2.3.1.Fiziksel Gelişim Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar genellikle, enerjik ve hareketli çocuklardır (Tucker ve Hafenstein, 1997). Desteksiz oturma, ayakta durma, yürüme, gibi motor beceriler yaşıtlarına göre 1,5- 3 ay daha erken gelişmekte ve daha hızlı ilerlemektedir (Gross, 1999). Bebeklik döneminde gözlenen bu hızlı gelişmenin ileride de devam edeceğini söyleyebilmek mümkün değildir. Çocuk, ilgisini üstün olduğu alana yönelttiği için fiziksel alana özel bir ilgisi yoksa yaşıtlarının gelişim düzeyinin altında kalabilmektedir. Bu tür çocuklar motor beceri alanında gecikme yaşayabilmektedirler. Bunun nedeni bilişsel gelişimlerinin diğer tüm gelişim alanlarından hızlı olmasıdır (Ataman, 2004).

2.3.2.Bilişsel Gelişim Özellikleri

Üstün yeteneklilik, bilişsel gelişim alanında meraklılık, bir konuyu derinlemesine irdeleyici sorular sormak, yaşının üzerinde odaklanma ve sorun çözme becerileri olarak ortaya çıkmaktadır. Üstün yetenekli çocukların bilişsel gelişim alanındaki hızları diğer gelişim alanlarından belirgin şekilde farklılıklar göstermektedir (Metin, 1999).

Soyut düşüncenin bir göstergesi olan kavram oluşturma konusunda yeteneklidirler. Kavramlar arasında mantıksal bir ilişkiyi görebilme, onlar için çok ilgi çekicidir (Davaslğıl vd., 2004). Soyut düşünce yetenekleri gelişmiş olduğundan daha küçük yaşlardan itibaren dildeki mecazi anlamları anlayabilirler. Erken bilişsel gelişimleri sayesinde daha küçük yaşlardan itibaren mantıksal çıkarsamalar yapabilmekte ve yaratıcılıklarını da kullanarak karmaşık sorunlara rahatlıkla çözümler bulabilmektedirler.

Üstün yetenekli çocuklar neden, niçin, nasıl sorularını çok sık sormakta, ilgi duyduğu alanla ilgili olarak yaşına göre çok üst düzeyde problem çözme becerileri göstermektedirler (Tucker ve Hafenstein, 1997). Üstün yetenekli çocuklar geniş hayal gücüne sahiptirler ve yaratıcılıkları gelişmiştir. Akranlarından farklı ve hızlı düşünebilmekte, ayrıntıları görebilmekte, ortaya farklı fikirler koyabilmekte ve böylece yeni mekanik aletler tasarlayabilmektedirler (Cutts ve Moseley, 2004).

Bu çocukların dikkat süreleri akranlarına göre daha uzundur. Meraklı olmaları ve öğrenme isteğine sahip olmalarından dolayı, özellikle ilgi duydukları konularda dikkatlerini daha uzun süre yoğunlaştırabilmektedirler (Davaslğıl, 1990).

Üstün yetenekli çocukların başka bir bilişsel özelliği de küçük yaşta ve kendi başlarına okumayı öğrenmeleridir. Yetişkinlerin yardımı olmadan, çeşitli tabelalardan ya da ürün logolarından harfleri analiz eder ve daha sonra yüksek sentez yetenekleri sayesinde yeni kelimeleri okumakta kullanabilirler. Bunun yanı sıra, küçük yaşlardan itibaren sözcük hazinelerini sürekli zenginleştirmekte ve sözcükleri tam anlamlarıyla kullanmaktadırlar. Bellekleri çok güçlü olduğu için, kolayca ezber yapabilmekte ve ezberlediklerini uzun zaman hafızalarında saklayabilmektedirler (Cutts ve Moseley, 2004).

Kendini ifade edebilme konusunda da farklı özelliklere sahiptirler. Geniş bir ilgi alanı yelpazesine sahip olan bu çocuklar, iyi bir gözlem gücüne sahiptir ve eleştirel düşünebilme özelliğini de taşımaktadır (Akarsu, 2004).

Üstün yetenekli çocuklar çabuk öğrenirler, çok iyi gözlemcidirler, soyut kavramları anlayabilirler, hayal güçleri gelişmiştir ve oldukça yaratıcıdır. Orijinal fikirler geliştirirler ve yaratıcıdır. Bu çocukların sordukları soruları cevaplamak çoğu zaman oldukça zordur. Normal gelişim gösteren çocuklar için sordukları sorulara aldıkları yüzeysel cevaplar yeterli olurken, üstün yetenekli çocuklar, olayların ve durumların derinlemesine ve ayrıntılı açıklamalarına isterler. Üstün yetenekli çocuklar ayrıntıları, hikayeleri, olayları çabuk kavrar, fikirler ve olaylar arasındaki bağlantıları kolay keşfeder. Üstün yetenekli çocuklar yeni şeyler keşfetmek için uzun zaman harcamakta, bazen inatçılık noktasına varan sabit bir dikkat sergileyebilmektedirler. Bu çocuklar oyun kurallarını hemen kavramakta, hatalarından ders almakta, istediklerini yapmak veya yaptırmak için diğerlerini ikna edici eşsiz fikirler öne sürebilmektedirler (Portes, 1999).

Sıradan sınıflarda üstün yetenekli çocuklar ile parlak çocuklar sık sık karıştırılırlar. Dikkatle incelendiğinde üstün yetenekli çocukların parlak çocuklardan farklı olduğu görülür. Parlak çocuklar sorulan sorulara cevap verirken üstün yetenekliler genellikle konuya farklı yönlerden bakarlar ve soru hakkında ayrıntılı tartışmalar yaparlar. Üstün yetenekli çocuklar yeni tasarımlar oluşturur, farklı bakış açıları ile gözlemler, bilgiyi işler ve bir yetişkin gibi konuyu tartışır (Yılmaz, 1997).

Üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler; sürekli zihinsel bir etkinlik ile meşgul olmak isterler. Yeni bilgiler edinmek konusunda sınırsız bir isteğe sahiptirler. Ayrıca her konuyu derinlemesine öğrenmek isterler. Bilginin nedenlerini ayrıntıları ile öğrenmeye çabalarlar. Bu çocuklar bir faaliyeti tek başına yapabilme, kendi başına başlama ve bitirme gibi yeteneklerde

arkadaşlarından daha ileridirler. Çok güçlü ve hızlı çalışan bir hafızaya sahiptirler. Görüp duyduklarını çok uzun süre belleklerinde saklayabilirler. İlişkileri kolayca kavrayabilir ve yorumlayabilirler. Zekice tasarımlar yapabilirler. Bir şeyi yeniden şekillendirmek için uğraşırlar. Her şeyi mükemmel yapmak isterler ve bundan çok haz duyarlar. Her zaman yaptıklarının en iyi olması gerektiğini düşünür ve bunun için çaba gösterirler. Bu düşünce içinde olduklarından başarısızlıklar onlar üzerinde çok fazla olumsuz etkiler yapabilmektedir. Kendilerini ifade etmede rahattırlar. Kendilerine güvenleri çok fazladır. Bunun için kimseden yardım almaya ihtiyaç duymazlar. Her işi kendi başlarına halledebileceklerini düşünürler. Uyarılara karşı olgun ve özgün tepkilerde bulunurlar. Farklı konulara karşı ilgi duyarlar. Alışılana değil farklı alanlara merak ve ihtiyaç duyarlar. Soyut kavramları oluşturma konusunda yeteneklidirler. Kavramlar arasındaki ilişkileri ve bunların anlamlarını görebilme onlara çok büyük haz verir (Davaslıgil vd., 2004). McCarney üstün yeteneklilerin eğitim çevresindeki hataları, yanlışları veya kusurları kolayca fark etme ve çeşitli hobiler, koleksiyonlar veya aktivitelerle ilgilenme özelliklerinden söz eder (McCarney, 1987).

Üstün yetenekli çocuklar gerçek ve hayal arasındaki farkı çok erken yaşlarda öğrenirler. Genellikle kavramları ya da durumları irdelerler ve mantıklı nedenlerini ararlar. Çok karmaşık düşünme becerilerine sahiptirler. Çalışmak için kendilerine en uygun sistemi deneyerek bulurlar (Çağlar, 2004). Dikkat alanları geniştir ve dikkat süreleri genellikle yaşıtlarından daha uzundur. Özellikle ilgi duydukları konularda dikkatlerini daha uzun yoğunlaştırabilirler (Davaslıgil, Aslan ve Beşkardeş, 2000).

2.3.3.Sosyal Duygusal Gelişim Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar farklı düşünmenin yanı sıra farklı da hissederler. Duygularına karşı olumsuz tepkiler akranlarına oranla onlara daha fazla yaralayıcı gelmektedir. Çünkü çoğu zaman çevresindekilerin dikkatleri onlar üzerinde odaklanmakta, sadece akademik başarıları görülmekte ve sosyal duygusal yönleri göz ardı edilmektedir. Bundan dolayı üstün yetenekli bir çocuk için duygularını rahat bir şekilde ifade edebilmesi duygularının yargılanmadan kabul edilmesi büyük önem taşımaktadır. Birçok araştırma sonucunda çevrelerinden yeterli ilgiyi görmeyen, duygusal yoksunluk yaşayan çocukların zeka düzeyinde zamanla düşüş olduğu görülmektedir (Marland, 1972, Akt: Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algılama biçimleri ve duyguları yaşıtlarından farklılık göstermektedir. Etraflarındaki insanlar bazen bu farklılıklara eleştirerek ve alay

ederek karşılık vermektedirler. Bu çocuklar olumsuz tepkiler aldıklarında hayal kırıklığı yaşamakta ve bundan sonraki süreçte duygu ve düşüncelerini söylememeyi seçmektedirler. Üstün yetenekli çocuk var olan bu farklılığın yanlış bir şey olduğunu ve toplum içinde farklılıkların kabul edilebilir olmadığını düşünür. Bazı üstün yetenekli çocuklar özellikle de ergenler hiçbir şey hissetmiyormuş ya da karşılarındakilerinin duygularını umursamıyormuş gibi davranırlar. Bu çocukların böyle davranmalarının nedeni duygularını ifade ettiklerinde olumsuz tepki almaktan korkmalarından ve bununla baş etmek istememelerinden kaynaklanmaktadır (Webb vd., 1994).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, üstün yetenekli olmanın sosyal gelişimi ve çevreye uyumu zorlaştırıcı ve engelleyici etkileri olduğunu ileri süren araştırmacıların olduğu görülmektedir. Bu görüşe göre, üstün yeteneğin oluşturduğu yüksek düzeyde zihinsel, sosyal ve duygusal ilgiler ve ihtiyaçlar, bu çocukların kendi yaşıtı olan normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte iş yapma, oyun oynama ve iletişim kurma gibi etkinliklere katılma olanağını zorlaştırmaktadır (Metin, 1999).

Üstün yetenekli çocuklar arasında da çeşitli sosyal uyumsuzluk, davranış sorunları ve suç davranışları görülebilir. Üstün yetenekli olmayan çocukların çevrelerindeki problemler ve olumsuzluklar üstün yetenekli çocukların çevrelerinde de varsa, bu çocuklarda da suç işleme, uyumsuzluk ve davranış bozuklukları görülebilmektedir (Çağlar, 2004).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuk başkalarının duygu ve ihtiyaçlarına akranlarından daha fazla duyarlılık göstermektedir (Shore ve Kanevsky, 1993). Ayrıca üstün yetenekli çocuk karşısındaki kişinin duygusal durumunu çok hızlı bir şekilde algılayıp değerlendirebilir ve bu duruma hangi davranışının sebep olduğunu bulabilir (LeVine ve Tucker, 1986; Tannenbaum, 2000).

Üstün yetenekli çocuklar yaşıtlarına göre daha fazla gelişmiş oyun ilgisine sahiptirler ve oyunları daha karmaşık bir şekilde düzenleyebilirler (Webb, 1993). Normal gelişim gösteren çocuklar bu karmaşık yapıyı kavrayamayıp oyundan soğuduklarında üstün yetenekli çocuk akranlarının onunla oynamak istemediklerini ve onu dışladıklarını düşünmektedir (Porter, 1999). Bu nedenle daha çok yalnız oynamayı veya hayali bir arkadaş edinmeyi tercih etmektedirler (Davis ve Rimm, 2004).

Üstün yetenekli çocukların arkadaşlık ilişkileri yaşıtlarından farklılık göstermektedir (Gross, 2002). Üstün yetenekli çocuk kendine uygun bilişsel akranı bulduğunda karşılıklı arkadaşlık

ilişkileri geliştirme çabasına girmektedir. Üstün yetenekli çocuklar diğer çocuklar tarafından tercih edilmekte, fakat gelişmiş ahlaki değerlendirme yeteneklerinden dolayı karşı tarafa yüksek ölçüler koymaktadırlar. Yaşıtları arasında uygun bilişsel akranı bulamadıklarında kendilerinden yaşça daha büyüklerle arkadaşlık kurmaya çalışmakta ya da yalnız kalmayı tercih etmektedirler (Clark, 1997).

Daha önceki çalışmalarda üstün yetenekli öğrencilerin genel olarak akranları arasında olumlu bir yere sahip oldukları elde edilmiştir. Az sayıda çalışmada akranları tarafından sevilmeyen üstün yetenekli öğrenciler araştırılmıştır. Cornell (1990), yaptığı çalışmada sevilmeyen üstün yetenekli öğrenciler ile ortalama başarılı popüler öğrencilerin akademik ve sosyal benlik kavramını karşılaştırmıştır. Sonuçlar sevilmeyen öğrencilerin ve popüler öğrenciler arasında az sayıda farklılık olduğunu göstermiştir. Sevilmeyen öğrenciler popüler yaşıtlarına göre akademik becerilerinin düşük, daha az olgun ya da daha kaygılı olduklarına yönelik kanıt yoktur (Cornell, 1990, Akt: Moon, 2004).

Üstün yeteneklilerin normal çocuklara göre duygusal anlamda daha duyarlı oldukları ifade edilmektedir (Clark, 1997). Bazı araştırmacılar yüksek bilişsel gelişimin daha yüksek duygusallığa da yol açtığını belirtmektedirler. Bu yüksek duygusallık onların daha fazla incinmelerine ve kırılmalarına yol açabilmektedir. Bazı araştırmacılar da üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların bilişsel alandaki gelişimlerinin diğer alanlardan daha hızlı olması onların duygusal uyum zorlukları yaşamasına neden olduğunu ifade etmektedirler (Porter, 1999).

Brooks'un suç işlemiş üstün yetenekli çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada birçok aile ve öğretmenin sosyal ve duygusal olgunlaşmadan daha çok bilişsel başarıya odaklandıkları ve bunun da üstün yetenekli çocuğun hayal kırıklığı ve sorun yaşamasına neden olduğu görülmüştür (Brooks, 1985).

Üstün yetenekli çocuk gelişim alanlarındaki eşzamanlı olamayan gelişim hayal kırıklığı yaşamasına ve motor becerilerin bilişsel isteklerini gerçekleştirmesinde yetersiz kalması sonucu kendi yaş düzeyi becerilerini kabul etmede güçlükler yaşayabilmektedir (Freeman, 1993). Clark (1997)'a göre üstün yeteneklilerde görülen hayal kırıklığı kişinin kendine ve çevresine karşı olumsuz bir algı geliştirmesine ve kendinden ve çevresindeki insanlardan nefret etmesine yol açabilir. Peine (2003), üstün yetenekli çocukların hayal kırıklığı yaşamamaları için kendi zeka seviyesindeki çocuklarla çalışma imkanı sunulması gerektiğini ifade etmiştir.

Okulöncesi eğitime başlama üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklar için oldukça kritik bir dönemdir. Genellikle yaşlıtlarının kendine benzer ilgi alanlarına sahip olmadıklarını ve onların kendi düzeylerinde olmadıklarını fark ederler ve bu durum hayal kırıklığı yaşamalarına ve sıkılmalarına neden olabilir. Okul fobisi veya okula yönelik huzursuzluk ortaya çıkabilir ve yeteneklerini gizleme yolunu seçebilirler. Üst düzeydeki dil gelişimleri ve dili kullanmaktaki olağan üstü akıcılıkları arkadaşlarıyla ilişki kurmalarını güçleştirebilmektedir (Sankar, 1999). Bunun nedeni duygu ve düşüncelerini ifade etmekte yaşlıtlarının düzeylerine inememeleri ve ifadelerinin arkadaşları tarafından tam olarak anlaşılamaması olabilir. Bazı durumlarda arkadaşlarının sosyal kabulünü kazanmak için sahip oldukları potansiyelin çok altında çalışmakta ve bu durum da başarısız olmalarına yol açmaktadır (Winner, 1996).

Üstün yetenekli çocuklar, dünyadaki tehlikelere karşı aşırı duyarlılık, ailenin yüksek beklentileri, okulun sıkıcı gelmesi, arkadaş edinememe gibi nedenlerden dolayı yoğun stres yaşayabilmektedirler. Bu stresin boyutları bazı durumlarda günlük hayattaki stresin boyutlarını aşmakta ve çocuk için baş edilemez bir durum haline varmaktadır. Stresin çocuklar üzerindeki etkileri farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bazı çocuklar aşırı hareketlilik özellikleri göstermekte, odaklaşmakta ve karar verebilmekte zorlanmaktadır. Bazıları bunalmış ve motivasyonunu kaybetmiş gözükmemektedir. Çocuk, çevresindeki yetişkinlerden destek alamadığı zaman bu stresin boyutları çoğalarak depresyona dönüşebilmektedir (Strip ve Hirsch, 2000).

Bu çocukların bedensel ve sosyal gelişimleri bilişsel gelişimleri kadar hızlı olmadığı için özellikle yaşlıtlarından daha üst sınıflara devam eden üstün yeteneklilerde uyum sorunları gözlenebilmektedir (Metin, 1999). Sosyal uyum sağlamakta güçlük çeken üstün yetenekli çocukların yanı sıra sahip oldukları liderlik yeteneği sayesinde arkadaşları arasında popüler olan, grubun lideri olup onları yönlendiren üstün yetenekliler de bulunmaktadır. Espri yeteneklerinin güçlü olması onların diğer çocuklar tarafından aranan kişi haline gelmelerini sağlamaktadır. Bu tür özellikleri nedeniyle arkadaş grupları içinde popülerdirler ve normal çocuklar için çoğu zaman sorunları kolay ve ilginç yollarla çözebilen, orijinal fikirleri olan bir arkadaşına sahip olmak çekici gelmektedir (Metin, 1999).

İlköğretim yaşına gelmiş üstün yetenekli çocuklar kendi yaşlıtlarıyla ve yetişkinlerle kolayca iletişim kurabilmekte, yeni durumlara kolayca uyum sağlayabilmekte ve çevrelerindeki insanların duygu ve ihtiyaçlarını kolayca anlayabilmektedirler. Bu da onların grup içerisinde lider olarak seçilmelerine imkan sağlamaktadır (Hensel, 1991). Tannenbaum (1983), liderlik

becerilerinin genel zekadan etkilendiğini, zeka arttıkça ileri düzey liderlik becerileri gösterme olasılığının da arttığını ifade etmektedir. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklar liderlik özellikleri olan kendini gruba ait hissetme, akranlarının saygısını kazanma, anlaşılır bir iletişim dili kullanma, grup üyelerinin ilgi ve ihtiyaçlarına duyarlı olma, sorumluluk alma, etkinlikleri esnek bir şekilde yönlendirme becerileri sergilemektedirler (Moltzen, 1996, Akt: Porter, 1999). Sözel ve muhakeme yetenekleri onların sosyal anlaşmazlıklara birçok farklı çözümler sunarak şiddete başvurmada sorunlarla baş etmelerine olanak sağlamaktadır. Düşünceleri ve kararlarından dolayı diğer çocuklar tarafından dikkate alınmaktadırlar (Morelock ve Morrison, 1996, Akt: Porter, 1999).

Üstün yetenekli çocuklar normal yaşlıtlarına göre daha olgun ahlaki değerlendirme gücüne ve daha fazla gelişmiş adalet duygusuna sahiptirler. Bu durum onların benmerkezci olmamalarından ve empati yapabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum yaşlıtlarına göre daha gelişmiş değerler sistemi oluşturmalarını sağlamaktadır (Howard-Hamilton, 1994; Clark, 1997; Robinson, 1993). Fakat bu gelişmiş değerler sistemi üstün yeteneklilerin farklı oldukları duygusuna kapılmalarına, akranları gelişimsel olarak normal bir davranış sergilediklerinde bunun yanlış olduğunu düşünmelerine, kişisel ilgilerini gereksiz olarak görmelerine neden olabilmektedir. Doğruluktan taviz vermemeleri bazen karşı taraftaki kişileri rahatsız edebilmektedir (Gross, 1993).

Üstün zekalı ve üstün yeteneklilere ilişkin bahsedilen tüm olumlu ve olumsuz özellikler kalıtım yolu ile geçmemektedir. Bu sosyal özellikler çevre ile girdikleri etkileşimler ve kişilerarası ilişkiler sonucunda kazanılmaktadır. Üstün yeteneğin gelişmesi gerekli ortamın ve bu ortamda çeşitli yaşantıların sağlanması ile gerçekleşmektedir (Çağlar, 2004).

2.3.4. Kişilik Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklara ilişkin çalışmalar, üstün yetenekli çocukların normal çocuklardan farklı bazı kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermiştir. Hassenstein (1988) üstün yeteneklilerin esnek, hassas, hoşgörölü, sorumluluk sahibi, empatik, bağımsız ve özeleştirici yapabilmek gibi kişilik özelliklerine sahip olduklarını ifade eder (Hassenstein, 1988, Akt: Yılmaz, 1997).

Metin (1999) ise üstün yetenekli çocukların belirgin kişilik özelliklerini şu şekilde ifade eder:

- ✓ Bağımsız hareket ederler ve kendilerinden emindirler.

- ✓ Çalışmayı çok severler.
- ✓ Sosyaldirler.
- ✓ Sadakat ve güvenden hoşlanırlar.
- ✓ Kolaylıkla işbirliği yaparlar.
- ✓ İlişkilerinde kibardırlar.
- ✓ Duygusal açıdan neşeli, iyimser ve güçlü bir mizah duygusuna sahiptirler.
- ✓ Genellikle alçak gönüllüdürler. Gururdan pek hoşlanmazlar. Başkalarına yardım etmek hoşlarına gider.
- ✓ Çalışmalarında sabırlı ve kararlı davranırlar.
- ✓ Başkalarının fikirlerine ve duygularına saygı gösterirler.
- ✓ Yeni, farklı şeyler yapmaktan zevk alırlar.
- ✓ Yaratıcılık yönleri gelişmiştir. Özgün eserler ve düşünceler geliştirebilirler.
- ✓ Sorumluluk alırlar ve aldıkları sorumlulukları iyi şekilde sonuçlandırırılar.
- ✓ Kendilerini değerlendirip öz eleştiri yapabilirler

Sorumluluk duyguları yüksektir. Bunu kendileri için bir görev olarak kabullenirler. Kendilerine uzun vadeli hedefler koyarlar. Profesyonel mesleklere karşı özel ilgi duyarlar. Gelecekte yapacakları işte de en iyi olmayı hedeflerler (Çağlar, 2004).

Üstün yetenekli çocukların hepsinin kişilik ve uyum sorunları yaşamadıklarını ve yukarıda sıralanan özelliklerin hepsine sahip olduklarını düşünmek hatalıdır. Diğer çocuklara oranla az olsa da üstün yetenekli çocuklar arasında da kişilik ve uyum sorunları yaşayan ve davranış bozuklukları gösteren bireyler mevcuttur. Üstün yetenekli çocuğun sağlıklı kişilik geliştirebilmesi için etkileşimde bulunduğu ortamdaki bireylerin de sağlıklı kişilik geliştirmiş olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte gizil güçlerine uygun psikolojik desteğin sağlanması gerekmektedir (Çağlar, 2004).

2.3.5. Dil Gelişim Özellikleri

İnsan bilişsel etkinliğini, çevresiyle kurduğu güncel iletişim sürecinde de ortaya koymaktadır. Çocuk, bu etkileşim içinde deneyim edinmektedir. Dil, bilişsel etkinliklerin temelidir; gerçeği görme, dikkat yoğunlaştırma, hafıza edinme, hayal kurma, düşünce üretme ve hareketlerin yeni formunu yaratmada en etkin olarak kullanılan araç dildir (Uzun, 2004). Bilişsel yeteneğin en önemli göstergelerinden biri de erken yaşlarda alıcı dil yeteneğine sahip olmaktır (Freeman, 1993).

Üstün yetenekli çocuklarda dilin kazanımı daha erken gelişmeye başlamakta ve dilin gelişim aşamaları daha hızlı olmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar yaşıtlarından ortalama olarak 2 ay erken konuşmaya başlamaktadırlar. 18 ay civarında, normal bir çocuk ortalama olarak 3-50 kelimelik bir kelime hazinesine sahiptir ve iki yaş civarında kelimeler arasında bağlantı kurarak kısa cümleler oluşturmaya başlamaktadır. Üstün yetenekli çocuklarda ise kelimeler arasında bağlantılar kurarak cümleler oluşturma 12 ay gibi erken bir dönemde görülebilmektedir (Gross, 1999). Üstün yetenekli çocuklar düşündürücü sorular sormaya, konu ve fikirler üzerinde tartışmaya, geniş ve zengin açıklamalar yapmaya 5-6 yaşlarında başlamaktadırlar (Smutny, 2000).

Üstün yetenekli çocuklar “ne?”, “nasıl?” ve “niçin?” sorularını sorarken ve bu sorulara cevap bulurken, kelime bilgisi kazanır (Uzun, 2004). Üstün yetenekli çocukların kelime hazineleri yaşıtlarına göre daha zengindir. Özellikle soyut anlam taşıyan sözcükleri anlamlı ve yerinde kullanmada üstünlük göstermektedirler (Porter, 1999).

Üstün yetenekli çocukların sözcükleri ve ifadeleri yetişkinlerin daha büyük çocuklardan bekleyeceği gibi doğru şekilde kullandığı savunulmaktadır. Bu çocuklar kullandıkları ileri düzeydeki sözler ve ifadelerle yetişkinleri şaşırtmakta, yaşıtlarına göre daha fazla kelime bilmekte, yeni öğrendikleri kelimeleri anımsayarak doğru bir şekilde kullanabilmektedirler. Genellikle bir yaşıdan önce ilk sözcüklerini söylemeye başlamakta veya ilk sözcüklerini bir yaşıdan sonra söylemekte, fakat tam cümlelerle konuşmaya oldukça hızlı bir geçiş yapmaktadırlar (Porter, 1999).

Üstün zekalı ve üstün yeteneklilerde en fazla geliştiği görülen bilişsel ve dil yeteneklerinden birisi de mizah ve espri anlayışıdır. Bu özellikteki çocukların bilişsel ve dil alanındaki yetenekleri normal ve sıradan olan içeriği görmelerini sağlamak ve farklılıkları eğlenceli olarak algılamalarına imkan sağlamaktadır (Davis ve Rimm, 2004).

Üstün yetenekli çocukların dil gelişim özelliklerini kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

- ✓ Sözcükleri yerinde ve anlamlı kullanmaya yaşıtlarına göre 3-6 ay kadar erken başlarlar.
- ✓ Sözcük dağarcıkları her yaşta yaşıtlarından daha zengindir.
- ✓ Soyut anlam taşıyan sözcükleri anlamlı ve yerinde kullanmada başarılıdırlar.
- ✓ Zeki sohbetler başlatıp ve devam ettirebilirler.
- ✓ Okula başlamadan okumayı kendi kendilerine öğrenebilirler.

- ✓ Akıcı bir konuşmaya sahiptirler.
- ✓ Kendilerini serbest ve açık bir şekilde ifade edebilirler (Metin, 1999; Çağlar, 2004; Uzun, 2004).

Üstün yetenekliler alanında çalışan araştırmacılar çeşitli gelişim alanları arasında üstün yeteneğin en güvenilir belirtisinin “konuşmaya erken başlama” olduğunu ifade etmektedir. Ancak konuşmaya erken başlama tek başına üstün yeteneklilik ölçütü olarak yeterli görülmemelidir. Üstün yetenekli çocuklar arasında konuşmaya normal zamanda başlayanlar olduğu gibi, geç konuşanlara da rastlandığı ayrıca normal gelişim gösterenler arasında erken konuşan çocukların da bulunduğu göz ardı edilmemelidir (Metin, 1999).

2.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması

Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin tanılanması, öğrencilerin zeka düzeyleri, yaratıcı yetenekleri, resim ve müzik gibi güzel sanatlar alanlarındaki bireysel özelliklerine ilişkin olarak bilgilerin toplandığı ve bu bilgiler doğrultusunda öğrencilerin bilişsel kapasiteleri ve gizil güçleri hakkında kararların alındığı bir süreçtir. Üstün yetenekli çocukların tanılanması onların eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi açısından önemlidir. Özellikle bu çocuklarda bulunan farklılıkların daha erken yaşlarda tespit edilebilmesi ve yeteneklerinin geliştirilebilmesi eğitim açısından önemlidir.

Üstün yeteneklilerin tanılanması ve bu yetenek alanlarının tespit edilmesi amacıyla bu çocuklarda sıkça görülen özellikleri kapsayan birçok liste geliştirilmiştir. Üstün yeteneklilerin tanılanmasında kullanılan yöntemler genel olarak şu başlıklar altında toplanabilir (Levent, 2011):

- ✓ Grup Zeka Testleri
- ✓ Grup Başarı Testleri
- ✓ Bireysel Zeka Testleri
- ✓ Yaratıcılık Testleri
- ✓ Kritik Düşünme Testleri
- ✓ Resim, Müzik gibi alanlar için özel testler

Tanılama sürecinde çeşitli ölçme araçlarının kullanılması ve tanılama işleminin uzmanlar tarafından yapılması son derece önemlidir (Ersoy ve Avcı, 2001). Tanılama ve değerlendirme sürecinde üstün yetenekli olduğu düşünülen bireye ilişkin öğretmen görüşleri, aile görüşleri, biyografik veriler, çocukla ilgili tutulan kayıtlar, çocuğun ürünleri ve uzman görüşleri dikkate

alınmaktadır (Kitano ve Kirby, 1986). Bu kaynaklardan elde edilen veriler sayesinde çocuğun yetenekleri belirlenmekte ve bu yeteneklere uygun bireysel eğitim programı hazırlanmaktadır (Kitano ve Kirby, 1986).

Ülkemizde üstün yetenekli çocukların eğitimlerinin yapıldığı BİLSEM’lerde tanılama üç aşamada gerçekleştirilmektedir. Bunlar;

Aday Gösterme: Çocuklar üstün zekalı ve üstün yetenekli olup olmadıklarının belirlenmesi amacıyla aileleri ve öğretmenleri tarafından aday gösterilmektedir. Aday gösterilecek öğrenciler için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış gözlem formları öğretmenler tarafından doldurulur ve BİLSEM’e gönderilir. Gözlem formları BİLSEM’lerde oluşturulan tanılama komisyonu tarafından incelenir ve grup taramasına katılacak öğrencilerin aile ve okullarına haber verilir.

Grup Taraması: Grup taramasına katılması uygun görülen öğrenciler bu alanda eğitim almış kişiler tarafından grup zeka testlerine tabi tutulurlar. Bu taramada yeterli performans gösteren öğrenciler bireysel inceleme aşamasına geçmektedirler.

Bireysel İnceleme: Bireysel inceleme aşamasında öğrenciler zeka testlerinin uygulanması hakkında eğitim almış bu konuda yetkin psikolojik danışmanlar tarafından bireysel incelemeye alınırlar.

Bireysel inceleme ve değerlendirme sonuçlarına göre sıralanan öğrenci listesi Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne gönderilir. Genel Müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonucunda uygun bulunan liste onaylandıktan sonra ilgili merkeze gönderilir (MEB, 2007).

2.5.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimleri

Gizilgüçleri yüksek olan bireylerin desteklenmesi toplumun bilimsel, ekonomik, kültürel ve politik olarak yapabileceği en önemli yatırımdır. Üstün yetenekli kişilerin onlardan beklenen sosyal rollerini geliştirmek için özel eğitim olanakları sunmak ve onları ek kaynaklarla desteklemek gerekmektedir. Bu anlayış, didaktik öğrenme ya da hızlandırılmış geleneksel nicel ve kolay ölçülebilir eğitime karşı değildir. Fakat üstün yeteneklilerin eğitiminde, öğrenmede niteliksel farklılıkların bulunduğunu dikkate almak temel olmalıdır (Subotnik, Robinson, Callahon ve Gubbins, 2012).

Dünyanın değişik ülkelerinde ve farklı zamanlarda üstün yeteneklilerle ilgili çalışmalar yapılmıştır. İçerik yönüyle farklı olsa bile yapı ve işleyiş yönüyle bu çalışmalar genel olarak üç başlık altında toplanabilir.

1. Ayrı Eğitim: Üstün yetenekli bireylerin eğitimlerini kendileri gibi üstün yetenekli bireylerle birlikte aldığı eğitim türüdür. Öğrenciler bazı özel sınavları ve özelliklere göre bu okullara alınır.

a) **Özel Okul:** Üstün yetenekli çocukların belirli bir amaçla okullarda toplanıp eğitilmesidir.

b) **Özel sınıf:** Üstün yetenekli ve yaratıcı bireylerin özel bir sınıfa toplanmasıyla oluşturulan sınıflardır.

c) **Evde Eğitim:** Öğrencinin hiçbir örgün eğitim kurumuna devam etmediği, kendi ilgi ve isteklerine göre evde ve bulunduğu çevredeki kurslara giderek eğitim gördüğü bir modeldir. Günümüzde ABD ve İngiltere’de uygulamaları mevcuttur.

2. Zenginleştirme: Kişinin gelişimin sağlayacak öğrenilmiş bilgilerin, gereksiz yinleme ya da zararlı fikirler yerine bir yedek (veya çok erdemli bir seçenek) olarak kullanımıdır (Cutts ve Moseley, 2004). Üstün zekalı, üstün yetenekli ve yaratıcı çocukların kendi akranları arasında ve normal sınıflarda tutularak programlarının gereksinimlerine cevap verecek şekilde çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesi yoluyla yapılan uygulamalardır (Ataman, 2004). Ülkemizde bazı özel kolejler, olimpiyat ve proje çalışmaları için yaygın olarak bu modeli kullanmaktadır. Devlet okullarında ise Bilim ve Sanat Merkezlerinin esas amacı da öğrencinin ilgi ve yetenek alanına göre yaşlılarından ayrılmadan zenginleştirilmesidir.

a. **Sınıfta Zenginleştirme:** Öğrencinin ders içinde ilgi ve yetenekli olduğu derste yaşlılarından farklı olarak yapılan etkinlikte derinleştirilmesidir. Öğrencilerin akranlarından ileri olduğu alanlarda zenginleştirme sınıflarına yönlendirilmesi de mümkündür.

b. **Okulda Zenginleştirme:** Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin olduğu alanlarda öğrencinin okul içerisinde ders dışı zamanlarda yapılan etkinliklerle desteklenmesidir. Ders dışı zamanlarda yapılan okullardaki olimpiyat çalışmaları, proje çalışmaları, satranç, matematik, fen bilgisi, drama, resim, müzik vb. alanlardaki çalışmalardır. Okullarda oluşturulan kaynak odalar ve öğrenme merkezleri de okulda zenginleştirmeye örnektir.

c. **Okul Dışı Zenginleştirme:** Ders dışı zamanlarda ve okul dışında öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerine göre etkinliklerle desteklenmesidir. Bilim ve Sanat Merkezleri örnektir.

3. Hızlandırma; Öğrencinin yaşıtlarına göre sınıfını okulunu yaşıtlarına verilen süreden daha erken yaşta tamamlamasıdır. Genellikle dört şekilde uygulanır;

a) **Anaokuluna veya İlkokula Erken Başlatma:** Öğrencinin yaşıtlarından daha erken bir dönemde anaokuluna veya ilkokula erken başlama sürecidir.

b) **Sınıflandırılmamış İlköğretim Grupları:** Öğretmenin gözlemleri ve yapılan testler sonucunda bu grupta yapılmaktadır. Bu sistemde grupta olayı esnektir. Bu sistemde üstün zekalı ve yetenekli çocuk üç yerine iki yıl okuyabilir.

c) **Karma Sınıf Grupları:** Cutts ve Moseley (2004), bir alt sınıfın en iyi ilk beş öğrencisiyle bir üst sınıfın en alt düzeydeki beş öğrencisinin bir arada etkinlik yaptırıldığı gruplardır. Bazen de alt sınıfın en iyileriyle üst sınıfın en iyilerin bir grupta ortak etkinlik yaptırılmasıdır. En iyilerle etkinlik yapmanın daha verimli olduğu ve Cleveland tarafından buna Temel Çalışma Sınıfları Prensibi denilmektedir. Bir alt sınıftan gelen öğrenci üst sınıfın en iyileriyle başa baş etkinlik yapabilirse bu öğrenci sınıf atlatılarak bir yıl kazandırılmaktadır.

d) **Sınıf Atlama:** Öğrencinin kendi yaşıtları içerisindeki üstün başarısından dolayı bir üst sınıfa atlatılmasıdır. Kanuni olarak önu açık bir uygulamadır. Ülkemizde az da olsa uygulanmaktadır.

Üstün yetenekli bireyler yaşıtlarından daha yüksek beceri ve yeteneklere sahip olduklarından gelişim özelliklerine göre düzenlenmiş eğitim ortamlarına, özelliklerine uygun eğitimsel desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Üstün yetenekli bireylerin yetenek ve özelliklerine uygun eğitim almaları var olan gizil güçlerini kullanabilmeleri, olumlu benlik kavramı geliştirebilmeleri, kendileri ve çevreleri ile uyumlu bireyler olabilmeleri açısından önemlidir.

Ülkemizdeki bugünkü, üstün yetenekli bireylerin eğitimi kapsamında, özel yetenekli öğrencilere destek hizmetleri sunmak amacıyla Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) ile işbirliği içerisinde yapılan tanılama işlemleri sonucunda seçilen öğrencilere 72 il ve ilçe merkezinde bulunan BİLSEM’lerde eğitim verilmektedir (MEB, 2014).

BİLSEM, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur (MEB, 2007). BİLSEM’lerin amacı üstün veya özel yetenekli öğrencilerin bilimsel düşünce ve

davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, problem çözen bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır.

BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli öğrenciler örgün eğitimleri dışındaki zamanlarda ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim alırlar. Öğrenciler, örgün eğitim kurumlarındaki öğretmenlerinin bakanlıkça hazırlanan gözlem formlarına göre merkeze aday gösterilirler. Aday gösterilen öğrenciler, Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan grup değerlendirmesi testine alınırlar. Test sonucunda yeterli performansı gösteren öğrenciler bireysel incelemeye alınırlar, bireysel inceleme sonucu üstün yetenekli olduğu belirlenen öğrenciler BİLSEM'de eğitime alınırlar (MEB, 2007).

BİLSEM'de yöntem olarak öğretmenin öğrenciye öğretmesinden çok öğrencinin kendi kendine öğrenmesi benimsenmektedir. Kendi kendine öğrenme öğrencinin kendi belirlediği çözüm yolları ile kendi istediği bir projeyi gerçekleştirmesine izin verilerek sağlanmaya çalışılmaktadır. Öğrenciler o konuda seçilmiş eğitimciler liderliğinde projelerini planlamakta ve uygulayabilmekte, bu sayede yaratıcı düşünebilen, üretebilen ve iş yapabilen bireylere dönüşmektedir (Karabulut, 2010).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin var olan potansiyellerini kullanabilmeleri ve geliştirebilmeleri açısından en önemli etmenlerden birisi öğretmenlerdir. Öğretmenler öğrencilerinin yeteneklerini fark edebilmeli, bireysel farklılıklarına uygun eğitim-öğretim verebilmeli, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun psikolojik destek sunabilmelidir. Öğretmenlerin üstün yetenekli çocuklar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Aksi takdirde üstün yetenekli çocuklar normal gelişim gösteren yaşlılarından ayırt edilemezler (Levent, 2011).

Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerini, farklılıklarını anlayabilmeleri ve çocuğun ihtiyaçlarına uygun yönlendirme yapabilmeleri için öğretim verdikleri alanda donanımlı olmaları gerekmektedir (Sak, 2010). Öğretmenlerden temel olarak beklenen, öğrencinin var olan potansiyellerini doğru şekilde değerlendirebilmeleri ve üstünlüklerini geliştirmelerine imkan sağlamalarıdır (Sezginsoy, 2007).

Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin öğrencinin bireysel ilgi ve ihtiyaçları tanıyan, öğrenci merkezli eğitim anlayışını benimseyen, eğitimdeki gelişmeleri takip eden, planlı ve programlı çalışan, öğrencilerini sabırla ve ilgiyle dinleyen, esnek düşünebilen, öğrencilerini motive edebilen, geniş bir bilgi birikimine sahip olan, başkaları ile kolay işbirliği yapabilen,

hoşgörülü olan, eleştirilere açık olan, öğrencilere güven duygusu aşılayabilen, kendine güvenen, çalışkan ve başarılı bireyler olmaları gerekmektedir (Şahin, 2012).

Öğretmenler öğretim hızını ve öğretim etkinliklerini öğrencilerinin özelliklerine göre ayarlayabilmelidirler. Ayrıca ailenin ve çevrenin üstün zekanın ve yeteneğin gelişimi üzerindeki etkilerini bilmeli, öğrenciye bu yönde yaklaşmalı ve aileye bu konuda rehberlik etmelidir. Öğrencilerinin farklılıklarına saygı duymalı ve bireysel özelliklerine uygun eğitim öğretim vermelidir (Sak, 2010).

23 Haziran 2010 tarihinde MEB tarafından üstün zekalı ve yetenekli bireylerin eğitimi sürecinin verimliliğini ve etkinliğini olumsuz etkileyebilecek riskleri belirlemek ve bunların bertaraf edilmesine katkıda bulunmak, mevcut işleyişin ve verilen hizmetin kalitesinin daha üst düzeylere çıkarılmasına yardımcı olmak, iç kontrol felsefesine uygun bir yapının birimlerde tesis edilmesine ve kaynakların ihtiyaçlarla orantılı, adil ve dengeli dağılım sağlanmasına katkı vermek amacıyla BİLSEM iç denetimi yapılmıştır. İç Denetim Raporuna göre, 2008'den 2010 tarihine kadar 21 adet bilim ve sanat merkezi açıldığı halde bu süre zarfında öğretmen seçimi yapılmamıştır ve bilim ve sanat merkezlerinin toplam (713) öğretmen ihtiyacı bulunmaktadır. Bilim ve sanat merkezlerinde üstün yetenekliler alanında donanımlı öğretmenlere ihtiyaç söz konusu iken, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Üstün Zekalılar Bölümünden mezun olan öğretmenler, ilköğretim okullarına sınıf öğretmeni olarak atanmış ve bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan yöneticilerin % 29'u, öğretmenlerin ise % 22'si üstün yeteneklilerle ilgili herhangi bir eğitim almadan görevlerini sürdürmektedir. Bakanlık düzeyinde, üstün yetenekli bireylerin eğitiminin yönetimi, kadrosu başka birimlerde bulunan ve geçici görevlendirme ile çalışan yönetici ve öğretmenler tarafından sağlanmaktadır. Bilim ve sanat merkezleri, öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerinden sonra, yetiştirme kursu, özel ders, dersane ve sosyal aktivitelerinden geriye zaman kalması halinde devam edebildikleri kurumlardır. Hafta içi ve mesai saatlerinde eğitim verilen bilim ve sanat merkezlerinin mevcut statüsü üstün yetenekli bireylerin eğitime uygun değildir (MEB, 2010).

Üstün yetenekli bireyler her devirde, her ülkenin sahip olduğu en önemli beşeri kaynaklardır. Büyük dönüşüm ve gelişimler bu kaynakların etkin kullanımı ile mümkün olabilecektir. Üstün yetenekli bireylerin belirlenmesi, eğitilmesi ve istihdamı ülkemizin kalkınması ve merkezi bir güç olmasında çok önemli katkıları olacaktır. Bu itibarla, bu bireylerin eğitimi ve topluma

kazandırılmaları için her öğretim kademesinde alınacak önlemler, ülkemizin geleceği adına yapılmış önemli kazanımlar olacaktır.

2.6.Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı

Benlik kavramı kişiliğin temelini oluşturmakta ve kişinin kendisinin kim olduğu, ne anlama geldiği, ne yapabileceği ve dünyada nasıl uyum sağladığı ile ilgili düşünceleri kapsamaktadır (Öner, 1987). Yapılan araştırmalar incelendiğinde benlik kavramının pek çok farklı tanımı ile karşılaşılmaktadır. Örneğin, Rosenberg (1986) benlik kavramını bireyin kendisine yüklediği duygu ve düşüncelerin bütünü olarak tanımlarken, Burn (1982) kendimizle ilgili değerlendirmelerimiz ve inançlarımızın tamamının birleşimidir şeklinde tanımlamıştır. Kişinin çevresiyle etkileşimleri sonucu kendi davranışlarına ilişkin bireysel algıları benlik kavramını oluşturur (Bencik, 2006). Feldhusen (1986) benlik kavramını bireyin kendini ve kendi yeteneklerine yönelik algı, yorum ve değerlendirmeleri olarak tanımlamaktadır (Feldhusen, 1986, Akt: Yılmaz, 1997).

William James (1890) benlik kavramına yaklaşan ilk psikolog olarak görülmektedir. James yaklaşık yüz yıl önce psikolojinin temelleri yapıtının bir bölümünü benlik kavramını tanımlamaya ayırmıştır. Benlik kavramına sosyolojik açıdan yaklaşım, konunun sosyal boyutunun önemini göstermektedir (William James, 1890, Akt: Koyuncu, 1979).

Mead ve Cooley (1968), “Sembolik Etkileşim” kuramını geliştirerek biyolojik bir varlık olarak doğan bir insanın sosyal insan niteliğini nasıl geliştirdiğini ve bu niteliğin sosyal düzenin psikolojik temelini nasıl oluşturduğunu incelemişlerdir. Sembolik etkileşim kuramsal görüşü içinde bu düşünürler ve onlara katılanlar, bireyden soyutlanmış bir grup anlayışı yerine “bireyde sosyal benliğin gelişimini” sosyal düzenin varlığını açıklamak için kullanmışlardır. Sembolik etkileşim kuramsal görüşüne göre sosyalleşme süreci içinde birey sürekli olarak başkalarıyla ilişki içindedir (Mead ve Cooley, 1968, Akt: Koyuncu, 1979).

Cooley (1968), bireyin toplum içine, diğer insanlarla etkileşimde bulunurken benliğin oluşumunu “Ayna benlik” kavramı ile açıklamaya çalışmıştır. “Ayna benlik”, kişinin etkileşimde bulunduğu diğer insanların kendisini nasıl algıladıklarını ve nasıl değerlendirdiklerini yansıtan bir kavramdır. “Ayna benlik” kavramı üç temel öğeden oluşmaktadır:

1. Kişinin başkaları tarafından nasıl algılandığına ilişkin tasarımı. Buna benliğin toplumsal anlam taşıyan yönü de denilebilmektedir.
2. Başkalarının kişinin bir davranışı hakkında eriştiği yargının onda yarattığı tepki. Bu da bireyin toplum içinde aldığı değerdir.
3. Benliğe ait gelişen duygulardır. Gurur duyma, utanma gibi (Cooley, 1968, Akt: Koyuncu, 1979).

Sullivan (1952)'a göre benlik, bireyin kendisine yansıtılmış değerlendirmeler aracılığıyla toplumsal yaşantılardan kurulmuş ve tamamı öğrenilmiş bir davranıştır. Benlik kavramı gerçekte, insan hayatının ham, işlenmemiş unsurlarının başkalarının benlik sistemleri ile etkileşmesinden sonra oluşmaktadır. Benlik sistemi, kaygıyı azaltmak ve önlemek ihtiyacı ile eğitici yaşantıların bireyde örgütlenmesinden oluşmaktadır. Benliğin kökeninde bireyin hayatındaki önemli kişilerin onaylama veya engellenmelerine bağlı olarak doyurucu nitelikte ya da kaygı yaratan nitelikteki çocukluk yaşantıları bulunur. Sullivan, bireyin bu çocukluk yaşantılarını “iyi-ben”, kötü-ben” ve “ben-olmayan” diye üçe ayırmıştır. Benlik bu üç temel üzerine kurulur (Sullivan, 1952, Akt: Geçtan, 1984).

Super (1970)'a göre, benlik kavramını şu şekilde tanımlamıştır: “Benlik kavramı, bireyin benlik algıları olarak adlandırılan gözlemleri ve kendi benliğinden edindiği izlenimlerinden oluşmaktadır. Bu gözlemler ve izlenimler birbiriyle ilişkilidir ve birey tarafından anlamlandırılmıştır. Benlik, tüm benlik kavramlarının oldukça iyi örgütlenmiş bir kümesidir.” Super'a göre bireyin benlik algısı tanımı, onun dünyayı algılama biçimi ve kendi psikolojik alanı olarak ele alınabilir. Gelişen ve olgunlaşan birey kendini ve çevresini algılama biçimine göre, çevresel uyarıcılara sürekli tepkide bulunmaktadır. Benlik kavramı bireyin tüm yaşamını etkilemekte, alacağı eğitimin, seçeceği mesleğin ve yaptığı işten alacağı haz duyusunun belirlenmesinde etkili olmaktadır (Super ve Bohn, 1970).

Shavelson, Hubner, Stanton (1976)'da, benlik tasarımının çok boyutlu bir yapısı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşe göre benlik tasarımı,

- ✓ Organize
- ✓ Çok boyutlu
- ✓ Hiyerarşik
- ✓ Genel olarak dengeli, duruma göre değişken
- ✓ Gelişimsel

- ✓ Değerlendirmeye bağlı
- ✓ İlişkili olduğu yapılanmalara göre değişkendir.

Genel benlik tasarımı, akademik benlik tasarımı ile fiziksel, sosyal ve duygusal alanları içerecek akademik olmayan benlik tasarımıdan meydana gelmektedir (Shavelson, Hubner, Stanton, 1976, Akt: Can, 1990).

Mead (1968) de, Cooley gibi benliğin toplumsal bir olgu olduğunu savunmaktadır. Benlik toplumsallaşma süreci içerisinde meydana gelmektedir. Mead, benliği “ben” ve “kendim” olmak üzere iki başlık altında ele almıştır. “Ben” bireyin kendisini algılama biçimine göre, kendisinde bulunduğu kişisel özelliklerin tamamıdır. “Kendim” ise bireye çevreden gelen tepkileri yaratır. Eğer içinde yaşanan toplum katı ve sınırlayıcı ise “kendim”, “ben” üzerinde egemenlik kurar. Bu durumda bireyin etkinlikte bulunması en aza düşürmektedir (Mead, 1968, Akt: Crocker ve Major, 1989).

Benlik kavramı bir kerede gelişmemektedir. Benlik kavramı yaşam boyu gelişen dinamik bir yapıdır. Diğer insanlarla ilişkiler sonucunda ya da kişinin kendi duygu ve düşüncelerinden doğmaktadır. Anne- babanın otoriter veya demokratik tutumlarından, akran desteğinden veya reddinden, başarılı veya başarısız okul yaşantısından ve daha birçok olaydan etkilenmektedir (Onur, 2001).

Benlik kavramı kişinin kendi kendisini bilinçli olarak nasıl tanımladığını ve değerlendirdiğini gösteren bir kavramdır. Hortaç (1991)’a göre, benlik kavramının oluşumu ve değişiminde en önemli etmen, kişinin başkalarının kendisine ilişkin algı ve değerlendirmelerinin bilincinde olması ve kendisini başkalarının “aynasında” görmesidir. Bu nedenle, insanların “aynada” gördükleri kişilikleri başkalarının kendileri ile ilgili davranışlarından olduğu kadar, kişilerin bu davranışları yorumlamasından da etkilenmektedir. Kişilerin herhangi bir olayı yorumlamasında ise bilişsel ve kişilik yapılarının, geçmiş deneyimlerinin, duygusal yorumları ve beklentilerinin önemli etkenler oldukları bilinmektedir (Hortaç, 1991).

Purkey (1970), benlik kavramını, “bir bireyin kendisi hakkında sahip olduğu inançların karmaşık ve dinamik bir sistemi” olarak, Horrocks (1969) ise, “bireyin kendi kendisine varsaydığı kimliği” olarak tanımlamıştır (Purkey, 1970, Horrocks, 1969, Akt: Gander ve Gardiner, 2001). Gander ve Gardiner (2001) göre ise benlik, bireyin yalnızca kendine has tutumlarından, duygularından, algılarından, değerlerinden ve davranışlarından meydana gelen kendine ilişkin görüşüdür.

Offer (1988)'a göre benlik imajı, bireyin kendisine ilişkin algılarının, duygularının ve düşüncelerinin tümüdür. Benlik imajının öğrencilik, ailenin bir üyesi olma, arkadaşlık gibi yönleri olduğunu ileri sürmüş ve ergenlerin kendi dünyalarını nasıl algıladıklarını ölçmek üzere benlik imajını, psikolojik, sosyal, cinsel, ailesel ve uyumsal benlik olmak üzere beş boyutta incelemiştir.

Benlik kavramı bireyin duygusal davranışlarının önemli bir yansıması olarak kabul edilmekte, bireyin davranışlarında belirgin bir yer tutmaya başlamakta ve olumlu bir benlik algısı bireyin günlük mutluluğu ile uyumlu davranışlarının merkezi olmaktadır.

Benlik kavramı, bir çocuğun sadece kendi algılamaları ve beklentilerinden değil, yaşadığı toplumdaki diğer insanların onunla ilgili düşüncelerinden ve ona karşı olan davranışlarından da etkilenmektedir. Kişinin benlik imajı, yani algıladığı benliği (kendini nasıl gördüğü), ideal benliğine (nasıl olmak istediğine) yaklaştıkça benlik saygısı gelişmektedir (Yavuzer, 2004).

Benlik algısının beğenilip beğenilmemesi benlik saygısını oluşturmaktadır. Benlik saygısı, bireyin kendi değerlendirmesi sonucunda ulaştığı, benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur (Hoeltter, 1983).

Benlik Saygısı kişinin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı kendini beğeni durumudur (Kılıççı, 2000).

Crocker ve Major'a (1989) göre, benlik saygısı bir kişinin genel veya özel yönde yeterlilik, beceri veya yeteneğinin değerlendirilmesi ile ilişkilidir.

Benlik saygısı kişinin kendisi hakkında yaptığı ve sürdürdüğü değerlendirme, uygun ve uygun olmayan tutum ve davranışları ifade etmekte ve insanların kendilerinin yeterli, başarılı, önemli ve değerli olduklarına dair inançlarına işaret etmektedir (Bencik, 2006).

2.7. Benlik Algısını Etkileyen Faktörler

Benlik algısı insanın kendi benliğini anlama ve kavrama şekli olarak tanımlanmakta ve kişinin kendisini değerlendiriş biçimini ifade etmektedir. Benlik algısı bireyin kendisine dair inançların tümünden oluşan dinamik bir süreçtir. Benlik algısını kişinin kendisiyle ilgili olarak kafasında yaptığı tasarım ve çizdiği görünüm olarak tanımlanmaktadır. Bireyin zihinsel ve fiziksel özelliklerinin toplamı ve sahip olduğu bütün bu özelliklere ilişkin düşüncelerinden meydana gelir. Başka bir deyişle, kendisi hakkındaki duygu ve düşünceleri ve kendisi için

önemli olan şekillerde başarılı olma yetisidir. Benlik kavramını bireyin dış dünyayı seyrettiği gözlük gibi tanımlayabiliriz (Yavuzer, 2004). Benlik kavramı bireyin davranışlarını kontrol eden bir mekanizma olarak da görev yapmaktadır. Eğer insanın kendisi ile ilgili değerlendirmeleri olumlu kavramlardan oluşuyorsa, o insan yüksek bir benlik saygısına sahiptir. Kişi kendisi ile ilgili güçlü ve olumlu duygular taşıyorsa, diğer insanlarla kuracağı iletişim sırasında da bu duygularla hareket eder (Kuzgun, 1972).

Benlik algısı doğuştan getirilen bir özellik değildir. Birey bunu ana babası, kardeş ve arkadaşları ile etkileşimi sırasında öğrenmekte ve bu öğrenme süreci çocuk dünyaya ilk gözlerini açtığı anda başlamaktadır (Yavuzer, 2004).

Benlik saygısı kişinin kendi hakkında yaptığı, sürdürdüğü değerlendirmelerini, uygun ve uygun olmayan tutum ile davranışlarını ifade eder; insanların kendilerini yeterli, başarılı, önemli ve değerli bulduklarına dair inançlarının göstergesidir (Bildiren, 2011). Benlik saygısının olumlu gelişebilmesi için her birey sevgi ilişkileri kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu tür ilişkiler sosyal ilişkiler kurabilme becerisine bağlıdır. Sosyal ilişkiler ise karşılıklı güven, anlayış ve saygı ile gelişebilmektedir. Bireyin sağlıklı sosyal ilişki kurabilmesi için, kabul edildiği, saygı ve sevgi duyulan, kendini ifade etmesine özgürlük ve bağımsızlık tanıyan sosyal koşulların içinde olması gerekmektedir (Holland ve Andre, 1994).

Cornell ve Grossberg (1997)'in yapmış olduğu bir araştırmada, aile içindeki karşılıklı desteğin çocuğun benlik saygısının gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Aile bireylerinin bağlılık düzeyi çocuğun genel uyum düzeyini, öz denetim ve disiplin konusundaki sıkıntılarını, bilişsel gelişimini ve okul başarısını etkilemektedir. Bağlılık düzeyinin aynı zamanda düşük kaygı düzeyi ve yüksek benlik saygı düzeyi ile de birebir ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir (Yavuzer, 2004).

Benlik saygısı bireyin başarı beklentisini belirlemektedir. Benlik saygısıyla ilgili tutarlı ve olumlu bir yargısı olan birey, kendisini daha başarılı görmekte ve başarılarında süreklilik gösterebilmek için çabalamaktadır. Çocukların okulda sosyal etkinliklere katılması akademik başarıyı ve böylelikle benlik saygılarını da yükseltebilmektedir (Cornell ve Grossberg, 1997).

Çocukların okul yaşantılarının benlik saygısına etkileri hakkında yapılan araştırmalar sınıf içinde derse aktif katılımın, öğretmenlerin kullandıkları öğrenci merkezli tekniklerin ve sınıf içi kuralların netliğinin öğrencideki memnuniyet duygusunu arttırdığını göstermiştir. Fazla rekabetçi, öğretmen merkezli ve öğretmen desteğinin düşük olduğu sınıflarda devamsızlığın

arttığı gözlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar, öğrencilerin katılımının ve akran desteğinin yüksek olduğu sınıflarda öğrencilerin kendi kendilerini geliştirme isteklerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, çocuğun grubun bir parçası olduğunu ve öğretmenin desteğini hissettiği sınıflarda daha olumlu bir benlik algısı geliştirdikleri ortaya konmuştur (Zanden, 1997).

Levy (2001), benlik algısının öğretmen tutumlarıyla olan ilişkisini incelemek amacıyla ergenlerle bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre benlik algısının öğretmen tutumlarından büyük oranda etkilendiği ve benlik algısı yüksek olan ergenlerin benlik algısı düşük olan ergenlere göre suç sayılan davranışları gerçekleştirme oranının daha düşük olduğu sonucunu elde etmiştir.

Ergenlik dönemine ulaşan birey aile dışında akranları arasında iyi bir iletişim kurma ve onlar tarafından onaylanma, okulda başarılı olma ve öğretmenler tarafından takdir edilme gibi kendileri hakkında olumlu duygulara gereksinim duyar. Bireyin çocukluk ve ergenlik dönemindeki kendini algılayışı yetişkinlik dönemi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Yavuzer, 2001).

Winne ve arkadaşları yaptıkları bir çalışmada öğrenme güçlüğü olan, normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocukların benlik algılarını karşılaştırmalı olarak incelenmişlerdir. Araştırma bulgularına göre üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların benlik algısının, öğrenme güçlüğü olan akranlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Winne, Woodlands ve Wong, 2001).

Alan yazında bireyin sağlıklı bedensel ve psikolojik gelişimi açısından benlik saygısının önemini vurgulayan pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunluğunun ergenler üzerinde yapıldığı görülmektedir (Block ve Richard, 1993; DuBois, Felner, Brand ve George, 1999; Harter, 1999). Bu çalışmalarda anne-baba ve akran ilişkilerinin ergenin benlik gelişimine etkisi ve ergenin benlik saygısı ile sosyal davranışları arasında ilişki sıklıkla ele alınmıştır. Ancak bu iki grup değişkeni birlikte ele alan ve benlik saygısıyla doğrudan ve dolaylı ilişkilerini inceleyen araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Laible, Carlo ve Raffaelli, 2000; Laible, Carlo ve Roesch, 2004).

Benlik saygısı gelişimine yaş ve cinsiyetin etkisini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda, erkeklerin kızlara oranla daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları görülmüştür (Kling, Hyde, Showers ve Buswell, 1999). Ayrıca ergenlik döneminde erkeklerin

benlik saygısının yükseldiği görülürken, kızların benlik saygısının düştüğü görülmektedir (Wilgenbusch ve Merrell, 1999).

Yaşla benlik saygısı gelişiminin ilişkisini inceleyen araştırma sonuçlarında farklı bulgular elde edilmiştir. Bazı çalışmalarda benlik saygısının artan yaşa göre değişmediği, bu yüzden de yaşı benlik saygısı açısından belirleyici bir değişken olmadığı bulgusu elde edilmiştir (Bergman ve Scott, 2001; Chubb, Fertman ve Ross, 1997; Wade, Thompson, Tashakkori ve Valente, 1989; Mullis ve Chapman, 2000). Fakat bazı araştırmalarda benlik saygısının yaşla birlikte düzenli biçimde arttığı, bazılarında ise ergenlik boyunca benlik saygısının azaldığı bulguları elde edilmiştir (Hirsch ve Rapkin, 1987; Jones ve Meredith, 1996; O'Malley ve Bachman, 1983; Wigfield, Eccles, Mac Iver, Reuman ve Midgley, 1991; Brown vd., 1998; Robins, Trzesniewski, Tracy, Gosling ve Potter, 2002; Akt: Bayraktar, Sayıl, Kumru, 2009).

Ailenin ekonomik durumunun düşük olması, anne babanın çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına kayıtsız kalması, yoğun kardeş rekabeti, anne babanın alkol bağımlılığı, çevresel ve sosyal baskılar çocuğun benlik saygısını azaltan etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ortamlarda büyüyen çocuklar ailede güçlük yaşamayan çocuklara göre ebeveynlerinden ve çevrelerinden daha fazla kabul ve takdir görmek istemektedirler. Ancak bu ortamlarda büyüyen çocuklar yüksek benlik saygısı da geliştirebilmektedir (Yavuzer, 2001).

Ülkemizde benlik saygısı ile ilgili yapılan araştırmalarda benlik saygısı ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki olduğu, benlik saygısı ile sosyal fobi, depresyon, stres düzeyi gibideğişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir (Alkın, 1992; Arıcıoğulları, Altındağ, Özbulut, Özen ve Sır, 2002) .

Durmuş ve Öztürk (1996), yetiştirme yurdunda kalan ergenler üzerinde yaptıkları araştırmada akranlarla olumlu ilişkilerin benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemiştir. Olumlu akran ilişkilerinin benlik saygısını artırdığı ve ortamın olumsuz koşullarına karşı ergenin ruh sağlığını koruduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Anne- baba tutumlarının ergenin benlik saygısıyla ilişkisi incelendiğinde, otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarının düşük benlik saygısıyla, demokratik ve destekleyici anne baba tutumlarının yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Haktanır ve Baran, 1998; İkizoğlu, 1993; Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008).

Greenier ve arkadaşları (1999), benlik saygısına kişilerarası ilişkilerin kalitesinin etkisi hakkında yaptıkları araştırmada benlik saygısının gelişiminde kişilerarası ilişkilerin önemli bir

yeri olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu konuda yapılan diğerk çalışmalar da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Düşük benlik saygısına sahip bireylerle yüksek benlik saygısına sahip bireyler karşılaştırıldıklarında yüksek benlik saygısına sahip bireylerin ilişkilerinin daha kaliteli olduğu, yüksek benlik saygısına sahip bireylerin sosyal ilişkilerinde daha popüler oldukları ve düşük benlik saygısına sahip bireylerin çevrelerinden sosyal destek görmedikleri, kişilerarası ilişkilerini olumsuz olarak algıladıkları bulguları elde edilmiştir (Keefe ve Brendt, 1996; Battistich, Solomon ve Delucchi, 1993; Goodwin, Costa ve Adonu, 2004).

Yüksek benlik saygısına sahip olan çocuklar kendilerini yetenekli olarak değerlendirip gerçekçi hedefler koyarken, düşük benlik saygısına sahip çocuklar kapasitelerinin altında hedefler koymaktadırlar. Düşük benlik saygısına sahip çocuklar yaşamlarında kendilerini tatmin etmekten çok, çevrelerindeki insanların dikkatini çekmeye ve onlardan takdir görmeye çalışırlar. Bu olmadığında ise yetersizlik hissetmeye ve uyum sorunu yaşamaya başlarlar. Ayrıca düşük benlik algısına sahip çocuklar kendilerini akran grubuna benzetmeye ve onların övgüsünü kazanmaya çalışmakta, onlardan kabul görmek, ait olma duygusuna sahip olmak, kendini değerli hissetmek için onların davranışlarını ve değerlerini kendisininmiş gibi benimsemeye çalışmaktadırlar. Benimsediğı değer ve davranışlar olumlu veya sağlıklı olabileceğı gibi olumsuz ve sağlıklı da olabilmektedir (Yavuzer, 2001).

Düşük benlik saygısına sahip kişilerin yalnız, sosyal açıdan ve problem çözmede başarısız oldukları belirtilmektedir. Ayrıca düşük benlik saygısının kendine acıma, başkaları tarafından sevilme ve saygı görmeye ilişkin karamsarlık, benlikle ilgili saplantılı düşünceler ve yalnızlığa sebep olduğu belirtilmiştir (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1987).

Benlik saygısı düşük bulunan ergenlerin son yıllarda gösterdikleri psikolojik belirtiler üzerine bir araştırma yapılmış ve uykusuzluk, sinirlilik, iştahsızlık, baş ağrısı, çarpıntı, karabasan, tedirginlik gibi belirtileri daha yüksek oranda gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Bu sonuç benlik saygısı ile psikolojik sağlığın yakın ilişkili olduğunu göstermektedir. Benlik saygısı düşük birinin kendine güveni az olmakta, kolayca umutsuzluğa kapılmaktadırlar. Benlik saygısı yüksek olan kişilerin kendine güven, iyimserlik, başarma isteğı, zorluklardan yılmama gibi olumlu psikolojik özellikleri bulunmaktadır (Yörükoğlu, 1984).

Düşük benlik saygısı olan çocukların özelliklerini şu şekilde ifade edebilir:

- ✓ Görev almaktan ve denemekten kaçma,
- ✓ Bir oyuna ve ödev başlandıktan kısa bir süre sonra sıkılıp bırakma,

- ✓ Bir oyunu kaybedeceğine ya da başarısız olacağını düşündüğünde yalan söyleme,
- ✓ Başkalarını suçlayarak, dış etkenleri ileri sürerek ve bahaneler sunarak mazeretler bulma,
- ✓ Okuldaki notlarında düşüşler ve alışlagelmiş tüm etkinliklere karşı ilgiyi kaybetme,
- ✓ Kendini sosyal ilişkilerden geri çekme,
- ✓ Hiç bir şeyi doğru yapamadığı düşüncesine kapılma, övgü ve eleştirileri kabul etmede zorluk yaşama,
- ✓ Diğer insanların kendisi hakkındaki düşüncelerinden ve yaşıtlarının olumsuz davranışlarından aşırı derecede etkilenme,
- ✓ Evdeki işlerde ya aşırı derecede yardım etme ya da hiç yardım etmeme (Bencik, 2006).

Yüksek benlik saygısına sahip olan çocuk başaramadığında hatalarını kabul eder, başkalarını suçlamaktan kaçınır, kendini daha iyi yapmaya güdüleyebilir ve daha fazla çalışması gerektiği duygusunun farkına varmaktadır. Başarılı olduğunda ise bunun kendi emeği ve becerisi olduğunu algılamaktadır (Yörükoğlu, 1984).

2.8. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocuklarda Benlik Saygısı

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların benlik kavramları ve benlik saygıları üzerinde birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Benlik kavramı, bireyin çevresinde olan olayları algılamada, yorumlamada ve onlara tepkide bulunmada kullandığı bilişsel yapılar sistemidir (Colangelo ve Colangelo, 2003). Benlik kavramı bireyin kendine yönelik algılamalarını ve bireyin kendine yönelik değerlendirmelerini içermektedir. Araştırılması gereken nokta üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların kendilerine yönelttikleri tutumlarını başkalarının davranışlarının nasıl etkilediğidir. Üstün yetenekliler kendilerine ilişkin karmaşık duygu ve düşüncelere sahiptirler. Üstün yetenekli çocuklar kendi bilişsel seviyelerindeki bireyler arasında kendilerini iyi hissetmekte, fakat üstün yetenekli olmayan yaşıtlarının ve öğretmenlerinin onlar hakkında olumsuz bakış açısına sahip olduğu düşüncesine kapılabilmektedirler. Üstün yetenekli çocukların kendi kişisel özelliklerini olumsuz değerlendirmeleri devam ettikçe benlik saygısı düzeylerinde düşme meydana gelebilmektedir (Colangelo ve Davids, 2003). Roedell (1984), üstün yetenekli çocukların gelişimsel alanlarındaki farklı gelişim hızının ve tutarsızlıklarının bu çocukların kendilerini yetersiz algılamalarına yol açtığını ifade eder. Farklı gelişim hızı ve uygun olmayan beklentiler

çocuğun psikososyal yaşamını olumsuz etkilemekte ve bunun sonucunda düşük benlik saygısına yol açabilmektedir (Delisle, 1991; Steawart, 1986).

Benlik saygısı küçük yaşlarda gelişmektedir (Porter, 1999). Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların erken gelişen üst düzey algılama becerileri, diğer çocuklardan farklı olduklarını algılamalarını da hızlandırmaktadır. Bu farkındalık kendilerinde bir “yanlışığın” olduğu fikrine kapılmalarına neden olabilmektedir. Üstün yetenekliler yetenekli oldukları alanlarda kendilerine güven duymakla birlikte fiziksel ve sosyal becerilerde güven eksikliği hissedebilmektedirler (Clark, 1997; Davis ve Rimm, 2004).

Üstün yeteneklilerin çevrede olup bitene karşı duyarlılıkları, farkında oluşları ve bir şey yapamıyor olmaktan duydukları çaresizlik duygusu kendilerine ilişkin olumsuz algılara, ailenin ve sosyal çevrelerinin onlardan yüksek düzeyde beklentiye girmeleri ve buna dayalı baskıların oluşması nedeniyle dışlanmalarına ve onların diğer çocuklara göre benlik kavramlarının daha fazla olumsuz yönde etkilendiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır. Bunların yanı sıra üstün zekalı ve üstün yetenekli bireylerin daha kolay ve daha etkili savunma mekanizmaları geliştirebildikleri ve geliştirdikleri bu savunma mekanizmaları sayesinde olumsuzlukların üstesinden kolay gelebildikleri ve böylece daha olumlu benlik kavramı geliştirebildikleri görüşü de yaygındır (Ataman, 1984).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların benlik kavramlarına ilişkin literatürde iki farklı görüş vardır:

Birincisi, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların normal çocuklara göre daha olumlu bir benlik kavramı geliştirebilecekleri yönündedir. Bu görüş, üstün yetenekli olarak tanımlanmanın ve üstün yetenekli çocukların yeteneklerinin herkes tarafından görülebilen başarılarla sonuçlanmasının benlik saygısını arttıracakları temelleri üzerine kurulmuştur (Karagöllü, 1995).

İkincisi ise, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların, normal çocuklara göre daha olumsuz benlik kavramı geliştirebilecekleri yönündedir. Bu görüş üstün yetenekli olarak tanımlanmanın yüksek beklentilere neden olabileceği, çocuğun bu beklentileri karşılayamadığı durumlarda kendini başarısız hissedebileceği ve bunun da olumsuz benlik algısı geliştirmesine neden olabileceği temelleri üzerine kurulmuştur (Buescher, 1991).

Üstün yetenekli çocukların benlik kavramlarının normal çocuklardan farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bazı

araştırmalar üstün yetenekli çocukların normal bilişsel gelişime sahip akranlarına göre daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları sonucuna varırken bazıları üstün yetenekli çocuklar ile normal çocukların benlik kavramları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna varmaktadır (Cornell, 1983).

Benlik kavramı bilişsel, duyuşsal ve algısal değerlendirmeleri içermektedir. Bu nedenle üstün yetenekli bireyin olumlu benlik kavramı geliştirmesinde yüksek başarıya ulaşmasının ve var olan potansiyelini kullanmasının önemli rolü vardır. Ailenin yüksek beklentileri üstün yetenekli çocukların kendilerini değerlendirmeleri üzerinde olumsuzluklara neden olabilir. Çocuklar anne babalarının beklentilerini karşılayamadıklarında çaresizlik ve düşük benlik algısı yaşayabilirler (Yılmaz, 1997).

Hoge ve Renzuli (1993) üstün yetenekli çocukların benlik kavramlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen 15 araştırmanın bulgularından elde edilen verileri 5 alt alana (genel, akademik, davranışsal, fiziksel, sosyal) göre kodlayarak analiz etmişlerdir. Genel olarak üstün yetenekli çocukların normal bilişsel gelişime sahip akranlarına göre çok az bir farklılıkla daha olumlu benlik kavramına sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Sonuç olarak, üstün yetenekli çocukların akademik ve davranışsal benlik algılarının, normal çocuklara oranla daha olumlu olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Karnes ve Wherry (1981), özel bir eğitim programına yerleştirilmiş olan üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarını, normal eğitim ortamında olan üstün yetenekli çocuklarla karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Araştırmalarında, özel bir eğitim ortamı içinde olan üstün yetenekli çocukların normal eğitim ortamında olanlara göre, genel benlik algılarının daha olumlu olduğu sonucuna varmışlardır. Ancak, Schneider, Clegg, Ledingham ve Crombie (1989), yapmış oldukları araştırmada özel eğitim programına yerleştirilmiş olan üstün yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının, normal eğitim ortamında olan üstün yetenekli çocuklara oranla daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Özel bir eğitim programına katılmanın, benlik kavramına etkisini araştırmak amacıyla, üstün yetenekli çocukların özel bir programa alınmadan önceki benlik kavramlarının olumluluk düzeyi ile özel bir programa yerleştirildikten sonraki benlik kavramlarının olumluluk düzeyini karşılaştıran Coleman ve Fults (1982), özel bir programa yerleştirilmeyi takip eden ilk yıllarda genel benlik kavramında kısa süreli düşüşlere rastlandığını gözlemlemişlerdir. Araştırma sonucunda cinsiyete göre benlik kavramının olumluluk düzeyi açısından üstün yetenekli çocuklar ve normal gelişim gösteren yaşıtları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucu elde

edilmiştir. Burak (1995) da üstün yetenekli ve normal öğrencilerle yaptığı karşılaştırmalı çalışma sonucunda aynı bulguları elde etmiştir.

Bartel ve Reynold (1986), üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan 4. ve 5.sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile depresyona yatkınlıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan çocuklar arasında depresyona yatkınlık açısından anlamlı bir fark bulunmazken, üstün yetenekli erkeklerin benlik algısı kızlara göre daha düşük ve depresyona yatkınlıkları daha fazla bulunmuştur (Bartel ve Reynolds, 1986). Buna karşın Yürük (2003), 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan çocuklarla yaptığı çalışmada üstün yetenekli erkek öğrencilerin, normal gelişim gösteren yaşlılarına ve üstün yetenekli kızlara göre daha yüksek bir benlik saygısına sahip oldukları sonucunu elde etmiştir.

Cornell ve Grossberg (1997), 5-11. sınıflar arasında okuyan üstün yetenekli 465 öğrencinin benlik kavramları üzerine yaptıkları çalışmada, Harter Benlik Algısı Ölçeği'nden elde ettikleri bulgulara göre üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarını oluşturan alt boyutlar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu kaydetmişlerdir. Araştırma bulgularına göre, üstün yetenekli öğrencilerin akademik yeterlilik, sosyal kabul, fiziksel görünüm ve atletik yeterlilik alt boyutlarından almış oldukları puanların ortalamalarına bakıldığında, en yüksek ortalamanın akademik yeterlilik boyutunda olduğu, sosyal kabul boyutundan alınan puanın fiziksel görünüm ve atletik yeterlilik boyutlarından daha yüksek olduğu ancak fiziksel görünüm ve atletik yeterlilik boyutları arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı kaydedilmiştir. Atletik yeterlilik boyutunda ise, erkeklerin kızlara oranla daha olumlu algıya sahip oldukları bulunmuştur (Cornell, 1983).

Dean (2001), yaptığı bir çalışmada üstün yetenekli ergenlerde benlik algısının öğrenme üzerine etkisini incelenmiştir. Benlik algısı yüksek olan üstün yetenekli ergenlerin, benlik algısı düşük üstün yetenekli ergenlere kıyasla öğrenme düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bu çocukların farklı öğrenme stratejileri geliştirme konusunda daha başarılı olduklarını kaydetmiştir. Benzer şekilde McCoach ve Siegle (2003), yaptıkları çalışmalarında üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren akranlarına göre kendilerini akademik olarak daha başarılı algıladıkları sonucuna varmışlardır. Başarılı olan çocukların hayatlarının önemli anlarında (okul gibi) daha fazla duygusal uyum ve yüksek benlik saygısı yaşama olasılığı vardır (Parker, 1996).

Üstün yetenekli bireyler kendileri hakkında olumlu benlik saygısına sahipken başkalarının kendileri hakkında olumsuz fikirlere sahip olduğunu düşünebilirler. Üstün yetenekli çocuklar sosyal ve psikolojik destek ile gerçekçi ve olumlu benlik saygısına sahip olabilirler. Bunu gerçekleştirmek için ailelerin ve eğitimcilerin onlardan yüksek beklentiye girmemeleri, ilgi ve yeteneklerine uygun yaşam ve eğitim ortamı sunmaları, yeteneklerine uygun geri dönütler vermeleri ve yeteneklerine dayalı özgüveni sağlamaları gerekmektedir.

Üstün yetenekliler bazen akranları tarafından anlaşılamazlar. Bu da onların benlik saygılarında bazı sorunlara neden olur. Foster (1983) ve Gross (1993)'un tanımladığı gibi, akran desteği benlik kavramı ve benlik saygısının etkin bir yönüdür (Foster, 1983, Gross, 1993, Akt: Yılmaz, 1997).

Güdülenme, olumlu benlik kavramı ve yüksek benlik saygısı geliştirilmesi için gerekli bir faktördür. Samimiyet, karşılıklı destek, ilgi ve değer verme benlik saygısının güçlü bir şekilde geliştirilmesi için gerekli olduğundan üstün yetenekli çocukların akran ilişkileri açısından aile ve okul tarafından desteklenmesi gerekmektedir (Yılmaz, 1997).

Üstün yetenekli çocukların farklılıklarını gerçekçi bir biçimde anlama ve kabul etmelerinde, yeteneklerini en üst düzeyde kullanabilen, kendilerini gerçekleştirmiş, mutlu bir birey olarak topluma katılmalarında yetenekleri çerçevesinde gerçekçi bir benlik kavramı geliştirmelerine olanak tanıma önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

Yapılan araştırmaların bulgularının benzerlikleri ve farklılığı üstün yetenekli çocukların benlik saygısıyla ilgili gereksinimlerini değiştirmez. Olumlu bir benlik algısı tüm çocuk ve yetişkinlerin ihtiyacıdır. Tüm çocukların benliklerinin güçlenmesi için her türlü olanağın sağlanması gerekmektedir. Üstün yetenekli bir çocuğun kendini gerçekleştirmesi olumlu benlik algısına sahip olması ile yakından ilişkilidir. Bu konuda ailelere ve eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Üstün yetenekli çocukların desteklenerek kendilerini gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır.

2.9. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak ifade edilebilir. Sosyal desteğin teorik temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve davranış tanımına dayanmaktadır. Lewin, yaşam alanını belli bir zaman diliminde bireyin davranışlarını etkileyen faktörlerin bütünü ve davranışı ise çevre ile bireyin fonksiyonu olarak ifade

etmektedir. Görüldüğü gibi yaşam alanı yalnızca davranışla ilgili olgularla sınırlıdır ve bu olgular bireyi tanımlayanlar ve çevreyi anlatanlar olmak üzere iki gruba ayrılır. Lewin'in davranış tanımında yer alan "çevre" kavramı fiziksel çevreden farklı ama onun içinde yer alan psikolojik bir çevredir. Psikolojik çevrenin tüm öğeleri davranışı etkiler ve bu nedenle dış durumların anlatımıdır (Yıldırım, 1997).

Sosyal destek bireyin çevresi ile sosyal ilişkilerini tanımlayan aile, arkadaş, sosyal temasın sayısı ve sıklığını da içeren genel bir kavram olarak tanımlanmaktadır (McElroy, 1997). Bireyin sosyal destek kaynakları içinde yaşadığı toplumdan, ailesinden, akrabalarından, arkadaşlarından, komşularından, dinsel veya etnik gruplarından meydana gelmektedir. Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında değişiklik oluştuğunda bireyin sosyal destek düzeyinde de değişiklikler oluşmaktadır. Örneğin, anne veya babanın ölümü, anne veya babanın işini kaybetmesi, aile bireyleri ya da eşler arasındaki çatışmalar, ailenin istemediği biriyle evlenmek, eşin ölümü, göç etmek, ağır bir hastalığa yakalanmak vb. durumlar bireyin sosyal destek düzeyinde de düşüslere neden olabilmektedir (Bal, 2010).

Sosyal destek, bireylere saygı, bilgi, sosyal arkadaşlık ve araçsal destek olmak üzere farklı şekillerde yardım etmektedir (Cohen ve Wills, 1985; Yıldırım, 1997). Bireyin sosyal destek sistemini oluşturan kişi ve gruplarla olan ilişkilerinin niteliği, bireyin kendini kabul etmesinde önemli rol oynamaktadır (Akın ve Ceyhan, 2005).

Cornell ve Grossberg (1997) yapmış oldukları araştırmada, aile içindeki karşılıklı destek ve açık aile ilişkilerinin, çocuğun benlik saygısının gelişiminde ve genel uyumunda çok önemli bir rolü olduğunu ortaya koymuşlardır. Aile bireylerinin bağıllık düzeyi çocuğun genel uyum düzeyini, öz kontrol ve disiplin konusundaki sıkıntılarını, bilişsel gelişimini ve okul başarısını etkilemektedir. Bağıllık düşük kaygı düzeyi ve yüksek benlik saygısı ile de birebir ilişki içindedir (Cornell ve Grossberg, 1997).

Sosyal destek sisteminin bilinmesi bireye (danışan) farklı şekilde yardım edebilir. Caplan (1974)'a göre sosyal destek sistemlerinin bilinmesinin bireylere yardım etmedeki faydaları şunlardır:

1. Bireyin psikobiyolojik kaynaklarını harekete geçirmesine yardım etmek,
2. İsteklerinin karşılanmasına yardım etmek,
3. Beceriler kazandırarak ve maddi ve parasal kaynaklara ulaşmasına yardım etmek,

4.Bireye rehberlik yaparak, bilgi sunarak, yardım sağlamaktır (Caplan, 1974, Akt: Yıldırım, 1997).

House (1981) ise sosyal destek sistemlerinin bireylere üç şekilde yardım ettiğini ileri sürmektedir.

1.Bireyin yaşam durumlarını olumsuz etkileyen bazı etkenleri ortadan kaldırarak ya da etkisini azaltarak,

2.Olumsuz yaşam durumları karşısında bireyin dayanma gücünü artırarak ve böylece sağlık durumunun daha iyileşmesine katkıda bulunarak,

3. Çevresel stres kaynaklarının etkilerine karşı kısmen veya tümüyle engel görevi yaparak bireylere yardım eder (House, 1981, Akt: Yıldırım, 1997).

Sosyal desteğin yokluğu ergenlerde fiziksel ve duygusal sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Sosyal desteğin düşük olması; madde kullanımının, kaygı ve depresyonun önemli etkenlerindendir (Mason, 2004; Holt ve Espelage, 2005). Özellikle ergenlik döneminde arkadaşlardan alınan sosyal desteğin eksik olması bireyin bir gruba ait olma duygusunu olumsuz yönde etkilemekte, yabancılaşmasına bağlı olarak okula devam etmemesine ve hatta okulu bırakmasına neden olmaktadır (Lagana, 2004, Akt: Gökler, 2007).

Sosyal desteğin bireyin yaşantısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan pek çok araştırmada; çevresinde yakın ilişkiler kurabilecek birilerinin olmasının bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığını olumlu etkilediği bulunmuştur (Rak ve Patterson,1996, Uchino, Cacioppo ve Kiecolt-Glaser, 1996, Akt: Sarı ve Cenkseven, 2008). Dolayısıyla yakın kişilerarası ilişkiler kurabilmiş destekleyici sosyal ağlara sahip bireylerin benlik saygısı yüksek olacaktır.

Sosyal desteğin bireylerin gerek fiziksel gerek psikolojik sağlıkları üzerinde oldukça etkili olduğu eskiden beri bilinmektedir. Değişik yaklaşımlara göre sosyal destek incelendiğinde dört ayrı boyutu veya dört ayrı işlevi olduğu tespit edilmiştir. Bunlar, duygusal destek, bilgisel destek, yansıtıcı destek ve materyal destek şeklinde sıralanabilir (Ünsal vd., 1998).

Sosyal desteğin duygusal işlevi, karşısındaki kişinin sıkıntılarını dinleme, duygularını anlama, ona karşı sevgi ve şefkat gösterme gibi davranışlarda görülebilir. Bu davranışlar bireylerin zorlantılı yaşam olayları ile duygusal yönden baş edebilmelerinde yardımcı olur. Duygusal destek bireyde yaşadığı grup içinde anlaşıldığını, sevildiğini, onaylandığını hissettirmekte, bireyin öz güveninin artmasını sağlamakta ve psikolojik sağlığına önemli katkılar

sunmaktadır.

Bilgisel destek bireye kişisel ve çevresel sorunlarla ilgili olarak bilgi, öğüt verme ve rehberlik etme gibi davranışları içermektedir. Birey bir stres kaynağı ile karşılaştığında büyük olasılıkla sorununu çözmek için pek çok çözüm yolları düşünebilir ancak bu yollar sorunu çözmede yetersiz kalabilir. Bu durumda sosyal çevre bireye, sorunu çözücü nitelikte olan yeni çözüm yolları önererek bilgisel destek sağlamaktadır.

Yansıtıcı destek işlevi içeren davranışlar bireyin kendi davranışları, düşünceleri, duyguları hakkında geri bildirimleri içermektedir. Bireyler yeni ve belirsiz ortamlarda özellikle başarısı için nesnel bir ölçütün olmadığı durumlarda kendi davranış, duygu ve düşüncelerini değerlendirmek için başkalarına ihtiyaç duyarlar. Bu tür sosyal destek bireyin kendini yeterli biçimde değerlendirmesine ve davranışlarını kendi yararına olabilecek biçimde değiştirmesine yardımcı olur.

Sosyal desteğin materyal işlevine başkasına para veya eşya ödünç verme veya bağışlama, onun yerine ev işi, alışveriş yapma veya faturaları ödeme gibi davranışlar örnek olarak gösterilebilir. Diğer sosyal destek türlerinden farklı olarak bu işlevin bireyin sorununu doğrudan onun yerine çözmeye gibi bir yararı vardır.

Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, sosyal desteğin işlevlerinden her birinin birbirinden farklı özellikleri vardır ve her biri bireylerin sağlığı üzerinde derin etkilere sahip olmasından dolayı önemlidir. Sosyal desteğin bu tür işlevlerinin bireyin sosyal ağından veya sosyal çevresinden sağlanması veya potansiyel olarak bulunması bireylere yaşam zorlukları ile başa çıkmada kolaylıklar sağlar. Stres zamanlarında sosyal desteğin bu işlevlerinin bireye sağlanması veya birey tarafından varlıklarından haberdar olunması sağlık üzerinde dikkati çeken ölçüde olumlu bir etkiye sahiptir. Günlük, sıradan sorunlarla başa çıkmada etkiler daha belirsiz olmasına rağmen etkileri daha uzun vadeli olarak ortaya çıkmaktadır (Ünsal vd., 1998).

Son yıllarda "sosyal destek" kavramı üzerinde pek çok çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar, bireyin yaşadığı birçok sorunun temelinde sosyal destekten yoksun oluşun bulunduğunu ve bireyin stresli ve zor yaşam koşullarıyla mücadele edebilmesinde sosyal desteğin güçlü ve önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle, sosyal desteğin, aile üyelerinden birinin ölümü, iflas etme, işini kaybetme, ağır hastalık geçirme, göç etme, meslek seçme, ilaç veya madde bağımlılığı, aldatılma, tutuklanma ve okulu bırakma gibi durumlarda daha önemli ve gerekli bir rol oynadığı gözlenmektedir.

En yaygın ve en önemli sosyal destek kaynağı aile kurumudur. Öğrencilerin ise en önemli sosyal destek kaynakları ailesi, arkadaşları ve öğretmenleri olarak sıralanabilir.

Yapılan çalışmalar, algılanan sosyal desteğin ve özellikle de aile desteğinin, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra, okula dönüş ve okula uyumları, ruh sağlıklarını koruyabilmeleri, sağlıklı karar verebilmeleri, stresle ve depresyonla başa çıkabilmeleri, kusurlu davranışlarının azaltılabilmesi ile uyum düzeylerinin yükselmesi gibi durumlarda önemli rol oynadığını ortaya çıkarmıştır (Yıldırım, 1997).

2.10. İlgili Araştırmalar

Alan yazında üstün zekalı ve üstün yeteneklilerin algılanan sosyal destek düzeyinin, benlik saygısına etkisini inceleyen araştırmalar bulunmamaktadır. Bu bölümde üstün zekalı ve üstün yeteneklilerin duygusal, sosyal ve kişilik özellikleri ile ilişkili kavramları ve özellikleri araştıran çalışmalara kronolojik olarak yer verilmiştir.

2.10.1.Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Burak (1995) üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarına ilişkin bir araştırma yapmıştır. Araştırma grubu 1994-1995 öğretim yılında İnanç Vakfı Lisesi orta 1. ve 2. sınıfa devam eden 62 üstün yetenekli ve Ankara ili belediye sınırları içinde bulunan, alt sosyo -ekonomik düzeyi temsil eden bir ilköğretim okulunun 6. ve 7. sınıfa devam eden 74 normal zeka düzeyindeki öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma bulgularına göre üstün yetenekli öğrencilerin, genel benlik kavramlarının olumluluk düzeyleri açısından normal öğrencilerle farklılaşmadığı, sınıf düzeyleri ve cinsiyet değişkenlerinin de anlamlı farklılıklara yol açmadığı gözlenmiştir. Üstün yetenekli öğrenciler ile normal öğrenciler benlik kavramlarını oluşturan alt boyutlar açısından karşılaştırıldığında üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilere oranla sadece Sosyal Kabul boyutunda daha olumlu bir benlik algısına sahip oldukları; Atletik Yeterlik ve Davranışsal Yönelim boyutlarında ise normal öğrencilerin üstün yeteneklilere oranla daha olumlu bir benlik algısına sahip oldukları bulunmuştur.

Atabay (2000) üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin uyum düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 113 üstün yetenekli olan ve 96 üstün yetenekli olmayan ergen ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, üstün yetenekli ergenlerin ahlaki değerler sisteminin yaşlılarından daha karmaşık ve gelişmiş olduğu, tutarsız

disiplin tutumlarını geçersiz sayarak uyumlarını koruduklarını, ama annenin fiziki ceza tutumu karşısında genel geçer kuralların dışına çıktıkları için rızacı davranmadıkları ve uyumlarını koruyamadıkları tespit edilmiştir. Üstün yetenekli ergenlerin uyum düzeylerinin bir belirleyicisinin de kendilerine uygun bir eğitim ortamında bulunmaları olduğu tespit edilmiştir. Üstün yetenekli ergenlerde ebeveyni tarafından gösterilen başarı için baskı ve ayrıcalıklarından yoksun bırakma davranışının onların sosyal uyumlarını olumsuz etkilediği bulunmuştur.

Yürük (2003), ilköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin benlik saygılarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırma Bilim Sanat Merkezine ve normal okulların 6, 7 ve 8. sınıflarına devam eden 132 üstün yetenekli ve normal ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarına devam eden normal gelişim gösteren 146 ve toplam olarak da 278 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda 6 ve 7. sınıfa devam eden üstün yetenekli erkek çocukların genel benliklerini normal gruba göre daha olumlu olarak betimlediklerini bulmuştur. Kaygı puanı, popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı ortalamaları arasındaki farkın 6 ve 7. sınıf düzeyinde üstün yetenekli erkek çocuklar yönünde anlamlı olduğu bulunmuştur. Üstün yetenekli, 6. sınıf düzeyinde ve erkek öğrencilerin davranış puanlarının ve mutluluk puanlarının diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Akın (2004) resmi ve özel genel lise öğrencilerinin aileden, arkadaşan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeylerine göre kendini kabul düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi 973 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeyleri resmi genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca resmi ve özel genel lise öğrencilerinin aileden, arkadaşan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olanların düşük olanlara göre kendini kabul düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Sürücü (2005) genel liselerdeki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin sınıf, alan ve yaş değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma grubu Ankara ilindeki 455 kız ve 434 erkek olmak üzere toplam 889 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin sosyal destek aile, öğretmen ve genel puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ancak, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve

sosyal destek arkadaş puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve sosyal destek aile, öğretmen ve genel puanlarının alana göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ancak, lise öğrencilerinin sosyal destek arkadaş puanlarının alana göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve sosyal destek aile, öğretmen ve genel puanlarının yaşa göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ancak lise öğrencilerinin sosyal destek arkadaş puanlarının yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Bencik (2006) üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bilim sanat merkezlerine devam eden üstün yetenekli tanısı konmuş, genel zihinsel alanda üstün yetenekli 120 çocuk üzerinde yapılmıştır. Örneklem grubundaki çocukların, benlik kavramı ortalamalarının yüksek olduğu ve cinsiyetler arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Araştırmaya alınan çocukların benlik kavramı ve mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişki incelenmiş ve mükemmeliyetçilik arttıkça, benlik saygısının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şencan (2009) lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma 678 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Aileden algılanan sosyal destek düzeyinde ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne- baba eğitim durumu ve kardeş sayısına göre fark bulunmuş; cinsiyet, sınıf düzeyi ve annenin çalışıp çalışmamasına göre fark bulunmamıştır. Arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinde cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ergenin yakın arkadaşı olup olmamasına göre fark bulunmuş, sınıf düzeyine göre fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinde ailenin sosyo- ekonomik düzeyi, kardeş sayısı ve ergenin yakın arkadaşı olup olmamasına göre fark bulunmuş, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre fark bulunmamıştır.

Bozbeyikli, Doğan ve Işıklar (2010), üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma, 2008-2009 eğitim öğretim yılında Konya'daki fen liselerinde okuyan 275 lise son sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma bulguları üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk puanı ve algılanan genel sosyal destek puanı

arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ve genel (aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları) sosyal destek puanları yükseldikçe mesleki olgunluk puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek puanları arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları yükseldikçe mesleki olgunluk puanlarının da yükseldiğini göstermektedir. Ayrıca bu bulgu algılanan sosyal destek ölçeğinin mesleki olgunlukla en fazla ilişkili olduğu boyut olduğu görülmektedir. Öğrencilerin mesleki olgunluk ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek puanları arasındaki ilişkiye baktığımızda, bu iki değişken arasında aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyine oranla düşük ama orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında orta düzeyde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Altun ve Yazıcı (2012) üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz yeterlilik inançlarını karşılaştırmak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlilik inançlarında cinsiyete ve sosyo-ekonomik düzeye (SED) dayalı farklılıkları da incelemişlerdir. Araştırma 385 ortaöğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır (Üstün Yetenekli=124, Fen Lisesi= 132, Genel Lise= 129). Araştırma sonucunda Üstün yetenekli kızlar ve erkeklerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlilik inançları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz yeterlilik inançlarında sosyo-ekonomik gelir düzeyine dayalı bir fark bulunmazken benlik kavramları puanlarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Farkın kaynağını anlamak üzere yapılan inceleme sonucunda, sosyo-ekonomik gelir düzeyi çok yüksek olan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının gelir düzeyi düşük olanlarınkinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Yurt içinde yapılan bu araştırmaların daha çok üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan öğrencilerin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca çoğunluğunun ilköğretim ikinci kademe ve lise öğrencileri yapıldığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; üstün yetenekli olan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin üstün yetenekli olmayan öğrencilerden yüksek olduğu, benlik saygısı ile mesleki olgunluk, sosyal yetkinlik ve psikolojik sağlık arasında pozitif ilişki olduğu, algılanan sosyal desteğin ve ailenin ekonomik durumunun benlik saygısı üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

2.10.2.Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Bartel ve Reynold (1986) üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan öğrencilerin benlik saygısı ile depresyona yatkınlıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma 4. ve 5. sınıfa devam eden 145 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan çocuklar arasında depresyona yatkınlık açısından anlamlı bir fark bulunmazken, üstün yetenekli erkeklerin benlik algısı kızlara göre daha düşük ve depresyona yatkınlıkları daha fazla bulunmuştur.

Cornell ve Grossberg (1997) üstün yetenekliler programına devam eden çocukların kişilik uyumlarını incelemiştir. Araştırma kamu ve özel okula devam eden 7 ile 11 yaş aralığındaki 83 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda aile içindeki karşılıklı destek ve açık aile ilişkilerinin, çocuğun benlik saygısının gelişiminde ve genel uyumunda çok önemli bir rolünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hoge ve Renzuli (1993) üstün yetenekli çocukların benlik kavramlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen 15 araştırmanın bulgularından elde edilen verileri 5 alt alana (genel, akademik, davranışsal, fiziksel, sosyal) göre kodlayarak analiz etmişlerdir. Genel olarak üstün yetenekli çocukların normal bilişsel gelişime sahip akranlarına göre çok az bir farklılıkla daha olumlu benlik kavramına sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Sonuç olarak, üstün yetenekli çocukların akademik ve davranışsal benlik algılarının, normal çocuklara oranla daha olumlu olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Levy (2001) benlik algısının öğretmen tutumlarıyla olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma 199 erkek 166 kız olmak üzere toplam 365 ergen üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre benlik algısının öğretmen tutumlarından büyük oranda etkilendiği ve benlik algısı yüksek olan ergenlerin benlik algısı düşük olan ergenlere göre suç sayılan davranışları gerçekleştirme oranının daha düşük olduğu sonucunu elde etmiştir.

Winne, Woodlands ve Wong (2001) öğrenme güçlüğü olan, normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocukların benlik algısı karşılaştırmalı olarak incelenmişlerdir. Araştırma 52 öğrenme güçlüğü olan, 60 normal gelişim gösteren ve 58 üstün yetenekli çocuk üzerinde yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların benlik algısının, öğrenme güçlüğü olan akranlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Shi, Li ve Zhang (2008) üstün yetenekli olan ve olmayan öğrencilerin benlik kavramlarını

karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 9-13 arasındaki 94 üstün yetenekli olan ve 200 üstün yetenekli olmayan öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda benlik kavramı gelişimi açısından üstün yetenekli olan çocuklar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Preckel ve arkadaşları (2008) üstün zekalı olan ve ortalama zekaya sahip olan öğrencilerin cinsiyete göre benlik kavramlarını, matematik ilgi ve motivasyonlarını incelemiştir. Araştırma 6. sınıfa devam eden öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda benlik kavramında erkekler lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Kostogianni ve Andronikof (2009) üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin sosyal duygusal uyumları, benmerkezcilikleri ve benlik saygıları konusunda araştırma yapmışlardır. Araştırma örneklemini 9-15 yaş arasında ve WISC-III'ten 130 ve daha yukarısı IQ'ya sahip çıkan 93 öğrenciden oluşmaktadır. Ancak kullanılan ölçeklerin geçerlilik koşullarını 78 denek yerine getirdiği için istatistiksel analizler onlar üzerinde yapılmıştır. Üstün yetenekli erkeklerin davranış ve duygusal problemlerinin kızlardan daha fazla olduğu, yüksek benlik saygısı ile yüksek öz kaygı arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin sosyal ve duygusal gelişimleri açısından benlik saygısının değerli bir kaynak olduğu, düşük benlik saygısına sahip üstün yeteneklilerin uyumsuzluk açısından daha fazla risk altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rudasill ve arkadaşları (2009) üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ve cinsiyete göre benlik saygısı düzeylerini incelemiştir. Araştırma 8-11 sınıfa devam eden 260 öğrenci (159 kız, 101 erkek), 5-7 sınıfa devam eden 300 öğrenci (171 kız, 129 erkek) üzerinde yapılmıştır. Araştırmada 8-11. sınıfa giden öğrencilerin benlik saygıları 5-7 sınıfa giden öğrencilerden daha düşük olduğu ve kızların benlik saygıları erkek öğrencilerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rinn, Reynolds ve McQueen (2011) üstün yetenekli ergenlerin algıladıkları sosyal destekleri ile benlik kavramları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma 217 üstün yetenekli öğrenci üzerinde yapılmıştır. Sonuç olarak çift küme çözümlemesinde üstün yeteneklilerin benlik kavramları ile ana sosyal destek sınıf arkadaşından algılanan sosyal destek ve arkadaştan algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişki bulunurken benlik kavramı ile öğretmenden algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kostogianni ve Andronikof (2013) benlik saygısı ve üstün zeka ile ilgili kapsamlı bir

araştırma yapmışlardır. Araştırma rneklemi 9-15 yaş arasında 130'dan yüksek IQ'ya sahip 93 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda yüksek IQ ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Uyumsuz kişilerarası davranışlar ve düşük benlik saygısı arasında da ilişki bulunmuştur.

Yurt dışında yapılan bu araştırmaların çoğunluğunun üstün yetenekliler üzerinde yapıldığı, bazılarının üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan öğrenciler arasında karşılaştırılmalı olarak yapıldığı görülmektedir. Ayrıca araştırmaların üstün yetenekli oldukları testlerle tespit edilen ve özel eğitim programlarına devam eden öğrenciler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; üstün yetenekli olan öğrencilerin benlik algılarının normal öğrencilerden daha olumlu olduğu, benlik saygısı ile algılanan sosyal destek ve aile içi destek arasında pozitif ilişki olduğu, benlik saygısı ile suç işleme, yüksek öz kaygı ve uyumsuz kişiler arası ilişkiler arasında negatif ilişki olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, araştırma evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiz edilmesi açıklanmıştır.

3.1.Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, 2012- 2013 eğitim öğretim yılında Antalya BİLSEM’nde 3, 4 ve 5. sınıflarda öğrenimine devam eden üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir araştırmadır. Araştırmada bağımlı değişken benlik saygısı, bağımsız değişkenler ise cinsiyet, anne ve babanın eğitim düzeyi, sosyoekonomik durum ve algılanan sosyal destektir (Yordayıcı değişken).

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, 2012 - 2013 eğitim öğretim yılında Antalya Bilim Sanat Merkezinde 3, 4 ve 5. sınıflarda öğrenimine devam 128 öğrenci (48 kız, 80 erkek) oluşturmuştur. Araştırma örneklemine ulaşılabilen 73 öğrenci (32 kız, 41 erkek) alınmıştır. Sınıf düzeylerine göre örneklem dağılım tablosu Tablo 3.1’de görülmektedir.

Tablo3.1.Çalışma Grubundaki Öğrenci Sayıları

	Kız	Erkek	Toplam
3.sınıf	11	18	29
4.sınıf	13	10	23
5.sınıf	8	13	21
Toplam	32	41	73

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için, Morris Rosenberg (1963) tarafından geliştirilen Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılan Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin Benlik Saygısı Alt Ölçeği ve Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1.Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri – Benlik Saygısı Alt Ölçeği

Bu ölçek 1963' te Morris Rosenberg tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarlama çalışmaları Çuhadaroğlu tarafından 1986'da yapılmıştır. Bu araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin sadece Benlik Saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Benlik Saygısı Alt Ölçeği, 4 maddeli Likert tipi bir alt ölçek olup envanterin ilk 10 maddesini kapsamaktadır. Ölçeğin değerlendirme sistemine göre ölçekten 0-6 arasında puan alınmaktadır. Toplamda, (0-1) puan yüksek, (2-4) puan orta, (5-6) puan düşük benlik saygısına sahip olarak nitelendirilir. Ölçeğin geçerlilik çalışmasında benlik saygısı için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler için farklı sınıflardan beşer öğrenci seçilmiştir. Yapılan psikiyatrik görüşmelerin değerlendirmesi öğrencilerin benlik saygılarına ilişkin görüşleri düşük, orta ve yüksek olarak derecelendirilmiştir. Daha sonra aynı öğrencilere Rosenberg Benlik Saygısı alt ölçeği uygulanmış ve aldıkları puanlar düşük, orta, yüksek olarak gruplandırılmıştır. Yapılan psikiyatrik görüşmeler ve Benlik Saygısı alt ölçeğinden elde edilen sonuçlar arasındaki uygunluk Pearson Momentler Çarpımı korelasyon yöntemi ile hesaplanmıştır. Bulgulara göre ölçeğin geçerlilik katsayısı .71'dir. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında ise test- tekrar- test yöntemi kullanılmıştır. Test deneklere uygulanmış ve bir ay sonra aynı deneklere ikinci kez uygulanarak alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .75 olarak bulunmuştur (Öner,1997).

3.3.2.Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Araştırmada öğrencilerin arkadaş, aile ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirlemek için Yıldırım (2004) tarafından geliştirilmiş olan Türkçe Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılmıştır. ASDÖR'nin Aile Desteği (AİD), Arkadaş Desteği (ARD) ve Öğretmen Desteği (ÖĞD) olmak üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır. Birinci alt boyutta 20, ikinci alt boyutta 13, 3. Alt boyutta 17 madde toplam 50 madde bulunmaktadır. Her bir alt boyutta ters puanlanan bir madde mevcuttur. ASDÖ-R 3 derecelmeli (1=Hiç

Uygun Değil, 2= Kısmen Uygun, 3= Oldukça Uygun) likert tipi bir ölçektir. ASDÖ-R'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 660 (kız: 315, Erkek: 345) öğrenci üzerinde yapılmıştır. Her alt ölçek kendi içinde puanlanabildiği gibi, elde edilen puanların toplanmasıyla bireyin genel sosyal destek düzeyine ilişkin bir tek puan da elde edilmektedir. Bu araştırmada ASDÖ'nin aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal desteği ölçeği 3 alt ölçeği de kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bu öğrencilerin bu üç alt ölçekten aldıkları toplam (genel) sosyal destek düzeyleri de ölçülmüştür. Bu nedenle araştırmada genel sosyal destek düzeyi ifadesi bu üç alt ölçekten alınan toplam sosyal destek puanını ifade etmektedir. ASDÖ-R'nin ve alt ölçeklerin geçerliği faktör analizi ve benzer ölçekler geçerliği yolu ile incelenmiştir. Faktör analizi ile AİD, ARD ve ÖÖD alt ölçeklerinin yapı geçerliği incelenmiş, her alt ölçeğin faktör yapısı belirlenmiştir. ASDÖ-R'nin ve alt ölçeklerin güvenirliği ve test tekrar test güvenirliği incelenmiştir. ASDÖ-R'nin Güvenirliği, ASDO-R'nin tümü için Alpha güvenirlik katsayısı .93, AİD için .94, ARD için .91, ÖÖD .93, bulunmuştur.

3.3.3.Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanarak örneklem grubunun demografik değişkenlerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Bu formda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ve ailenin sosyoekonomik durumuna ilişkin sorular bulunmaktadır.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının Antalya Bilim Sanat Merkezi'nde uygulanabilmesi amacıyla Antalya Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış ve uygulamalar araştırmacı tarafından ve örnekleme katılanların gönüllülüğü esasına göre yapılmıştır.

Uygulamaya 2012-2013 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde başlanmış ve aynı dönem içinde tamamlanmıştır.

3.5.Verilerin Analiz Edilmesi

Verilerin analizinde SPSS-WINDOWS 17 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan incelemelerde örneklemin özel seçilmiş bir grup olması nedeniyle, veriler normal dağılım

göstermemiş, öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri orta ve yüksek çıkmıştır. Ancak grup özel seçilmiş bir grup olduğu ve denek sayısı 73 olduğu için parametrik testlerden doğrusal regresyon analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algıladıkları sosyal destek puanlarının benlik saygısı düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla doğrusal regresyon ve tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA), üstün yetenekli öğrencilerin aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algıladıkları sosyal destek puanlarının benlik saygısı düzeyleri üzerindeki etkisinin cinsiyet, annenin ve babanın eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla doğrusal regresyon ve çift yönlü varyans analizi (two way ANOVA) kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde üstün zekalı ve üstün yetenekli tanısı konmuş 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde algılanan sosyal destek puanlarının benlik saygılarını etkileyip etkilemediğine ilişkin analiz sonuçları sunulmuştur.

4.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

4.1.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.1.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,618	3,35	0,00	0,64	0,03
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,023	-1,71	0,03		

*p<0,05

Tablo 4.1.1' de sunulan sonuçlara göre, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir.

4.1.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ve regresyon yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.1.2.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,699	3,70	0,00		
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,011	-0,90	0,07	0,44	0,07

*p>0.05

Tablo 4.1.2' de sunulan sonuçlara göre, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.1.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.1.3.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,259	1,89	0,06		
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	0,001	0,04	0,97	0,07	0,97

*p>0.05

Tablo 4.1.3' de sunulan sonuçlara göre, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.1.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.1.4.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,129	2,69	0,01	0,52	0,04
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,006	-1,07	0,04		

*p<0,05

Tablo 4.1.4’ de sunulan sonuçlara göre, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir.

4.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?

4.2.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.2.1.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,702	3,34	0,00	0,24	0,48
Cinsiyet	-0,049	-0,45	0,65		
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,023	-1,71	0,48		

*p>0.05

Tablo 4.2.1’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri cinsiyet durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.2.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,851	3,50	0,00		
Cinsiyet	-0,065	-0,59	0,56	0,22	0,55
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,013	-0,99	0,52		

*p>0.05

Tablo 4.2.2’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri cinsiyet durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.2.3.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,416	1,84	0,07		
Cinsiyet	-0,047	-0,41	0,68	0,27	0,45
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,001	-0,08	0,45		

*p>0.05

Tablo 4.2.3’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri cinsiyet durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Cinsiyete Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.2.4.Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,352	2,72	0,01		
Cinsiyet	-0,072	-0,65	0,52	0,12	0,74
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,007	-1,17	0,74		

*p>0.05

Tablo 4.2.4’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri cinsiyet durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

4.3.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.3.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,917	3,31	0,00		
Annenin Eğitim Durumu	-0,043	-0,74	0,46	0,87	0,00
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,025	-1,81	0,00		

*p<0,05

Tablo 4.3.1’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri annelerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

4.3.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.3.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,809	3,41	0,00		
Annenin Eğitim Durumu	-0,025	-0,42	0,67	0,85	0,00
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,012	-0,90	0,00		

*p<0,05

Tablo 4.3.2’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaştan algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri annelerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

4.3.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.3.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,363	1,90	0,06		
Annenin Eğitim Durumu	-0,024	-0,40	0,69	0,30	0,36
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	0,001	0,04	0,36		

*p>0,05

Tablo 4.3.3’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri annelerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.3.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.3.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,290	2,67	0,01		
Annenin Eğitim Durumu	-0,029	-0,50	0,62	0,52	0,04
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,006	-1,10	0,04		

*p<0,05

Tablo 4.3.4' de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri annelerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

4.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

4.4.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.4.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	3,158	3,51	0,00		
Babanın Eğitim Durumu	-0,070	-1,20	0,23	0,23	0,55
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,027	-1,94	0,55		

*p>0,05

Tablo 4.4.1’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.4.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.4.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,115	3,48	0,00		
Babanın Eğitim Durumu	-0,062	-1,05	0,30	0,33	0,27
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,015	-1,14	0,27		

*p>0,05

Tablo 4.4.2’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.4.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.4.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,527	2,03	0,05		
Babanın Eğitim Durumu	-0,045	-0,77	0,44	0,21	0,71
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,001	-0,04	0,71		

*p>0,05

Tablo 4.4.3' de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.4.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Genel Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin babanın eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.4.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,646	2,86	0,01		
Babanın Eğitim Durumu	-0,064	-1,08	0,28	0,13	0,85
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,007	-1,30	0,85		

*p>0,05

Tablo 4.4.4’ de sunulan sonuçlara üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.5. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

4.5.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.5.1. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,546	3,23	0,00		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,084	-0,82	0,41	0,65	0,03
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,018	-1,26	0,03		

*p<0,05

Tablo 4.5.1’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri ailelerinin ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

4.5.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.5.2. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Arkadaştan Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,832	3,90	0,00		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,119	-1,21	0,23	0,73	0,01
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,008	-0,58	0,01		

*p<0,05

Tablo 4.5.2’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların arkadaşta algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri ailelerinin ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

4.5.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Benlik Saygısı Düzeylerine Etkisi Ailenin Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.5.3. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Öğretmenden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	1,481	2,18	0,03		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,134	-1,40	0,17	0,33	0,15
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	0,002	0,17	0,15		

*p>0,05

Tablo 4.5.3’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri ailelerinin ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.5.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerine etkisinin ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi ve regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 4.5.4. Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Genel Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,107	2,67	0,01		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,112	-1,13	0,26	0,67	0,03
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,004	-0,68	0,03		

*p<0,05

Tablo 4.5.4’ de sunulan sonuçlara göre üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların genel algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri ailelerinin ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular alan yazında yer alan bilgiler ve önceki araştırmaların bulguları ışığında tartışılmıştır. Daha sonra çalışmanın sonuçları doğrultusunda çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5. 1. Sonuç

Bu çalışmada Antalya Bilim Sanat Merkezinde 3, 4 ve 5. sınıflarda eğitim gören üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek puanlarının, benlik saygısı düzeylerini yordayıp yordamadığı cinsiyet, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve sosyo- ekonomik düzey açısından incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular özetle şöyle değerlendirilebilir.

1. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek puanlarının benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon ve tek yönlü varyans analizleri sonuçlarına göre aileden algılanan sosyal destek puanları ile genel sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. Ancak, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir.
2. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek (aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel) düzeyleri kontrol edilerek cinsiyetin benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon ve çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.
3. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek (aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel) düzeyleri kontrol edilerek annenin eğitim durumunun benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon ve çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aileden, arkadaştan ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında annenin eğitim durumu açısından anlamlı farklılık

bulunmakta; öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında annenin eēitim durumu açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

4. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek (aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel) düzeyleri kontrol edilerek babanın eēitim durumunun benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon ve çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında babanın eēitim durumu açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

5. Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek (aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel) düzeyleri kontrol edilerek ailenin ekonomik durumunun benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan regresyon ve çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aileden, arkadaştan ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında ailenin ekonomik durumunu açısından anlamlı farklılık bulunmakta; öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında ailenin ekonomik durumunu açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

5. 2. Tartışma

Araştırma bulguları incelendiēinde ve önceki çalışmaların bulguları ile birlikte yorumlandığında ilk göze çarpan sonuç, üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek ve genel sosyal destek puanları ile benlik saygısı düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduēudur. Literatürde, aile içindeki karşılıklı destek ve açık aile ilişkilerinin,  ocuēun benlik saygısının gelişiminde ve genel uyumunda çok önemli bir rol oynadıēını, üstün yeteneklilerin aileden algıladıkları sosyal destek ile benlik kavramları arasında olumlu bir ilişki olduēunu, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ile psikolojik uyum arasında olumlu bir ilişki olduēunu, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek puanları arttıkça mesleki olgunluk düzeylerinin arttıēını ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır (Cornell ve Grossberg, 1997; Rinn, Reynolds ve McQueen, 2011; Kahriman, 2002; Rueger, 2010; Bozbeyikli, Doēan ve Işıklar, 2010). G r ld ēu gibi, literatürdeki ilgili araştırma bulguları da bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Sosyal desteēi eksik olan bireylerin benlik algılarının da düşük olması olasılıēı vardır. Sosyal desteēin bireyin yaşantısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan pek çok araştırmada, çevresinde yakın ilişkiler kurabilecek birilerinin olmasının bireyin fiziksel ve psikolojik saēlıēını olumlu etkilediēi

bulunmuştur (Rak ve Patterson,1996; Uchino, Cacioppo ve Kiecolt-Glaser, 1996, Akt: Sarı ve Cenkseven, 2008). Sonuç olarak, aile içi iletişimin paylaşıma, sevgiye ve ilgiye dayalı olmasının, anne- babanın üstün yetenekli çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına gösterdikleri duyarlılık ve yaptıkları rehberliğin, yaşadığı sorunlara karşı hoşgörölü yaklaşımın, kabul edici ve destekleyici tutumlarının, bireyin benlik gelişimine ve kendini kabul ediş sürecine önemli katkılar sağladığı ifade edilebilir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu, üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin arkadaştan algıladıkları sosyal destek puanları ile benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki olmadığıdır. Bu bulgu ile doğrudan karşılaştırılabilecek çalışma bulguları bulunmamakla birlikte benzer çalışma bulguları bulunmaktadır. Benzer çalışmalarda Akın (2004)'ın yaptığı, resmi ve özel genel lise öğrencilerinin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeylerine göre kendini kabul düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin çalışma bulgularında arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olanların düşük olanlara göre kendini kabul düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu; Rinn, Reynolds ve McQueen (2011)'nin üstün yetenekli ergenlerin algıladıkları sosyal destekleri ile benlik kavramları arasındaki ilişkiye yönelik araştırmada benlik kavramları ile arkadaştan algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır. Akın (2004)'ın çalışmasındaki, arkadaştan algılanan sosyal desteğin benlik saygısını etkilediği bulgularına ulaşılmıştır. Bu bulgu arkadaştan algılanan sosyal desteğin, arkadaş beğenisi ve desteğini kazanmanın, bir arkadaş grubuna ait olduğunu hissetmenin, aynı cinsle veya karşı cinsle kurulan dostluk ilişkilerinin ergenin kendini değerli hissetmesini ve grup ortamında kendini arkadaşlarıyla karşılaştırmasına olanak sağladığı için kendi özelliklerini daha iyi tanımasını sağlayarak kendini kabulü kolaylaştırdığını, özellikle ergenlik döneminde arkadaşlığın birey için önem kazandığı düşünülürse, olumlu, dürüst, şeffaf arkadaşlık ilişkilerinin başkalarını kabul ve kendini kabul sürecini hızlandırabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Mevcut çalışmanın bulguları önceki çalışmalardan farklı sonuçlar göstermektedir. Bu durumu araştırmadaki örneklem grubunun normal dağılımın üst uç noktasındaki seçilmiş bir grup olan üstün zekalı ve üstün yeteneklilerden oluşması ve örneklemin yaş dönemi olarak Akın (2004)'ın ve Rinn, Reynolds ve McQueen (2011)'nin örneklem guruplarından farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu çalışmadaki örneklem grubu 3. 4.ve 5. sınıfa devam eden çocuklardan oluşmaktadır. Akın'ın ve Rinn, Reynolds ve McQueen'nin örneklem gurupları ise ergenlerden oluşmaktadır. Çocuk için en önemli örnek anne babası iken, okula

başlamayla birlikte öğretmen de eklenir. Fakat ergenlik dönemine ulaşıldığında çocukluktan farklı bir durum yaşanır. Ergenlikte anne babanın yerini arkadaşlar alır. Ergen onu en iyi anlayan kişilerin artık arkadaşları olduğunu düşünmekte ve zamanının çoğunu onlarla geçirmek istemektedir. Ergenlik döneminde arkadaş edinemeyen, sağlıklı arkadaşlık ilişkisi kuramayan bireylerdeki boşluğu ailenin sevgisi ve yakınlığı dolduramaz. Akran grubu bireyin kimlik kazanma sürecine katkı sunmakta ve bireyin sosyal beceri gelişimine, kişilik gelişimine, çevresi ile ilişki kurma biçimine katkılar sağlamakta ve bu becerilerin gelişimini etkilemekte, kendisini tanımasına, dışarıdan nasıl görüldüğünü bilmesine ve kendini değerlendirmesine imkan sağlar (Santor, Messervey ve Kusumakar, 2000; Kırcan, 2006).

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu, üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek puanları ile benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki bulunmamasıdır. Bu sonuç, literatürdeki benlik kavramı ile öğretmenlerden algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koyan araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir (Rinn, Reynolds ve McQueen, 2011). Fakat literatürde öğrencilerin öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek puanları arttıkça mesleki olgunluk düzeylerinin arttığını, benlik algısının öğretmen tutumlarından büyük oranda etkilendiğini, öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları da bulunmaktadır (Bozbeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010; Levy, 2011; Akın ve Ceyhan, 2005).

Üstün yetenekli öğrenciler akranlarından farklı eğitsel, sosyal ve duygusal gereksinimlere sahiptirler. Öğretmenin mesleki yeterlilikleri ve kişilik özellikleri öğrencinin akademik, bilişsel ve duygusal gelişimini etkilemektedir (Ford ve Trotman, 2001). Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin var olan potansiyellerini kullanabilmeleri ve geliştirebilmeleri açısından en önemli etmenlerden birisi öğretmenlerdir. Öğretmenler öğrencilerinin yeteneklerini fark edebilmeli, bireysel farklılıklarına uygun eğitim-öğretim verebilmeli, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun psikolojik destek sunabilmelidirler. Öğretmenlerin üstün yetenekli çocuklar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Aksi takdirde üstün yetenekli çocuklar normal gelişim gösteren yaşlılarından ayırt edilemezler (Levent, 2011). Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerini, farklılıklarını anlayabilmeleri ve çocuğun ihtiyaçlarına uygun yönlendirme yapabilmeleri için öğretim verdikleri alanda donanımlı olmaları gerekmektedir (Sak, 2010). Öğretmenlerden temel olarak beklenen, öğrencinin var olan

potansiyellerini doğru şekilde değerlendirebilmeleri ve üstünlüklerini geliştirmelerine imkan sağlamalarıdır (Sezginsoy, 2007). Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin, öğrencilerinin bireysel ilgi ve ihtiyaçları tanıyan, öğrenci merkezli eğitim anlayışını benimseyen, eğitimdeki gelişmeleri takip eden, planlı ve programlı çalışan, öğrencilerini sabırla ve ilgiyle dinleyen, esnek düşünebilen, öğrencilerini güdüleyebilen, geniş bir bilgi birikimine sahip olan, başkaları ile kolay işbirliği yapabilen, hoşgörülü olan, eleştirilere açık olan, öğrencilere güven duygusu aşılayabilen, kendine güvenen çalışkan ve başarılı bireyler olmaları gerekmektedir (Şahin, 2012). Öğretmenler öğretim hızını ve öğretim etkinliklerini öğrencilerinin özelliklerine göre ayarlayabilmelidirler. Ayrıca ailenin ve çevrenin üstün zekanın gelişimi üzerindeki etkilerini bilmeli, öğrenciye ona göre yaklaşmalı ve aileye bu konuda rehberlik etmelidir. Öğrencilerinin farklılıklarına saygı duymalı ve bireysel özelliklerine uygun eğitim öğretim vermelidir (Sak, 2010). Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin kapsamlı bir meslek tecrübesine sahip olan, benlik duyguları güçlü, onurlu ve yüksek iradeli olan, başkalarının benliklerine de değer ve önem veren, onlara saygı duyan, onları destekleyen, onlara güvenen, başarıya tutkun ve istekli, hassas ve anlayışlı olan, baskıcı ve kolaycılıktan ziyade yol gösterici olan, otoriterlikten daha çok demokratik olmayı tercih eden, bireylere göre farklılaşan stratejiler uygulayan, kişilerin imajlarına saygı duyan, pozitif davranışları destekleyen, öğrencilerine inanan, güvenen ve onlara eşit davranan kimseler olmaları gerekir (Özkan, 2009).

Yukarıda belirtildiği üzere üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde onların doğru yönlendirilmesi, onlara doğru rehberlik yapılması, onların farklı özelliklere sahip olduklarını kavrayıp, gereksinimlerini karşılayabilecek yeterlilikte öğretmenlerin görev alması daha yararlı olacaktır. Literatüre dayalı varsayımlarla üstün yetenekli çocukların öğretmenden algıladığı sosyal destek düzeyi ile benlik saygısı arasında ilişki çıkması beklenmiştir. Mevcut araştırmada öğretmenden algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki çıkmamasının nedeni normal okullardaki ve BİlSEM'deki öğretmenler açısından ayrı ayrı ele alınabilir. Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin devam ettikleri normal okullardaki sınıf mevcutlarının kalabalık olması, bunun da öğretmenlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarıyla yeterince ilgilenememelerine sebep olmasından, öğretmenlerin üstün yetenekli ve üstün zekalı öğrenciler hakkında eğitim almamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin devam ettikleri BİLSEM'deki öğretmenlerin daha önce normal okullarda çalışmaları, BİLSEM'e öğretmen seçme sınavlarında yukarıda

belirtilen öğretmen yeterliliklerinin tam olarak ölçülememesi, bir aylık kısa süreli bir eğitimden geçirildikten sonra BİLSEM'e atanmış olmaları ve öğrenciler ile diğer okullardaki öğretmenlere göre daha az zaman geçiriyor olmaları olabilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında cinsiyet açısından fark bulunmamıştır. Literatürde, üstün yetenekli kızlar ve erkeklerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları arasında anlamlı bir fark olmadığını, üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarının olumluluk düzeyleri arasında cinsiyet açısından farklılık olmadığını ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır (Altun ve Yazıcı, 2012; Burak, 1995; Lehman ve Edwins, 1981; Karnes ve Wherry, 1981). Öğrencilerin aynı gelişim dönemi içinde kız veya erkek olsun benzer problemlerle karşılaşmaları, benzer ilişkilere sahip olmaları, günlük yaşamda benzer rutinleri gerçekleştirmeleri, benzer amaçları hedeflemeleri ve benzer gelecek planlarına sahip olmaları onların benlik saygılarında benzer etkiler yaratabilir. Fakat literatürde üstün yetenekli kız ve erkek çocuklar arasında benlik algısı ve depresyona yatkınlık açısından kız çocuklar lehine anlamlı fark olduğunu, üstün yetenekli erkek öğrencilerin üstün yetenekli kızlara göre daha olumlu bir benlik kavramına sahip olduklarını, üstün yetenekli kız öğrencilerin benlik algılarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır (Bartel ve Reynold, 1986; Yürük, 2003; Swiatek, 2000; Bencik, 2006). Yapılan araştırmalarda farklı bulgularla karşılaşılmasının nedeni olarak bireyin cinsiyete bağlı gelişim özellikleri, ilgi ve beceri düzeyleri, toplumsal kimliğin getirdiği rol ve sorumlulukları gösterilebilir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ile benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğudur. Anne ve babanın eğitim seviyesi ve çocukların benlik saygısı ile ilgili araştırmalar anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça çocukların benlik saygısının arttığı yönündedir (Çetin, 2008; Dilek ve Aksoy, 2013). Çocuğun benlik gelişiminde anne-çocuk ilişkilerindeki temel güven duygusunun önemli bir rolü vardır. Dolayısıyla eğitim seviyesi yüksek olan annelerin çocuklarının temel psikolojik gereksinimlerine karşı daha duyarlı olabileceği düşünülmektedir. Eğitim düzeyindeki artışın annenin çocuğunun üzerindeki etkililiğini, önemini artırdığı ve onun sosyal becerilerini ve uyumunu desteklediği söylenebilir. Ayrıca annenin eğitim seviyesi arttıkça çocuğa gösterilen sosyal destek artmakta ve bu durum benlik saygısını da artırmaktadır (Kahriman, 2002). Ailesinden destek gördüğünü düşünen bireyin

aidiyet duygusunun daha iyi gelişeceği ve toplumla daha rahat bütünleşebileceği söylenebilir. Çocukların eğitiminde de annelerin önemli bir yeri vardır. Eğitim düzeyi düşük olan anneler çocuklarına eğitim hayatlarında yeterince akademik destek sunamamaktadırlar. Eğitim düzeyi yüksek anneler ise sosyal ve kültürel açıdan kendilerini geliştirmekte, çocuklarının ihtiyaçları karşısında daha bilinçli davranmakta ve onlarla sağlıklı bir iletişim kurmaktadır (Yavuzer, 2006).

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin babalarının eğitim durumu ile benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki bulunmamasıdır. Literatürde, babanın eğitim durumu ile çocuğun benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Çetin, 2008). Fakat literatürde benlik saygısı ile babanın öğrenim durumu, arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Dilek ve Aksoy, 2013). Bu çalışmada ise babanın eğitim durumu ile çocuğun benlik saygısı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bu durum araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ne olursa olsun çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurdukları ve çocuklarının psikolojik gereksinimlerini karşılayabildikleri şeklinde ya da babaların eğitim düzeyi ne olursa olsun çocuklarla anneler kadar ilgilenemedikleri ve çocukların benlik saygısı gelişiminde etkili olamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumu ile benlik saygısı düzeyleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğudur. Literatürde, üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerin ekonomik gelir düzeyi çok yüksek olan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının, gelir düzeyi düşük olanlarınkinden anlamlı derecede yüksek olduğunu sosyo-ekonomik düzey düzeyi bakımından yüksek olan üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin sosyo-ekonomik düzey düzeyi daha düşük üstün zekalı ve yetenekli öğrencilere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Altun ve Yazıcı, 2012). Sosyo-ekonomik düzeydeki iyileşmenin bireylerin yaşam koşulları, çevre şartları, beslenmeleri, giyimleri gibi yaşam standartlarını artırdığı, böylece benlik saygısı ve sosyal uyumu olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca ekonomik sıkıntıları ve stresleri azalan ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayıracağı düşünülebilir. İhtiyaçları karşılanan ve ilgiyle büyüyen çocuğun da, kendine ve topluma daha çok güveneceği, kendini daha iyi tanıyarak toplumun bir parçası olmaya çalışacağı söylenebilir.

5.3. Öneriler

Aileden algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğundan, ailelerin sosyal destek konusunda bilgilendirilmeleri faydalı olacaktır. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından öğrencilerin ailelerine yönelik anne baba çocuk iletişimi, çocukluk döneminde sosyal destek ihtiyacı, üstün zekalı ve üstün yeteneklilerin kendilerine özgü sosyal-duygusal destek ihtiyaçları ve bu konuda anne babalara düşen görevler konusunda seminer ve eğitim çalışmaları düzenlenebilir.

Öğretmenlerin üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencileri öncelikle farkedebilmeleri, gelişimsel ve eğitimsel gereksinimlerini destekleyecek biçimde onlara yaklaşabilmeleri yönünde eğitim almaları önerilebilir.

Üstün zekalı ve üstün yetenekliler toplumun % 2 lik dilimini oluşturmakta ve hemen hemen her okulda karşımıza çıkmaktadırlar. Bu nedenle sadece BİLSEM’lerde görev alacak psikolojik danışman ve öğretmenlerin değil tüm psikolojik danışman ve öğretmenlerin onların tanınması, gelişimsel ve eğitimsel gereksinimlerin diğer öğrencilerle eşdeğer düzeyde karşılanması için eğitim almaları faydalı olacaktır.

BİLSEM’lerde üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerle çalışacak psikolojik danışmanların bulunması önemli bir ihtiyaçtır.

Araştırma Antalya BİLSEM ile sınırlıdır. Gelecekte yapılacak çalışmaların bu sınırlılığı göz önünde bulundurarak Türkiye genelindeki BİLSEM’leri kapsayacak daha geniş bir çalışma grubu ile yapılması önerilebilir.

Bu araştırma sadece üstün yetenekli olan ve BİLSEM’e devam eden öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Bu değişkenler üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan öğrenciler arasında karşılaştırmalı olarak bir araştırma yapılabilir.

Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenden algıladığı sosyal desteğin etkisiz çıkması üzerine, BİLSEM deki öğretmeneler ile okuldaki öğretmenlerin benlik gelişimine etkisi konusuna araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (2001). *Üstün yetenekli çocuklar aileleri ve sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Akarsu, F.(2004). *Üstün yetenekliler. Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akın, D. (2004). *Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Akın, D. ve Ceyhan, E. (2005). Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kendini kabul düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 69-88.
- Alkın, T. (1992). Benlik saygısı ve ana-baba tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 56-64.
- Altun, F. ve Yazıcı H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları: Karşılaştırmalı bir çalışma (Self-concept and academic self-efficacy beliefs of gifted students: A comparative study). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 319-334.
- Arıcıoğulları, Z., Altındağ, A., Özbulut, Ö., Özen, Ş. ve Sır, A. (2002). Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal fobi ve benlik saygısı arasındaki ilişki ve bunları etkileyen faktörler. *Türkiye’de Psikiyatri*, 4 (1), 41-48.
- Atabay, N. K. (2000). *Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ataman, A. (1984). Üstün yetenekli çocuklara uygulanması gereken bir proje teklifi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Namık Kemal Özel Sayısı, 115-121.
- Ataman, A. (2004). Üstün yetenekli/zekalı çocuk ile yaşamak. *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Bal, S. (2010). *Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kural dışı davranışlarla ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bartel, N. P. ve Reynolds, W. M. (1986). Depression and self-esteem in academically gifted and nongifted children: A comparison study. *Journal of School Psychology*, 24, 55-61.
- Battistich, V., Solomon, D. ve Delucchi, K. (1993). Interaction processes and student outcomes in cooperative learning groups. *The Elementary School Journal*, 94, 19-32.

- Bayraktar, F., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2009). Ergenlerde ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenleriyle benlik saygısının yordanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, 48-63.
- Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bergman, M.M. ve Scott, J. (2001). Young adolescents' well-being and health risk behaviors: Gender and socioeconomic differences. *Journal of Adolescence*, 24, 183-197.
- Betts, G. ve Neihart M. (1988). *Profiles of the gifted and talented*. Gifted Child Quarterly, National Association for Gifted Children (NAGC).
- Bildiren, A. (2011). *Üstün yetenekli çocuklar*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Block, J. ve Richard W.R. (1993). A longitudinal study of consistency and change in self-esteem from early adolescence to early adulthood. *Child Development*, 64 (June), 909-923.
- Bong, M.ve Skaalvik, E.M. (2003). Academic self-concept and self efficacy: How different are they really?. *Educational Psychology Review*, 15, 1-40.
- Bozbeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2010/1), 133-149.
- Brooks, R. (1985). Delinquency among gifted children. J. Freeman (Editör) *The psychology of gifted children* (s. 297-308). New York: John Wiley&Sons.
- Brown, K.M., McMahon, R.P., Biro, F.M., Crawford, P., Schreiber, G.B., Similo, S.L. vd. (1998). Changes in self-esteem in black and white girls between the ages of 9 and 14 years. *Journal of Adolescent Health*, 23, 7-19.
- Buescher, T.M. (1991). Gifted adolescents. N. Colangelo ve G.A. Davis (Editörler), *Handbook of gifted education* (382-401). Boston: Allyn & Bacon.
- Burak, E.M. (1995). *Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarına ilişkin bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Burn, R. (1982). *Self-concept development and education*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Can, G. (1990). *Lise öğrencilerinin benlik tasarımı etkileyen etmenler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Caplan, G. (1974). *Support system and community mental health*. New York: Behavioral Publications.

- Chubb, N.H., Fertman, C.L. ve Ross, J.L. (1997). Adolescents self-esteem and locus of control: A longitudinal study of gender and age differences. *Adolescence*, 32, 113-129.
- Clark, B. (1997). *Growing up gifted* (5. Baskı). Upper Saddle River, New Jersey, Columbus, Ohio: Merrill, an imprint of Prentice Hall.
- Cohen, S. ve Wills, T.A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98 (2) 310-357.
- Colangelo, N. ve Davis, G.A. (2003). Introduction and overview. N. Colangelo ve G. A. Davis (Editörler), *Handbook of gifted education*, 3. Baskı (7-8), Boston: Allyn and Bacon.
- Colangelo, Z. ve Colangelo, N. (2003). Counseling with the gifted and talented students. N. Colangelo ve G.A. Davis, (Editörler). *Handbook of gifted education*. 3. Baskı (113-125), Boston: Allyn and Bacon.
- Coleman, J.M. ve Fults, B.A. (1982). Self concept and the gifted classroom: the role of social comparisons. *Gifted Child Quarterly*, 26, 116-120.
- Cornell, D.G. (1983). Gifted children. The impact of positive labelling on the family system. *American Journal Of Orthopsychiatry*, 53, 322-335.
- Cornell, D.G. ve Grossberg, I.W. (1997). Family environment and personality adjustment in gifted program children. *Gifted Child Quarterly*, 31(2), 59-64.
- Crocker, J. ve Major, B. (1989). Social stigma and self esteem. The self protective properties of stigma. *Psychological Review*, 96 (4), 608-630.
- Cutts, E.N. ve Moseley, N. (2004). *Üstün zekalı ve yetenekli çocukların eğitimi*. (Çeviren İ. Ersevimi) (2. Baskı), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Çağlar, D. (2004). *Üstün zekalı çocukların özellikleri. Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çetin, C.N. (2008). *İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsaygı ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Davashgil, Ü.(1990). Üstün çocuklar. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 13, 17-22.
- Davashgil, Ü, Aslan, E. ve Beşkardeş, Ü. (2000). *Üstün ve özel yetenekli çocuklara ilişkin alt komisyonu. I. İstanbul çocuk kurultayı projeler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Davashgil, Ü., Uzun, M., Çeki, E., Köse, M.A., Çapkan, N. ve Şirin M.R. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar durum tespiti komisyonu ön raporu kitabı*, I. Türkiye Üstün Yetenekliler Kongresi, (s.56, 87,97-98). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Davis, G.A. ve Rimm, S.W. (2004). *Education of the gifted and talented*. (5. Baskı). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Dean, R.S. (2001). Effects of self- concept on learning with gifted children. *Journal Of Educational Research*, 315-317.
- Delisle, J.R. (1991). Emotional needs, encouragement, and counseling. *Roeper review*, 13, 17.
- Dilek, H. ve Aksoy, A.B. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (3), 95-109.
- DuBois, D.L., Felner, R.D., Brand, S. ve George, G.R. (1999). Profiles of self-esteem in early adolescence: Identification and investigation of adaptive correlates. *American Journal of Community Psychology*, 27, 899-932.
- Durmuş, A.B. ve Öztürk, H. (1996, 25-28 Eylül). Yetiştirme yurdunda yaşayan adölesanların benlik saygılarına etki eden faktörlerin belirlenmesi. XXXII. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Ankara.
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2001). *Özel eğitim*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Enç, M., Çağlar, D. ve Özsoy, Y. (1987). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Freeman, J. (1993). Parents and families in nurturing giftedness and talent. K. Heller, F.J. Mönks, A.H. Passow (Editörler), *International handbook of research and development of giftedness and talent*. (s. 669-683) Oxford, UK: Pergamon Press.
- Ford, D.,Y. ve Trotman, M.F., (2001). Teachers of gifted students: suggested multicultural characteristics and competencies. *Roeper Review*. 23 (4), 235-239.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çeviren B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E. (1984). *Psikanaliz ve sonrası*. Ankara: Maya Yayıncılık.
- Goodwin, R., Costa, P. ve Adonu, J. (2004). Social support and its consequences: “Positive” and “deficiency” values and their implications for support and self-esteem. *British Journal of social Psychology*, 43, 465-474.
- Gökler, I. (2007). Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği Türkçe formunun uyarılma çalışması: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2007, 14(2), 90-99.
- Greenier K.D., Kernis M. H., Mcnamara C.W., Waschull S.B., Berry A.J., Herlocker C.E., vd. (1999). Individual differences in reactivity to daily events: Examining the roles of stability and level of self-esteem, *Journal of Personality*, 67, 185-207.

- Gross, M.U.M. (1993). *Exceptionally gifted children*. London: Rootledee.
- Gross, M.U.M. (1999). Small poppies: Highly gifted children in the early years. *Roeper Review*, 21 (3), 207-214.
- Gross, M.U.M. (2002). Musings: gifted children and the gift of friendship. Open Space Communications, *Understanding Our Gifted*, 14 (3), 27-29.
- Güzel, H. (2005). *Psikiyatrik yardım alan ergenlerin sosyal destek algıları ve bunu etkileyen etmenler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (3), 134-141.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self*. New York: Guilford.
- Hensel, N.H. (1991). Social leadership skills in young children. *Roeper Review*, 14, 4-6.
- Hirsch, B.J. ve Rapkin, B.D. (1987). The transition to junior high school: A longitudinal study of self-esteem, psychological symptomatology, school life, and social support. *Child Development*, 58, 1235-1243.
- Hoeltter, J.W. (1983). Factorial invariance and self-esteem: Reassessing race and sex differences. *Social forces*, 61 (3), 835-845.
- Hoge, R.D. ve Renzulli, J.S. (1993). Exploring the link between giftedness and self concept. *Review Of Educational Research*, 63, 449-465.
- Holland, A. ve Andre, T. (1994). The relationship of self-esteem and selected personal and environmental resources of adolescents. *Journal of Adolescence*, 29 (114), 345-360.
- Holt, M.K. ve Espelage, D. L. (2005). Social support as a moderator between dating violence victimization and depression/anxiety among african American and Caucasian adolescents. *School Psychology Review*, 34, 309-328.
- Hortaç, N. (1991). Sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet ile benlik kavramı ilişkisi. *T.C. Başbakanlık Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile Yazıları* 3 (2. Basım), 417-424.
- Howard - Hamilton, M.F. (1994). An assessment of moral development in gifted adolescents. *Roeper Review*, 17, 57-59.
- İkizoğlu, M. (1993). *Demokratik ve otoriter ana-baba tutumlarının lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Jones, C.J. ve Meredith, W. (1996). Patterns of personality change across the life span. *Psychology and Aging*, 11, 57-65.

- Kahriman, İ. (2002). *Adolesanlarda aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Karabulut, R. (2010). *Türkiye’de üstün yetenekliler eğitimi tarihi süreci*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Karagöllü, S. (1995). *Anaokulu almış ve almamış ilkokul öğrencilerinin cinsiyet ve sınıflarına göre okul başarı düzeyleri ile öz-saygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karnes, F.A. ve Wherry, J.N. (1981). Self-concepts of gifted students as measured by the piers- harris children’s self-concept scale. *Psychological Reports*, 49(3), 9-14.
- Keefe, K. ve Berndt, T.J, (1996). Relations of friendship quality to self-esteem in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 16, 110-129.
- Kılıççı, Y.(2000). *Okulda ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23 (61), 95-110.
- Kırcan, S. (2006). *The relationship between peer pressure, internal versus external locus of control and adolescent substance use*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Kitano, M.K. ve Kirby, D.F. (1986). *Gifted education: A comprehensive view*. U.S.A:Little, Brown & Company Ltd.
- Kling, K.C., Hyde, J.S., Showers, C.J. ve Buswell, B.N. (1999). Gender differences in self-esteem: A metanalysis *Psychological Bulletin*, 125, 470-500.
- Kostogianni, N. ve Andronikof, A. (2009). Self-esteem, self-centeredness and social-emotional adjustment of gifted children and adolescents. *L'encéphale [Encephale]*, 35(5), 417-422.
- Kostogianni, N. ve Andronikof, A. (2013). Self-esteem and giftedness: A rorschach comprehensive system study. *L'encéphale [Encephale]*, 40(1), 3-8.
- Koyuncu, N. (1979). *Üstün yetenekli öğrencilerin benlik tasarımı ve rehberlik hizmetleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana-baba tutumlarının bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Laible, D., Carlo, G. ve Raffaelli, M. (2000). The differential impact of parent and peer attachment on adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 45-59.

- Laible, D., Carlo, G. ve Roesch, S.C. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: the role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviours. *Journal of Adolescence*, 27, 703-716.
- Lehman, E. B. ve Edwins, C. J. (1981). The social and emotional adjustment of young intellectually gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 25, 134-137.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları:87.
- LeVine, E.S. ve Tucker, S. (1986). Emotional needs of gifted children: A preliminary, phenomenological view. *The Creative Child and Adult Quarterly*, 11 (3), 156-165.
- Levy, K.C. (2001). The relationship between adolescent attitudes towards authority, self-concept and delinquency. *Journal of Adolescence*, 36, 333-346.
- Mason, W.A. (2004). General and specific predictors of behavioral and emotional problems among adolescents. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 12 (1), 49-61.
- McCarney, (1987). "Gifted Education Scale" Hawthorne Educational Services. Columbia.
- McCoach, D. ve Siegle, B. (2003). The structure and function of academic self- concept in gifted and general education students. *Roeper Review*, 25 (2), 61-65.
- McElroy, J.(1997). *Loneliness, social support and personality*. <http://www.psych.stir.ac.uk/documents/4612/practical4.html> adresinden 16 Şubat 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Merrill C.E. ve Orlansky M.D. (1984). *Exceptional children* (2. Baskı). Ohio: Merrill and Howell Company.
- Metin, N. (1999). *Üstün yetenekli çocuklar*. Ankara: Öz Aşama Matbaacılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (13-15 Mayıs, 1991) *I. Özel eğitim konseyi ön raporu*. Ankara: MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *Bilim ve sanat merkezi yönergesi*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html adresinden 10 Ocak 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (23 Haziran 2010). *Bilim ve Sanat Merkezleri süreci (Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi) İç Denetim Raporu*. Ankara: MEB İç Denetim Birimi Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2014). *Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğüne bağlı kurumlar*. http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/kurum.asp adresinden 03 Şubat 2014 tarihinde indirilmiştir.
- Moon, S.M.(Editör) (2004). *Social/emotional issues, underachievement, and counseling of gifted and talented students*. Corwn Press, California: A Sage Publications Company, Thousand Oaks.

- Mullis, R.L. ve Chapman, P. (2000). Age, gender, and self-esteem differences in adolescent coping styles. *Journal of Social Psychology*, 140, 539-541.
- O'Malley, P.M. ve Bachman, J.G. (1983). Self-esteem: Change and stability between ages 13 and 23. *Developmental Psychology*, 19, 257-268.
- Offer, D. (1988). *The teenage world adolescent self-image in ten countries*. London: Plenum Medical Book Company.
- Onur, B. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öner, U. (1987). Benlik gelişimine ilişkin kuramlar. B. Onur (Editör), *Ergenlik Psikolojisi*, (2.Basım), Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler*. (3. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, N. (2009). *Üstün zekalı-üstün yetenekli çocukların eğitiminde okulun, öğretmenin ve ailenin yeri*. Yüksek lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S. (1988). *Özel eğitime muhtaç çocuklar, özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Parker, W. (1996). Psychological adjustment in mathematically gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(3), 154-157.
- Peine, M.E. (2003). Doing grounded theory research with gifted students. *Journal for the Education of the Gifted*, 26, 184-200.
- Porter, L. (1999). *Gifted young children*. Buckingham Open University Pres.
- Portes, A. (1999). Immigration Theory for a New Century: Some Problems and Opportunities. C. Hirschman, P. Kasinitz ve J. DeWind (Editörler). *The Handbook of International Migration: The American Experience* (s. 21-33). New York: Russell Sage Foundation.
- Preckel, F., Goetz, T., Pekrun, R. ve Kleine, M. (2008). Gender differences in gifted and average-ability students: Comparing girls' and boys' achievement, self-concept, interest, and motivation in mathematics. *Gifted Child Quarterly*, 52(2), 146-159.
- Renzulli, J.S. (1986). The Treering Conception of Giftedness: A Developmental Model for Creative Productivity. R.J. Sternberg ve J.E. Davidson (Editörler). *Conception of giftedness*. (s. 53-92). Cambridge: Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Roeper, A. (1982). How gifted cope with their emotions. *Roeper Review*, 5, 21-24.
- Rinn, A.N., Reynolds, M.J.ve McQueen, K.S. (2011). Perceived social support and the self-concepts of gifted adolescents. *Journal for the Education of the Gifted*, 34, 367-396.

- Robins, R.W., Trzesniewski, K.H., Tracy, J.L., Gosling, S.D. ve Potter, J. (2002). Global self-esteem across the life span. *Psychology and Aging*, 17, 423-434.
- Robinson, N.M. (1993). Identifying and nurturing gifted, very young children. K. Heller, F.J. Mönks ve A.H. Passow (Editörler). *International handbook of research and development of giftedness and talent*. (s. 507-524). Oxford, UK: Pergamon Press.
- Roedell, W. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper Review*, 6 (3), 127-130.
- Rosenberg, M. (1986). *Conceiving the self*. Florida: Krieger Publishing Company.
- Rudasill, K.M., Capper, M. R., Foust, R. C., Callahan, C. M. ve Albaugh, S. B. (2009). Grade and gender differences in gifted students' self-concepts, *Journal for the Education of the Gifted*, 32(3), 340-367.
- Rueger, S. (2010). Relationship between multiple sources of perceived social support and psychological and academic adjustment in early adolescence, *Journal of youth and adolescence*, 39, 47-61.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekalılar özellikleri tanılanmaları ve eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Sankar, N. (1999). Gifted preschoolers: Parent and teacher views on identification, early admission and programing. *Roeper Review*, 21, 399-414.
- Santor, D.A., Messervey, D. ve Kusumakar, V. (2000). Measuring peer pressure popularity and conformity in adolescent boys and girls: Predicting school performance sexual attitudes and substance abuse. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(2), 163-182.
- Sarı, M. ve Cenkseven, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi ve benlik kavramı, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), <http://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/417/312> adresinden 25 Mayıs 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Schneider, H., Clegg, M.R., Byrne, B.M., Ledingham, J.E. ve Crombie, G. (1989). Social relations of gifted children as a function of age and school program. *Journal Of Educational Psychology*, 81(1), 48-56.
- Schunk, D.H. (2009). *Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla*. (Çeviren M. Şahin), (5. Baskıdan çeviri), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sezginsoy, B. (2007). *Bilim ve sanat merkezi uygulamasının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Shi, J., Li, Y. ve Zhang, X. (2008). Self-concept of gifted children aged 9 to 13 years old. *Journal for the Education of the Gifted*, 31(4), 481-499.

- Shore, B.M. ve Kanevsky, L.S. (1993). Thinking processes: Being and becoming gifted. K.A. Heller, F.J. Monks ve A.H. Passow (Editörler). *International handbook of research and development of giftedness and talent*. (s. 133-148). Oxford: Pergamon Press Ltd.
- Smutny, J.F. (2000). *Teaching young gifted children in the regular classroom*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED445422.pdf> adresinden 28 Ekim 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Steawart, J.C. (1986). *Counseling parents of exceptional children*. London: Charles E. Merrill Publishing Company.
- Strip, C.A. ve Hirsch, G. (2000). *Helping gifted children soar: A practical guide for parents and teachers*. Great Potential Press, USA.
- Subotnik, R.F., Robinson, A., Callahan, C.M., ve Gubbins, E.J. (2012). *Malleable Minds: Translating insights from psychology and neuroscience to gifted education*. The National Research Center on the Gifted and Talented University of Connecticut, Storrs, Connecticut.
- Super, D.E. ve Bohn, M.J. (1970). *Occupational psychology*. Belmont: Wadsworth Publishing Company, Inc.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Swiatek, M. A. (2000). Social coping among gifted high school students and its relationship to self concept. *Journal of Outcome Measurement*, 4 (4), 19-39.
- Şahin, F. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrenciler ve özellikleri hakkında bilgi düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programının etkililiği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şencan, B. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tannenbaum, A.J. (1983). *Gifted children: Psychological and educational perspectives*. New York: Macmillan.
- Tannenbaum, A.J. (2000), “A History of Giftedness in School and Society”, K.A. Heller, F.J. Monks, R.J. Sternberg ve R.F. Subotnik (Editörler). *International handbook of giftedness and talent*, (2. Baskı içinde s. 23-53). Oxford: Elsevier.
- Tucker, B. ve Hafenstein, N.I. (1997). Psychological intensities in young gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 41 (3), 66-75.

- Tuğrul, B. (1994). Okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların tanınması ve eğitimleri. Ş. Bilir (Editör). *Okul öncesi eğitimcileri için el kitabı* (s. 152-159). İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi Ltd. Şti.
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ünsal, G., Tanşu, A., Şener, M., Kaçmaz, N., Taşkiran Ö. ve Çalışkan Tekdemir, S. (1998). *Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin ailelerinin tutumlarının çocuklarının benlik saygısı üzerine etkilerinin incelenmesi.* (s. 90-93) IV. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi. Samsun.
- Wade, T.J., Thompson, V., Tashakkori, A. ve Valente, E. (1989). A longitudinal analysis of sex by race differences in predictors of adolescent self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 10, 717-729.
- Webb, J.T. (1993). Nurturing social-emotional development of gifted children. K. Heller, F.J. Mönks ve A.H. Passow (Editörler). *International handbook of research and development of giftedness and talent* (s. 525- 538). Oxford, UK: Pergamon Press.
- Webb, J.T, Meckstroth, E.A., ve Tolan, S.S. (1994). *Guiding the gifted child: A practical source for parents and teachers*. Scottsdale, AZ: Gifted Psychology.
- Wigfield, A., Eccles, J.S., Mac Iver, D., Reuman, D.A. ve Midgley, C. (1991). Transitions during early adolescence: Changes in children's domain-specific self-perceptions and general self-esteem across the transition to junior high school. *Developmental Psychology*, 27, 552-565.
- Wilgenbusch, T. ve Merrell, K.W. (1999). Gender differences in self-concept among children and adolescents: A metaanalysis of multidimensional studies. *School Psychology Quarterly*, 14, 101-120.
- Winne, P.H., Woodlands, J.M. ve Wong, B.Y.L. (2001). Comparability of self-concept among learning disabled, normal and gifted students. *Journal of Learning Disabilities*, 15 (8), 470-475.
- Winner, E. (1996). *Gifted children: Myths and realities*. Basic boks, New York.
- Woolfolk, A. (1998). *Educational psychology* (7th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Yavuzer, H. (2001). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2004). *Çocuk psikolojisi*. (26. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2006). *Okul çağı çocuğu* (16. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.

- Yılmaz, N. (1997). *A case study into the uk schools for some aspects of gifted education*. Unpublished Master's Thesis, University of Newcastle upon Tyne, UK.
- Yörükoglu, A. (1984). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve sorunlar*. İstanbul: Özgür Basım Dağıtım.
- Yürük, A. (2003). *İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin benlik saygılarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Zanden, J. W. V. (1997). *Human development*. The McCraw-Hill Company, USA.

EK.1.

ROSENBERG BENLİK SAYGISI ENVANTERİ **BENLİK SAYGISI ALT ÖLÇEĞİ**

Aşağıda bazı ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için yalnızca 4 seçenek vardır.

1. Çok Doğru
2. Doğru
3. Yanlış
4. Çok Yanlış

Bu ifadeleri okuyup size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar için teşekkür ederim

- 1.Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli hissediyorum.
- 2.Bazı olumlu özelliklerimin olduğunu düşünüyorum.
- 5.Kendimle gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.
- 7.Genel olarak kendimden memnunum.
- 9.Bazen kesinlikle kendimin işe yaramadığını düşünüyorum
- 10.Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.

EK.2.

ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Aşağıda aileniz, arkadaşlarınız ve öğretmenlerinizden algıladığınız sosyal desteğe yönelik bazı ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için yalnızca 3 seçenek vardır.

1. Bana Uygun
2. Kısmen
3. Uygun Değil

Bu ifadeleri okuyup size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar için teşekkür ederim.

AİLEM

1. Bana gerçekten güvenir.
7. Davranışlarımı takdir eder.
13. Geleceğimle ilgili planlar yapmamda bana yardım eder.
17. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez.
20. Başarılarımı takdir eder.

ARKADAŞLARIM

21. Bana gerçekten güvenir.
24. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler.
29. Beni gerçekten anlamaz.
33. Bir şeye sinirlendiğimde beni yatıştırır.

ÖĞRETMENLERİM

34. Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur.
39. Bana doğru tavsiyelerde bulunur.
46. Sosyal etkinliklere katılmamı teşvik eder.
50. Bana karşı genellikle adil davranır.

EK.3.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

AÇIKLAMA: Aşağıda sizinle ilgili bilgiler içeren sorular bulunmaktadır. Cevaplarınız bilimsel amaçlarla kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu nedenle istenen bilgileri içtenlikle ve doğru olarak vermeniz beklenmektedir. Lütfen soruları okuduktan sonra size uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Teşekkürler.

Nurcan ALBAYRAK DENGİZ

Akdeniz Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyet

☐ Kız ☐ Erkek

Annenizin Eğitim Durumu:

☐ Okur-Yazar Değil ☐ Okur-Yazar ☐ İlköğretim
☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

Babanızın Eğitim Durumu:

☐ Okur-Yazar Değil ☐ Okur-Yazar ☐ İlköğretim
☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

Ailenizin Sosyoekonomik Durumu

☐ Alt (0-1000 TL) ☐ Orta (1001-3000) ☐ Üst (3001 ve üstü)

EK.4.

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

20.04.2012 * 10489

Sayı : B.08.4.MEM.0.07.20.02-605.01/
Konu : Anket Uygulaması

VALİLİK MAKAMINA
ANTALYA

Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Nurcan ALBAYRAK DENGİZ'in "Üstün Yetenekli Çocuklarda Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Benlik Saygısına Etkisi" konulu çalışmasını, Antalya Bilim Sanat Merkezinde uygulama isteği ile ilgili 29.03.2012 tarihli ve 5660 sayılı yazıları, ekinde gönderilen araştırma uygulaması anket formlar, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 13.04.2012 tarihinde toplanarak "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteklerine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi" esaslarına uygun olduğu tespit edilmiştir.

Komisyonumuzca söz konusu, tez çalışması veri toplama aracı, Kişisel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal Destek Ölçeği Formu uygulamalarının, Antalya Bilim Sanat Merkezinde "Üstün Yetenekli Çocuklarda Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Benlik Saygısına Etkisi" konulu araştırmasını, Okul Müdürlüğünün bilgisi dahilinde, ilgili Yönergeye göre, çalışma takvimi doğrultusunda eğitim-öğretimi aksatmadan yapılması uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
20.04/2012

Tuğrul ERGEN
Vali Yardımcısı

	Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. Bilgi için: M.KARAKAŞ Md.Yrd. Telefon: (0 242) 238 60 00 (pbx) Faks : (0 242) 238 61 11 E-posta: antalyamem@meb.gov.tr projeler07@meh.gov.tr				
--	--	--	--	--	--

MEM.FRM.16 REV.00

EK.5.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi : 1983

Doğum Yeri : Olur / ERZURUM

Eğitim

Lisans : 2001-2005 Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Çalıştığı Kurumlar:

Bilecik / Bozüyük Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Erzurum / Olur Lisesi

Antalya / Kepez Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Antalya / Döşemealtı Albay Süleyman Külahçı İlköğretim Okulu

Antalya / Döşemealtı Anadolu Sağlık Meslek Lisesi

İletişim Bilgileri

Mail Adresi : nurcan.albayrak@hotmail.com

EK.6.

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

() Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

() Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

() Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

İThenticate Control Panel | Folder: My Documents - Windows Internet Explorer

https://app.ithenticate.com/en_us/folder

Google

Sık Kullanılanlar

Google

Oturum Aç

Diğer >>

Paylaş

Ara

Sayfa

Güvenlik

Araçlar

Çevir

İngilizce çeviriyi kapat

Google

Bu sayfa İngilizce dilinde. Google Araç Çubuğu kullanılarak çevrilsin mi? İngilizce dilinde değil mi? [Geliştirmemize yardım edin](#)

Bu güvenli sayfanın içeriği, çevirmek üzere güvenli bir bağlantı kullanılarak Google'a gönderilecektir. [Daha fazla bilgi](#)

Folders

Settings

Account Info

Welcome Defne Yılmaz | [Logout](#)

[Help](#)

İThenticate®

Professional Plagiarism Prevention

My Folders

My Folders

My Documents

Trash

Search

Trash

My Documents

Documents

Sharing

Settings

Report

Author

Processed

Actions

ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA

1 part - 27,554 words

30%

May 15, 2014

Dengiz 2:39:56 PM EEST

page 1 of 1

Submit a document

43,744 Pages remaining

[Upload a File](#)

[Zip File Upload](#)

[Multiple File Upload](#)

[Cut & Paste](#)

Internet | Korumalı Mod: Kapalı

TR

1209